

*Η πειθαρχική διαδικασία στους δημοσίους υπαλλήλους
και η σχέση της με την ποινική δίκη*

ΠΜΣ : Δημόσιες & Ευρωπαϊκές Πολιτικές
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών,

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ & Η ΣΧΕΣΗ
ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ»**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Αγγελική-Ήβη
Μαυρομούστακου

Συγγραφέας : Λάου Γαρυφαλλιά , Δικηγόρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Οι πτυχές της ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων	
1.1. Η τριπλή διάσταση της ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων.....	7
1.2. Λίγα λόγια για την αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων.....	8
1.3. Γενικά: η αλληλεπίδραση πειθαρχικού και ποινικού δικαίου.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η πειθαρχική διαδικασία στους δημοσίους υπαλλήλους	
2.1. Η εξέλιξη του δημοσιούπαλληλικού δικαίου μέσα στον χρόνο.....	12
2.2. Αντιμέτωπιση της διαφθοράς στο Δημόσιο μέσω των πειθαρχικών κυρώσεων. Το πλαίσιο της πειθαρχικώς αποδοκιμαστέας συμπεριφοράς.....	19
2.3. Η σχέση πειθαρχικού παραπτώματος και ποινής. Αρχή <i>nebis in idem</i> ...	29
2.4. Η άσκηση της πειθαρχικής δίωξης.....	31
2.5. Η εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου. Ζητήματα αντικειμενικότητας και αποτελεσματικότητας στα πειθαρχικά Συμβούλια ...	33
2.6. Η παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος. Εξάλειψη του αξιοποίνου.....	37
2.7. Τα μέσα προστασίας των δημοσίων υπαλλήλων κατά των πειθαρχικών αποφάσεων.....	39
2.8. Ηλήξη της πειθαρχικής ευθύνης του δημοσίου υπαλλήλου.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ποινική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων	
<u>Υποκεφάλαιο 1^ο: Θεωρητικά ζητήματα περί της ποινικής ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων</u>	
3.1.1. Η προτεραιότητα στη χρήση του ποινικού δικαίου στον κολασμό των δημοσίων υπαλλήλων.....	46
3.1.2. Ο εγγυητικός ρόλος του δημοσίου υπαλλήλου ως προς την δημόσια περιουσία.....	47
3.1.3. Η επιστράτευση του ποινικού δικαίου για τη διαφθορά στο Δημόσιο.....	48
3.1.4. Η έννοια του εθνικού δημοσίου υπαλλήλου στο ελληνικό ποινικό δίκαιο.....	50
3.1.5. Η αξιοκρατία και η διαφάνεια του ποινικού δικαιοδοτικού μηχανισμού.....	51

<u>Υποκεφάλαιο 2^ο: Ο δημόσιος υπάλληλος ως δράστης</u>	
3.2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	52
3.2.2. Ειδικότερα: τα εγκλήματα καθήκοντος.....	54
3.2.3. Ειδικότερα: Το έγκλημα της απιστίας περί την υπηρεσία (256 ΠΚ).....	58
3.2.4. Ειδικότερα: Οι επιβαρυντικές διατάξεις του ν. 1608/1950 «περί καταχραστών».....	59
<u>Υποκεφάλαιο 3^ο: Η διωκτική δράση της πολιτείας στα υπηρεσιακά εγκλήματα</u>	
3.3.1. Η ποινική δίωξη του δημοσίου υπαλλήλου.....	61
3.3.2. Περάτωση της ανάκρισης.....	65
3.3.3. Η ποινική καταστολή της δωροδοκίας των υπαλλήλων της Ένωσης και των κρατών μελών της στο εθνικό μας δίκαιο.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Διαμορφώνοντας τη σχέση ποινικής και πειθαρχικής διαδικασίας. Αλληλοεπηρεασμοί και δεσμεύσεις	
4.1. Το πλαίσιο της προβληματικής. Η ανάγκη συντονισμού των δύο διαδικασιών.....	69
4.2. Εφαρμογή αρχών και κανόνων ποινικού δικαίου στην πειθαρχική διαδικασία.....	71
4.3. Η διάκριση διοικητικών και ποινικών κυρώσεων.....	74
4.4. Η προβληματική της διπλής αξιολόγησης του πολίτη. <i>Harχίne bis in idem</i>	78
4.5. Η πειθαρχική διαδικασία προηγείται της ποινικής δίκης.....	81
4.6. Η πειθαρχική διαδικασία έπεται της ποινικής δίκης.....	85
4.7. Η νομική βάση της αθωωτικής ποινικής απόφασης, ως κριτήριο για τη δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας..	88
4.8. Ειδικότερα ζητήματα στη σχέση της πειθαρχικής και ποινική διαδικασίας. Θέματα δικαιοκρατικής φύσης του νέου πειθαρχικού δικαίου.....	91
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	98

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διαμόρφωση των ζητημάτων γύρω από την κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, και δη σχετικά με το πειθαρχικό τους σύστημα, συνιστά εξ ορισμού ένα αντικείμενο που έλκεται τόσο από το δίκαιο όσο και από την πολιτική. Το γεγονός ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι εργάζονται για λογαριασμό της δημόσιας διοίκησης και του κράτους, αναδεικνύει τον έντονα πολιτικό χαρακτήρα που έχει το ζήτημα, καθώς, από όλες τις κοινωνικές ομάδες είναι εκείνη που βρίσκεται πλησιέστερα την κεντρική εξουσία και επηρεάζεται αμεσότερα από τις ευνοϊκές ή δυσμενείς της ρυθμίσεις.

Είναι άλλωστε πανθομολογούμενο ότι το δίκαιο διαμορφώνεται στο πλαίσιο πολιτικών διαδικασιών και συζητήσεων, αντιπαραθέσεων, κομματικών προγραμμάτων και κοινοβουλευτικών μαχών. Όλες αυτές οι διεργασίες αφορούν στον καθορισμό των προτεραιοτήτων σχετικά με την επίτευξη της αρμονικής κοινωνικής συμβίωσης¹. Στη χώρα μας, η πολυπληθής κοινωνική ομάδα των δημοσίων υπαλλήλων αποτελεί διαχρονικά αντικείμενο ιδιαίτερου χειρισμού και αντιπαραθέσεων των πολιτικών-κομματικών δυνάμεων, ώστε η νομοθεσία που διέπει το δημοσιοϋπαλληλικό καθεστώς αντικατοπτρίζει πολιτικές αποφάσεις και ιεραρχήσεις².

Βέβαια, η αλληλεπίδραση πολιτικής και δικαίου δεν αντανακλά μονάχα έναν σκληρό ανταγωνισμό για την κατάληψη της εξουσίας και την πολιτική επιβίωση μέσω της ικανοποίησης ισχυρών κοινωνικών ομάδων, αλλά ακολουθεί ορισμένους κανόνες δικαίου, συνήθως αυξημένης νομικής ισχύος, που εκπορεύονται από ισχυρά νομοθετικά κείμενα όπως το Σύνταγμα και οι διεθνείς συνθήκες³. Αυτό σημαίνει πως, τόσο η πολιτική εξουσία κατά το στάδιο νομοθέτησης του δημοσιοϋπαλληλικού καθεστώτος, όσο και η ίδια η δημόσια διοίκηση διά των οργάνων της, δεν είναι παντελώς αδέσμευτες, αλλά διέπονται από την *αρχή της νομιμότητας*, δηλαδή από τα όρια που τους θέτουν το Σύνταγμα

---

¹Π. Σούρλας, *Justiatqueinjustiscientia. Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1995, σελ. 81

²Ibid.

³Π. Σούρλας, *Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*, ό.π., σελ. 83

και οι νόμοι – όρια που αποσκοπούν στην υπηρετήση ύπατων συλλογικών αξιών (υγεία, παιδεία, περιβάλλον κ.α.)⁴.

Αυτού του είδους η διαπίστωση επιτάσσει να εξετάσουμε με ποιον τρόπο αρθρώθηκε το σύστημα νομοθετικής παρέμβασης στην αντικανονική δράση των μελών της δημόσιας διοίκησης. Αξίζει λοιπόν να δούμε σε ένα πρώιμο στάδιο τι διαστάσεις έλαβε η ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων⁵. Έπειτα, θα περιδιαβούμε εν συντομία τις περιόδους που υπήρξε εξέλιξη και αναμόρφωση του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου σε θεσμικό και εννοιολογικό επίπεδο⁶.

Για να κατανοήσουμε όμως καλύτερα την πειθαρχική διαδικασία, θα πρέπει να εγκύψουμε στην έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος και στις περιπτώσεις που συνιστούν κατά το νόμο πειθαρχικώς αποδοκιμαστέα συμπεριφορά⁷, ενώ αμέσως μετά θα εξετάσουμε την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης, την πειθαρχική διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου, το ζήτημα της αντικειμενικότητας της κρίσης του και τη δυνατότητα δικαστικής προστασίας του υπαλλήλου από τις αποφάσεις των συμβουλίων αυτών⁸. Αρωγός κατά την προσπάθεια προσέγγισης του αντικειμένου της πειθαρχικής διαδικασίας θα είναι η πλούσια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, αλλά και άλλων οργάνων (Διοικητικό Εφετείο, Νομικό Συμβούλιο Κράτους).

Στο επόμενο κεφάλαιο⁹ θα ασχοληθούμε με τρεις σημαντικές πτυχές της ποινικής ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων. Καταρχάς είναι απαραίτητη μία θεωρητική προσέγγιση της δημοσιοϋπαλληλικής ποινικής ευθύνης, γι' αυτό και χρήζει αναφοράς η προτεραιότητα στη χρήση του ποινικού δικαίου στον κολασμό των δημοσίων υπαλλήλων¹⁰, η σχέση του δημοσίου υπαλλήλου με τη δημόσια περιουσία¹¹, η επιστράτευση του ποινικού δικαίου για τη διαφθορά στο Δημόσιο¹², η έννοια του εθνικού δημοσίου υπαλλήλου στο

---

⁴ Π. Σούρλας, *Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*, ό.π., σελ. 84

⁵ Βλ. *Εισαγωγή* της παρούσας

⁶ Βλ. *Κεφ. 2.1* της παρούσας

⁷ Βλ. *Κεφ. 2.2* της παρούσας

⁸ Βλ. *Κεφ. 2.3, 2.4, 2.5* της παρούσας

⁹ Βλ. *Κεφ. 3* της παρούσας

¹⁰ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.1.1. της παρούσας

¹¹ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.1.2. της παρούσας

¹² Βλ. Υποκεφάλαιο 3.1.3. της παρούσας

ελληνικό ποινικό δίκαιο και η διαφάνεια του ποινικού δικαιοδοτικού μηχανισμού¹³.

Στη συνέχεια, η εστίαση μας δεν μπορεί παρά να γίνει στο πρόσωπο του δημοσίου υπαλλήλου ως υποκειμένου τέλεσης αξιόποινων πράξεων¹⁴. Ειδικότερα θα αναλυθεί η συμμετοχή, η υπαιτιότητα και ο κολασμός του, ως προσώπου που ενεργεί υπό ιδιαίτερη ιδιότητα, στα εγκλήματα καθήκοντος¹⁵ στο έγκλημα της απιστίας περί την υπηρεσία¹⁶ και στις επιβαρυντικές διατάξεις του ν. 1608/1950 «περί καταχραστών»¹⁷. Κατόπιν όλων αυτών θα εξεταστεί η πτυχή της διοικητικής δράσης της πολιτείας και ειδικότερα η ποινική δίωξη του δημοσίου υπαλλήλου¹⁸ και η ποινική καταστολή της δωροδοκίας των υπαλλήλων της Ένωσης και των κρατών μελών της στο εθνικό μας δίκαιο¹⁹.

Τέλος θα διερευνηθεί η αλληλεπίδραση της πειθαρχικής διαδικασίας και της ποινικής δίκης των δημοσίων υπαλλήλων. Σε ένα πρώτο θεωρητικό επίπεδο θα δούμε το πλαίσιο της προβληματικής και την ανάγκη συντονισμού των δύο διαδικασιών²⁰, ποιες αρχές και κανόνες του ποινικού δικαίου εφαρμόζονται στην πειθαρχική διαδικασία²¹, τις διαφορές των ποινικών από τις πειθαρχικές κυρώσεις²² και την προβληματική της διπλής αξιολόγησης του υπάλληλου σε συνδυασμό με την αρχή *ne bis in idem*²³. Επίσης, θα δούμε τη δυνατότητα δέσμευσης της ποινικής απόφασης από τη διοικητική και το αντίστροφο²⁴ αλλά και τα θεωρητικά ζητήματα που σχετίζονται με τη μορφή της αθωωτικής απόφασης ως κριτήριο δέσμευσης του πειθαρχικού οργάνου²⁵. Τέλος θα γίνει αναφορά σε ειδικότερα ζητήματα σε σχέση με την πειθαρχική και την ποινική διαδικασία²⁶.

---

¹³ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.1.5. της παρούσας

¹⁴ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.2.1. της παρούσας

¹⁵ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.2.2. της παρούσας

¹⁶ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.2.3. της παρούσας

¹⁷ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.2.4. της παρούσας

¹⁸ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.3.1. της παρούσας

¹⁹ Βλ. Υποκεφάλαιο 3.3.2. της παρούσας

²⁰ Βλ. Κεφάλαιο 4.1 της παρούσας

²¹ Βλ. Κεφάλαιο 4.2 της παρούσας

²² Βλ. Κεφάλαιο 4.3 της παρούσας

²³ Βλ. Κεφάλαιο 4.4 της παρούσας

²⁴ Βλ. Κεφάλαιο 4.5, 4.6. της παρούσας

²⁵ Βλ. Κεφάλαιο 4.7 της παρούσας

²⁶ Βλ. Κεφάλαιο 4.8. της παρούσας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Οι πτυχές της ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων

1.1. Η τριπλή διάσταση της ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων

Σε ολόκληρη την μεταπολιτευτική περίοδο μέχρι την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, η δημόσια διοίκηση αντιμετωπίστηκε από τις εκάστοτε κυβερνήσεις ως ένας χώρος πολιτικών συναλλαγών και πελατειακών σχέσεων, χωρίς επί της ουσίας να επιλύονται τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα²⁷. Μία πολύ σημαντική πτυχή αυτών των παθογενειών είναι τα εκτεταμένα φαινόμενα διαφθοράς δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, των οποίων οι μηχανισμοί ελέγχου και τιμωρίας δεν υπήρξαν αποτελεσματικοί και αξιόπιστοι. Στην ουσία, η σοβαρή προσπάθεια διαχείρισης του προβλήματος αυτού εντοπίζεται χρονικά από το 2010 και εξής, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι, ως πρόσωπα που συνδέονται με το νομικό πρόσωπο του κράτους με μία ειδική νομική σχέση, υπάγονται σε ένα σύστημα κυρώσεων που ρυθμίζεται από ειδικότερους κανόνες του διοικητικού δικαίου²⁸. Αυτές οι κυρώσεις προϋποθέτουν μία διαδικασία καθορισμού και επιβολής ανά περίπτωση και συνδέονται συστηματικά με τους υπόλοιπους κανόνες του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου, συγκροτώντας έτσι αυτό που

---

²⁷ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων. Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2015, σελ. Χ-ΧΙ

²⁸ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017, σ. 4-5

αποκαλούμε αφαιρετικά «πειθαρχικό δίκαιο»²⁹. Συνεπώς, αντικείμενο του πειθαρχικού δικαίου είναι ο έλεγχος της διοικητικής δράσης, στο πρόσωπο του υπαλλήλου, ώστε η από πλευράς του παραβίαση των κανόνων διοικητικού δικαίου να τιμωρεί τον ίδιο ως φυσικό πρόσωπο, με μία κύρωση που έχει ειδική διοικητική αλλά και ειδική ποινική χροιά³⁰.

Τούτο σημαίνει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι φέρουν και μία ιδιαίτερη *ποινική ευθύνη*³¹, η οποία προαπαιτεί την υπαλληλική τους ιδιότητα για την πραγμάτωση της πραγματικής υπόστασης του εγκλήματος (λ.χ. δωροληψία υπαλλήλου). Εκτός όμως από την διοικητική και ποινική διάσταση της ευθύνης τους, οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν, στο πλαίσιο της λειτουργίας των διοικητικών υπηρεσιών του Δημοσίου, την υποχρέωση για χρηματική αποκατάσταση τυχόν ζημίας που προξένησαν σε διοικούμενους ή το Δημόσιο κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους: πρόκειται για την αστική ευθύνη τους³².

1.2. Λίγα λόγια για την αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων

Αν και δεν αποτελεί κεντρικό θέμα της παρούσης εργασίας, αξίζει να αναφέρουμε συνοπτικά κάποια πράγματα για την αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων. Η αρχή του κράτους δικαίου και ακολούθως η καθιέρωση του θεσμού της αστικής ευθύνης του κράτους (άρθρα 105 και 106 ΕισΝΑΚ), και της οργανικής θεωρίας (ή θεωρίας του βουλευτικού οργάνου), κατά την οποία η πολιτεία εκδηλώνει τη βούλησή της μέσα από δικά της (φυσικά και νομικά) πρόσωπα, τα οποία καλούνται όργανα, σήμαινε ότι οι πράξεις αυτών των προσώπων είναι πράξεις της πολιτείας³³. Κατά συνέπεια η αστική ευθύνη του

---

²⁹ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 85

³⁰ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. ΧΙΧ

³¹ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 112

³² Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 107

³³ Π. Παυλόπουλος, *Η αστική ευθύνη του Δημοσίου- Γενική θεώρηση*, εκδ. 1986, σελ. 76 επόμε., όπου: «[...] τα φυσικά πρόσωπα, με τα οποία εκφράζει τη βούλησή του και δικαιοπρακτεί το νομικό πρόσωπο, θεωρούνται όργανά του και συνδέονται αναπόσπαστα με τη δομή και τη λειτουργία του [...] Επομένως, κάθε πράξη, παράλειψη ή υλική ενέργεια των

κράτους ως γενική οντότητα επιμερίστηκε και στις πράξεις των οργάνων του, οι οποίες γεννούσαν αστικές αξιώσεις.

Το ελληνικό δίκαιο δεν είχε ρυθμίσει μέχρι την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα (1946) την κρατική ευθύνη προς αποζημίωση, και η διάπλαση του ζητήματος είχε ανατεθεί ατύπως στις νομολογιακές αποφάσεις των εγχώριων δικαστηρίων. Τελικώς το ζήτημα ρυθμίστηκε στον Εισαγωγικό Νόμο του Αστικού Κώδικα, που επηρεάστηκε από τον αντίστοιχο γερμανικό. Με την εφαρμογή του ΑΚ καθιερώθηκε με το άρθρο 105 ΕισΝΑΚ η ταυτόχρονη ευθύνη εις ολόκληρον της Πολιτείας και του υπαίτιου υπαλλήλου έναντι του ζημιωθέντος, ακόμη και σε περίπτωση ελαφράς αμέλειας. Συνεπώς, τόσο το Δημόσιο όσο και ο υπάλληλος ήταν δυνατόν να εναχθούν από τον ζημιωθέντα τρίτο³⁴.

Βέβαια, η σχετική υποχρέωση αποκατάστασης, σε περίπτωση θετικής ζημιάς από δόλο ή αμέλεια ενός δημοσίου υπαλλήλου στο Δημόσιο, είχε εισαχθεί στο ελληνικό δίκαιο πριν τον ΕισΝΑΚ, με το ΝΔ ¾ Ιουλίου 1923 (Περί Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου, άρθρα 33 και 37). Τη διάταξη αυτή υιοθέτησε και ο Ν. 1811/1951³⁵, ο οποίος περιόρισε την ευθύνη αυτή μόνο στον δόλο και την βαριά αμέλεια.

Επιπλέον με τον νόμο αυτό καθιερώθηκε ρητώς η ευθύνη του υπαλλήλου έναντι του Δημοσίου για τις αποζημιώσεις που αυτό κατέβαλε στους τρίτους λόγω των παράνομων πράξεων ή παραλείψεων του υπαλλήλου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του που έγιναν από δόλο ή βαριά αμέλεια. Τέλος καταργήθηκε η απευθείας ευθύνη του υπαλλήλου έναντι των τρίτων για τις πράξεις ή παραλείψεις ώστε «να μην εργάζονται υπό την δαμόκλειον σπάθην της ευθύνης και δι'ελαφράν ακόμη αμέλειαν και ότι, εργαζόμενοι υπό την

φυσικών αυτών προσώπων, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους ως οργάνων του νομικού προσώπου, αποδίδεται στο ίδιο το νομικό πρόσωπο, ανεξαρτήτως του αν είναι νόμιμη ή όχι. Κατά συνέπεια, οι έννομες συνέπειες και επιπτώσεις όχι μόνο από τις νόμιμες, αλλά και από τις παράνομες πράξεις, παραλείψεις ή υλικές ενέργειες των οργάνων του νομικού προσώπου, κατά την άσκηση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, επέρχονται υπέρ και σε βάρος του νομικού προσώπου».

³⁴ Ελισάβετ Γεωργιάδου, *Η αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων και η διάκρισή τους από τους υπολόγους*, Διπλωματική Εργασία για το Δημοσιονομικό Δίκαιο (ΑΠΘ), Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 7-9

³⁵ Ελισάβετ Γεωργιάδου, *Η αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων και η διάκρισή τους από τους υπολόγους*, ό.π., σελ. 10

απειλήν αυτήν, καθίστανται διστακτικοί περί την ερμηνείαν και την εφαρμογήν των νόμων»³⁶.

Συγκεφαλαιωτικά, η αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων ρυθμίζεται στο ελληνικό δίκαιο από τα άρθρα 104-106 ΕισΝΑΚ, το άρθρο 38 του ΥΚ, το άρθρο 1 του ΝΔ 2298/1954 και το άρθρο 45 του ΝΔ 4129/2013. Αφορά παράνομες πράξεις ή παραλείψεις που προξενούν περιουσιακή ή ηθική ζημία, θετική ή αποθετική. Ο κανόνας της ευθύνης του Δημοσίου έναντι τρίτων δεν ισχύει στην περίπτωση τους, ενώ η ευθύνη τους απέναντι στο Δημόσιο είναι είτε άμεση (προερχόμενη δηλαδή απευθείας από πράξη/παράλειψη τους) είτε έμμεση (προερχόμενη από καταβολή αποζημίωσης του Δημοσίου στον διοικούμενο λόγω δόλιας ή αμελούς δράσης του υπαλλήλου)³⁷.

1.3.Γενικά: η αλληλεπίδραση πειθαρχικού και ποινικού δικαίου

Το γεγονός ότι η δράση (πράξη ή παράλειψη) ενός δημοσίου υπαλλήλου μπορεί να αποτελεί ταυτοχρόνως πειθαρχικό αλλά και ποινικό αδίκημα γεννά την ανάγκη να διερευνηθεί ποια είναι η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την αντίστοιχη ποινική. Με άλλα λόγια χρήζει εξέτασης ο βαθμός αυτοτέλειας της μίας διαδικασίας σε σχέση με την άλλη, αλλά και ο τρόπος που συνδέονται. Επίσης, πρέπει να διασαφηνιστεί το κατά πόσον μία αμετάκλητη ποινική απόφαση δεσμεύει τον πειθαρχικό προϊστάμενο κατά την απόδοση ευθυνών και την τελική επιβολή και επιμέτρηση μιας πειθαρχικής ποινής. Τέλος, αξίζει να δούμε τι γίνεται όταν μια ποινική απόφαση εκδίδεται αφότου έχει ολοκληρωθεί η πειθαρχική διαδικασία, ιδίως όταν οι δύο ετυμηγορίες είναι αντίθετες³⁸.

Αξίζει να αναφερθεί, κάπως εισαγωγικά, ότι το άρθρο 259 του Ποινικού Κώδικα για την παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος προϋποθέτει θετική ενέργεια ή παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας, δόλο του υπαλλήλου και σκοπό

---

³⁶ Α. Τάχος, Ελληνικό διοικητικό δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008, σελ. 988

³⁷ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 107-112

³⁸ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 103-105

ιδίου οφέλους ή βλάβης τρίτου ή του Κράτους³⁹. Τούτη η παράβαση είναι δυνατόν να τιμωρείται και πειθαρχικά (αν συνιστά πειθαρχικό αδίκημα).

Ο Ποινικός Κώδικας στα ιδιώνυμα αδικήματα που απαιτούν τη δημοσιοϋπαλληλική ιδιότητα (δωροδοκία, κατάχρηση εξουσίας, ψευδής βεβαίωση, νόθευση εγγράφου, απιστία, κτλ) επαυξάνει την προβλεπόμενη ποινή, εφόσον το αδίκημα διαπράχθηκε κατά την άσκηση της υπηρεσίας του δημοσίου υπαλλήλου ή επ' ωφελεία της ιδιότητάς του (διακεκριμένες περιπτώσεις). Η ποινή που θα επιβληθεί ενδέχεται να μην είναι και η μόνη, καθώς, όπως προβλέπει το αρθρ. 263 ΠΚ, δύναται να επιβληθεί στον δημόσιο υπάλληλο πρόσκαιρη αποστέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων. Όπως και να έχει, η εισαγωγή ενός υπαλλήλου σε δίκη και η επιβολή της όποιας ποινής δεν απαιτεί προηγούμενη άδεια της Διοίκησης⁴⁰.

Περίπτωση απαλλαγής ενός δημοσίου υπαλλήλου από την ποινική ευθύνη υφίσταται όταν δρα συμμορφούμενος με διαταγή ανωτέρου οργάνου, εκπληρώνοντας δηλαδή το καθήκον προσταγής (αρθρ.21 ΠΚ). Στην περίπτωση αυτή τιμωρείται ο προϊστάμενος που έδωσε την προσταγή, εφόσον βέβαια τηρήθηκαν οι νόμιμοι τύποι και ο δημόσιος υπάλληλος δεν είχε από τον νόμο την δυνατότητα να εξετάσει το σύννομο της προσταγής αυτής⁴¹. Η απαλλαγή λόγω παράνομης προσταγής ωστόσο δεν καλύπτει την περίπτωση που παραβιάζεται η εκλογική νομοθεσία (βλ. άρθρ. 102 παρ. 3 ΠΔ 55/1999)⁴². Η παράνομη διαταγή θεωρείται άδικη τόσο για αυτόν που έδωσε την διαταγή όσο και για τον δημόσιο υπάλληλο που την εκτελεί (ηθικός αυτουργός και αυτουργός αντίστοιχα).

Επιπλέον βάσει του άρθρου 134B ΠΚ *«Δεν τιμωρούνται ως συμμετοχοί στις πράξεις του άρθρου 134 δημόσιοι υπάλληλοι ή λειτουργοί, που άσκησαν τα καθήκοντά τους όσο διήρκεσε ο σφετερισμός της λαϊκής κυριαρχίας ή η παράνομη κατάλυση, η μεταβολή ή η αδράνεια του δημοκρατικού πολιτεύματος, αν η άσκηση των καθηκόντων τους ήταν αναγκαία αποκλειστικώς για τη συνέχιση της λειτουργίας του κράτους και δεν έγινε με σκοπό τη διατήρηση της*

---

³⁹ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα, 2004, σελ. 134

⁴⁰ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 132-133

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

εξουσίας από τους σφετεριστές της». Συνεπώς προβλέπεται απαλλαγή από το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας (αρθρ.134 ΠΚ) για τους δημοσίους υπαλλήλους, εφόσον πληρούται το γράμμα του αρθρ.134B ΠΚ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η πειθαρχική διαδικασία στους δημοσίους υπαλλήλους

2.1. Η εξέλιξη του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου μέσα στον χρόνο

Οι απαρχές του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου εντοπίζονται την εποχή της διακυβέρνησης της χώρας από τον Ιωάννη Καποδίστρια. Το 1833 προβλέφθηκε για πρώτη φορά όργανο διορισμού και παύσης των δημοσίων υπαλλήλων. Αργότερα, το 1869, είχε κατατεθεί στο ελληνικό κοινοβούλιο νομοσχέδιο το οποίο ρύθμιζε τα δημοσιοϋπαλληλικά ζητήματα, εν τέλει όμως ουδέποτε ψηφίστηκε, ενώ το 1884 ψηφίστηκε ο νόμος ΑΡ Γ'/14.4.1884 ο οποίος ρύθμιζε την υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων⁴³.

Το χρονικό σημείο που αποτελεί τομή για την πληρέστερη θεσμοθέτηση του υπαλληλικού δικαίου στη χώρα μας είναι το 1911⁴⁴. Στο Σύνταγμα του 1911 κατοχυρώνεται (στο άρθρο 102) για πρώτη φορά η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων και δίνεται το έναυσμα για την γενικότερη διαμόρφωση του υπαλληλικού δικαίου στην Ελλάδα⁴⁵. Ακολούθησε τα επόμενα χρόνια η απόπειρα κωδικοποίησης της υπαλληλικής νομοθεσίας (χωρίς αποτέλεσμα), ενώ το νέο Σύνταγμα του 1927 επανέλαβε την διάταξη περί μονιμότητας (άρ. 114), δείχνοντας μια αταλάντευτη βούληση του νομοθέτη σχετικά με το ζήτημα αυτό.

Μετά τον Β' ΠΠ ψηφίστηκε ο Ν. 342/1947 που προέβλεπε την σύσταση επιτροπής που θα κατήρτιζε δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα. Η επιτροπή αυτή παρέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα ένα προσχέδιο το οποίο τελικώς κατατέθηκε προς ψήφιση στην Βουλή. Ο αναγκαστικός νόμος 1468/1949, που έντυσε νομοθετικά τούτο το προσχέδιο, κρίθηκε αντισυνταγματικός από το

⁴³ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 34-35

⁴⁴ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007α, σελ.4

⁴⁵ *Ibid.*

Συμβούλιο Επικρατείας (καθώς δεν υπήρχε επείγουσα ανάγκη που να επέβαλε αναγκαστικό νόμο) και οι εργασίες τις επιτροπής ξεκίνησαν εκ νέου φέρνοντας στη βουλή ένα νέο σχέδιο το οποίο ψηφίστηκε κατ' αρχήν (Ν. 1811/1951)⁴⁶. Ωστόσο η θέση του σε ισχύ έλαβε συνεχείς αναβολές, μέχρι την οριστική εφαρμογή του το 1956.

Την ομαλή μετάβαση στο νέο υπαλληλικό καθεστώς είχε αναλάβει το Ανώτατο Συμβούλιο Δημοσίων Υπηρεσιών (Α.Σ.Δ.Υ.), καθώς διαπιστώθηκε η ανάγκη τροποποίησης παλαιότερων νομοθετημάτων που δεν είχαν καταργηθεί και δημιουργούσαν σύγχυση ως προς το ισχύον καθεστώς. Η επταετής δικτατορία ωστόσο, όχι μόνο περιέπλεξε περαιτέρω αρκετά δημοσιοϋπαλληλικά ζητήματα (προαγωγές, πειθαρχικό δίκαιο), αλλά κατάργησε το Α.Σ.Δ.Υ.. Κατόπιν, με το ΠΔ 611/1977 σημειώθηκε μια σοβαρή προσπάθεια οργάνωσης σε ένα ενιαίο κείμενο των διάσπαρτων διατάξεων του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου, αν και κάποια προβλήματα εσωτερικής συνοχής παρέμεναν⁴⁷.

Τα επόμενα χρόνια της μεταπολιτευτικής περιόδου ακολούθησαν και άλλες νομοθετικές προσπάθειες στο πεδίο αυτό⁴⁸, όπως για παράδειγμα με τον ν. 865/1979 (Περί ρυθμίσεως θεμάτων τινών οργανώσεως και λειτουργίας υπηρεσιών του Δημοσίου), τον ν. 887/1979 (Περί ρυθμίσεως καταστάσεως υπαλλήλων του Δημοσίου και ΝΠΔΔ), τον Ν. 1119/1981 (Περί ρυθμίσεως θεμάτων καταστάσεως υπαλλήλων του δημοσίου, των ΝΠΔΔ, των ΟΤΑ και άλλων συναφών διατάξεων), τον 1388/1983 (Για την ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης) κτλ. Τα νομοθετήματα αυτής της περιόδου αλλοίωσαν τον χαρακτήρα του ΠΔ 611/1977, καθιστώντας απαραίτητη την κατάρτιση ενός νέου δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα, όπερ και εγένετο με τον Ν. 2683/1999⁴⁹.

Εξάλλου, η συνταγματική αναθεώρηση του 2001, ενέταξε στο άρθρο 103 ειδικές ρυθμίσεις τόσο για την πρόσληψη των δημοσίων υπαλλήλων όσο και για τους όρους και την χρονική διάρκεια των εργασιακών σχέσεων του

---

⁴⁶ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 36

⁴⁷ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 36-37

⁴⁸ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 37

⁴⁹ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 38

Δημοσίου και του ευρύτερου τομέα που διέπονται από καθεστώς ιδιωτικού δικαίου. Τόσο το άρθρο 103 όσο και το 104 του Συντάγματος αποτελούν βελτιωμένη εκδοχή των αντίστοιχων διατάξεων του Συντάγματος του 1952⁵⁰.

Ο Ν. 2683/1999 (*Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ και άλλες διατάξεις*) υπέστη σημαντικές τροποποιήσεις και ανακωδικοποίηση με τον Ν. 3528/2007. Ήταν το επιστέγασμα των προσπαθειών εκπόνησης ενός νέου καταστατικού κώδικα των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων ΝΠΔΔ – προσπάθειες που είχαν ξεκινήσει από τον Ν. 1400/1983 (ο οποίος προέβλεπε τη σύσταση επιτροπής για την επεξεργασία ενός νέου Κώδικα) και συνεχίστηκαν με τον ν. 2190/1994 και Ν. 2683/1999 (που επίσης προέβλεπαν τη σύσταση σχετικής επιτροπής)⁵¹. Παρότι μετά τον Ν. 3528/2007⁵² έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές (στο κεφάλαιο του πειθαρχικού δικαίου κυρίως), εντούτοις παραμένει ο βασικός νόμος που ρυθμίζει τα δημοσιοϋπαλληλικά ζητήματα – καλούμενος χάριν συντομίας «Υπαλληλικός Κώδικας».

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, από το 2010 και μετά σημειώθηκε εκ νέου προσπάθεια αναμόρφωσης βασικών πτυχών του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου. Η νομοπαρασκευαστική επιτροπή που συγκροτήθηκε τον Μάρτιο του 2011 είχε ως στόχο την επεξεργασία του νέου πειθαρχικού δικαίου. Οι εργασίες της επιτροπής κατέληξαν στην δημιουργία και ψήφιση του ν. 4057/2012, που μετέβαλε σημαντικά το καθεστώς του ν. 3528/2007, ως προς τον σαφή και αποκλειστικό προσδιορισμό των πειθαρχικών παραπτωμάτων, την αναμόρφωση του πλαισίου ποινών, την θέσπιση πρωτοβάθμιων πειθαρχικών συμβουλίων, αρμόδιων μόνο για πειθαρχικά ζητήματα (σε αντίθεση με τις ευρύτερες αρμοδιότητες των λοιπών υπηρεσιακών συμβουλίων), τη συμμετοχή δικαστικών λειτουργιών σε αυτά τα

---

⁵⁰ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 38

⁵¹ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 12-13

⁵² «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανεξάρτητων Αρχών, Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, Σώματα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών» ΦΕΚ Α' 263/ 23.11.2007

συμβούλια, και τον αποκλεισμό αιρετών υπαλλήλων από τα πειθαρχικά όργανα (για την δραστική απάλειψη των μεροληπτικών κρίσεων)⁵³.

Παρότι ο Ν. 4057/2012 αποτελεί το κεντρικό νομοθέτημα σχετικά με την πειθαρχική διαδικασία των δημοσίων υπαλλήλων (γι' αυτό και οι αναφορές που γίνονται κατωτέρω αφορούν σε αυτόν τον νόμο), υπήρξαν αρκετές τροποποιήσεις με τους Ν. 4093/2012, Ν. 4111/2012, Ν. 4203/2013, Ν. 4210/2013, Ν. 4305/2014, Ν. 4310/2014 και Ν. 4325/2015. Όλοι τους – ιδιαίτερα ο τελευταίος – δημιούργησαν αναταράξεις και παλινωδίες στην σοβαρή προσπάθεια που έγινε με τον ν. 4057/2012 (επαναφέροντας λ.χ. αιρετούς/συνδικαλιστές στα πειθαρχικά όργανα)⁵⁴. Δεν μπορούμε, βέβαια, να μην αναφέρουμε και τις θετικές αλλαγές, που επήλθαν με τον πιο πρόσφατο νόμο, όπως για παράδειγμα στην τροποποίηση των διατάξεων, που αφορούν την θέση σε αυτοδίκαιη και δυνητική αργία⁵⁵, στην αποκατάσταση του τεκμηρίου της αθωότητας, κτλ..

Ως προς το εννοιολογικό πλαίσιο, ο ν. 1811/1951 όρισε για πρώτη φορά το περιεχόμενο της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Υπαλληλικού Κώδικα *«Δημόσιοι υπάλληλοι είναι τα έμμεσα, έμμισθα όργανα του Κράτους τα διατελούντα εν προαιρετική, αμέσσω υπηρεσιακή και πειθαρχική προς αυτό σχέση»*. Ο ορισμός αυτός δίνει τα κύρια στοιχεία που απαρτίζουν την δημοσιούπαλληλική ταυτότητα: η οργανική σύνδεσή τους με το κράτος, ο έμμεσος καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους (όχι δηλαδή απευθείας από το Σύνταγμα, αλλά μέσω πράξεων άλλων άμεσων οργάνων όπως ο ΠτΔ), η έμμισθη εργασία τους, η εκούσια ένταξή τους στο σώμα των

⁵³ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. XII-XIV

⁵⁴ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. XIV-XV

⁵⁵ Ν.4325/2015 *«Εκδημοκρατισμός της Διοίκησης, Καταπολέμηση της Γραφειοκρατίας και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, Αποκατάσταση αδικιών και άλλες διατάξεις»*, ΦΕΚ Α' 47/11.05.2015

δημοσίων υπαλλήλων, η απ' ευθείας σχέση τους με το κράτος και η άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στην δράση τους⁵⁶.

Οι διεθνείς επιταγές για την ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα διεύρυναν την έννοια του δημοσίου υπαλλήλου, επεκτείνοντάς την και σε υπαλλήλους διεθνών οργανισμών αλλά και άλλων κρατών. Μπορεί δηλαδή η μία άποψη στα διεθνή κείμενα να αφήνει το ζήτημα του ορισμού του δημοσίου υπαλλήλου στην έννομη τάξη που αυτός υπηρετεί⁵⁷, ωστόσο μία δεύτερη άποψη εξαρτά την έννοια αυτή, αφενός από το τυπικό κριτήριο της θέσης (αξιώματος) που αυτός κατέχει και αφετέρου από το ουσιαστικό κριτήριο της άσκησης ενός δημοσίου λειτουργήματος, μιας δημόσιας υπηρεσίας ή δημόσιας επιχείρησης⁵⁸.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε να μην παρέμβει ιδιαίτερα στον καθορισμό της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου, εναποθέτοντας λ.χ. στα κράτη-μέλη την διασάφηση της διάκρισης μεταξύ εθνικού και αλλοδαπού δ.υ.. Ασφαλώς σε ό,τι αφορά το προσωπικό της Ένωσης, απέδωσε την υπαλληλική ιδιότητα σε όσους συνδέονται οργανικά με αυτήν αλλά και σε φυσικά πρόσωπα που τίθενται στην διάθεσή της ασκώντας αρμοδιότητες αντίστοιχες με των υπαλλήλων της⁵⁹.

Σχετικά με την πρόσληψη του διεθνούς θεσμικού πλαισίου για την έννοια του δημοσίου υπαλλήλου στην ελληνική έννομη τάξη, προκύπτει (από την ερμηνεία διατάξεων όπως τα άρθρα 235 παρ. 1, 2 και 236 ΠΚ) ότι η χώρα μας δέχεται ως αλλοδαπούς δημοσίους υπαλλήλους, εκείνους που ανήκουν σε διεθνείς οργανισμούς και κοινοβουλευτικές συνελεύσεις διεθνών οργανισμών στους οποίους μετέχει η Ελλάδα, καθώς και σε μέλη διεθνών δικαστηρίων που έχει αναγνωρίσει την δικαιοδοσία τους⁶⁰. Ως προς τα κράτη που δεν μετέχουν σε κανέναν από τους διεθνείς οργανισμούς που μετέχει η χώρα μας,

---

⁵⁶ Σ. Σταματοπούλου, *Τα συνταγματικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων*, Διπλωματική Εργασία, ΕΚΠΑ - Τμήμα Νομικής, Αθήνα 2004, σελ. 3-4 και Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 48-49

⁵⁷ Βλ. π.χ. άρ. 1 α της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης

⁵⁸ Βλ. π.χ. άρ. 2 (β), (γ) Χάρτη ΟΗΕ, άρ. 1 παρ. 4α Σύμβασης ΟΟΣΑ

⁵⁹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα*, Δίκαιο και Οικονομία, 3^{ος} τόμος σελ. 66

⁶⁰ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ 66

προβλέπεται η δυνατότητα κολασμού της δωροδοκίας ημεδαπού δημοσίου υπαλλήλου, ακόμη και αν αυτή δεν θεωρείται αξιόποινη στον τόπο τέλεσης (αρθρ.236 παρ. 4 ΠΚ).

Αυτός ο σεβασμός στο πώς ορίζει ένα κράτος την έννοια του δημοσίου υπαλλήλου δεν ισχύει εντούτοις στην περίπτωση ενεργητικής δωροδοκίας αλλοδαπών υπαλλήλων στο πλαίσιο διεθνών επιχειρηματικών συναλλαγών, όπως αυτές ρυθμίζονται από τις συμβάσεις του ΟΟΣΑ και ΟΗΕ. Στις συμβάσεις αυτές διατυπώθηκε ένας διεθνής ορισμός του αλλοδαπού δημοσίου υπαλλήλου, προκειμένου να μην καταστεί ο διεθνής οικονομικός ανταγωνισμός έρμαιο της κάθε κρατικής ερμηνείας της έννοιας. Το ίδιο ισχύει και με την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπου τα μέλη δεν δύνανται να δώσουν δικό τους ορισμό για τον αλλοδαπό δημόσιο υπάλληλο, αλλά υποχρεούνται να αποδεχθούν τον ορισμό της ξένης έννομης τάξης⁶¹.

Στο ενωσιακό δίκαιο⁶², η έννοια του δημοσίου υπαλλήλου ποικίλει ανάλογα με το κράτος-μέλος, κάτι που σημαίνει ότι σε κολάσιμες περιπτώσεις (όπως η δωροδοκία) ενδεχομένως να μην υφίσταται αξιόποινο αν συμβεί δωροδοκία στο έδαφος κάποιου κράτους-μέλους με πιο περιορισμένο ορισμό περί δ.υ.. Βέβαια, από τη Σύμβαση της ΕΕ του 1997 απορρέει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη συγχρόνως και η έννοια του αλλοδαπού δημοσίου υπαλλήλου, όπως αποκρυσταλλώνεται στα διεθνή συμβατικά κείμενα του ΟΗΕ και του ΟΟΣΑ, εφόσον διευρύνουν το αξιόποινο σε σύγκριση με τα νομικά εργαλεία της ΕΕ⁶³.

Ο νέος Δημοσιοϋπαλληλικός Κώδικας δεν επανέλαβε τον ορισμό του δημοσίου υπαλλήλου, ωστόσο ρύθμισε τι προβλέπεται αν αμφισβητηθεί η ιδιότητά του. Στο άρθρο 3, λοιπόν, ορίζεται ότι σε περίπτωση αμφισβήτησης το αρμόδιο Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας αποφασίζει μέσω μιας Τριμελούς Επιτροπής για την επίλυση της υπόθεσης. Την Επιτροπή απαρτίζουν ο Πρόεδρος του εν λόγω Τμήματος (ή ο νόμιμος αναπληρωτής του) και δύο Σύμβουλοι του Τμήματος αυτού εκ των οποίων ο ένας έχει τον

---

⁶¹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ 67

⁶² Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ 68

⁶³ Ibid.

ρόλο του Εισηγητή της υπόθεσης. Η απόφαση της Επιτροπής πρέπει να εκδοθεί σε διάστημα είκοσι ημερών από τις κοινοποιήσεις⁶⁴.

Όσον αφορά την διάκριση της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου από άλλες έννοιες, μνεία πρέπει να γίνει για εκείνην του **δημοσίου λειτουργού** (άρθρ. 56 παρ. 1 Συντ). Η βασική τους διαφορά⁶⁵ έγκειται στο ότι οι δημόσιοι λειτουργοί δεν υπόκεινται στις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, ενώ θεωρούνται όργανα του Δημοσίου ή του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Δημόσιοι λειτουργοί μπορούν να χαρακτηριστούν πρόσωπα, ανεξάρτητα από την εργασιακή τους σχέση με το Δημόσιο, με πιο χαλαρή εξάρτηση από αυτό, με ενεργό συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων για το συλλογικό συμφέρον και με υψηλό βαθμό αυτενέργειας. Βέβαια θεωρούνται και αυτοί όργανα του Κράτους⁶⁶.

Η διάκριση σχετίζεται κυρίως με τη φύση του παρεχόμενου έργου⁶⁷ και τον βαθμό ελευθερίας που απολαμβάνει το εκάστοτε όργανο στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων του όπως αυτά ορίζονται από τον νόμο⁶⁸. Έτσι λοιπόν δημόσιοι λειτουργοί, όπως οι υπουργοί, οι δικαστές (άρθρ.88 Συντ) ή οι καθηγητές των ΑΕΙ (άρθρ.16 παρ. 6 Συντ), είναι δημόσιοι λειτουργοί. Για τους τελευταίους γίνεται μνεία και από τον κοινό νομοθέτη (Ν. 1268/1982 άρ. 13 παρ. 4). Δημόσιοι λειτουργοί θεωρούνται και οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών (άρθρ.13 παρ. 3 Συντ), όπως επίσης και το εκπαιδευτικό προσωπικό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ν. 1566/1985)⁶⁹.

Από την άλλη μεριά, ήδη από το άρθρο 38 του Ν. 3528/2007 για την ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων, προέκυψε ότι δημόσιοι υπάλληλοι θεωρούνται και οι πολιτικοί υπάλληλοι, οι υπάλληλοι ΝΠΔΔ (άρθρο 2 παρ. 1 ΤΚ), οι υπάλληλοι των ΟΣΑ α' και β' βαθμού (άρθρο 44 ΚΔΚΤ, άρθρο 112 ΠΔ 30/1996), οι δικαστικοί υπάλληλοι (άρθρο 60 Ν. 2812/2000), οι στρατιωτικοί εν γένει των Ενόπλων Δυνάμεων και οι ανήκοντες στα Σώματα

⁶⁴ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 49-50

⁶⁵ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 51

⁶⁶ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ.20-21

⁶⁷ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 19

⁶⁸ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 14-22

⁶⁹ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 51

Ασφαλείας και το Λιμενικό Σώμα (άρθρο 1 ΝΔ 2998/1954, άρθρο 71 ΝΔ 721/1970), το διοικητικό προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (άρθρο 57 παρ. 1 Ν.3086/2002)⁷⁰.

Επίσης, στην έννοια εμπίπτουν αφενός το προσωπικό που κατέχει οργανικές θέσεις στο Κράτος ή ΝΠΔΔ με σχέση ιδιωτικού δικαίου (άρθρο 14παρ.1 ΠΔ 410/1988) και αφετέρου το υπαλληλικό προσωπικό και οι εργατοτεχνίτες που εργάζονται στις Ένοπλες Δυνάμεις με σχέση ιδιωτικού δικαίου (άρθρο 71 παρ. 2 ΝΔ 721/1970).

2.2. Αντιμετώπιση της διαφθοράς στο Δημόσιο μέσω των πειθαρχικών κυρώσεων. Το πλαίσιο της πειθαρχικώς αποδοκιμαστέας συμπεριφοράς.

Το κράτος πρόνοιας έχει ως στόχο την ολοένα αυξανόμενη επίτευξη της κοινωνικής ισότητας. Κατά τούτο, κάθε διαθέσιμος πόρος είναι πολύτιμος για την πραγματοποίηση του στόχου αυτού. Αυτός είναι και ο δικαιοπολιτικός λόγος που η δημόσια υπηρεσία στοιχειοθετεί ένα ιδιαίτερο αγαθό, του οποίου η προσβολή επιδέχεται αυξημένο έλεγχο και κυρώσεις⁷¹. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε, από την αρχή κιόλας, ότι ο πειθαρχικός κολασμός δεν αποσκοπεί στην ικανοποίηση του προσώπου που προσβλήθηκε από το πειθαρχικό παράπτωμα, αλλά επιβάλλεται αποκλειστικά και μόνον για το συμφέρον της υπηρεσίας⁷² και της εσωτερικής της ευταξίας⁷³.

Όπως αναφέρεται και στο άρθρ. 1 του ΥΚ (ν. 3528/2007) «*Σκοπός του παρόντος Κώδικα είναι η καθιέρωση ενιαίων και ομοιόμορφων κανόνων που διέπουν την πρόσληψη και την υπηρεσιακή κατάσταση των πολιτικών*

⁷⁰ Ν. Μαμουζέλος, *Εξελίξεις και σταθερά σημεία αναφοράς στο Πειθαρχικό Δίκαιο από τον ν. 3528/2007 «Κώδικας Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.» έως σήμερα*, Τελική Εργασία, ΕΣΔΔ, Αθήνα 2014, σελ. 78-79

⁷¹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ 5

⁷² ΣτΕ 2522/1966

⁷³ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 186

διοικητικών υπαλλήλων, σύμφωνα ιδίως με τις αρχές της ισότητας, της αξιοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης και την ανάγκη διασφάλισης της μέγιστης δυνατής απόδοσης κατά την εργασία τους.». Τούτο υποδηλώνει πως η πολυμορφία που εντοπίζεται στη δημόσια διοίκηση, ως προς τα πρόσωπα και τους κανόνες που διέπουν την δράση τους, αποτελεί διαχρονικά τροχοπέδη στη δημιουργία ενός ενιαίου δικαίου των δημοσίων υπαλλήλων⁷⁴.

Το σημαντικότερο όμως ζητούμενο ομοιομορφίας που καλείται να πετύχει ο Υπαλληλικός Κώδικας δεν είναι η υπαγωγή όλων των δημοσίων υπαλλήλων στο ίδιο δίκαιο, αλλά η διαμόρφωση ομοιόμορφων όρων εργασίας μεταξύ των ιδιωτικών υπαλλήλων και των υπαλλήλων που τελούν υπό την «εργοδοσία» του Κράτους. Η παροχή εργασίας στο Κράτος δεν δικαιολογεί ούτε την αλόγιστη παροχή προνομίων στους δημοσίους υπαλλήλους, ούτε φυσικά τον περιορισμό θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως λ.χ. της απεργίας⁷⁵. Ωστόσο η διαφθορά και η εν γένει παραβατική δημοσιοϋπαλληλική συμπεριφορά πλήττουν, πέρα από το συμφέρον της υπηρεσίας, και την ακώλυτη άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων των άλλων διοικουμένων⁷⁶.

Το ίδιο το Σύνταγμα επιβάλλει την τιμώρηση των δημοσίων οργάνων που παραβιάζουν ορισμένα ατομικά δικαιώματα και ο Ποινικός Κώδικας τιμωρεί αυτές τις παραβιάσεις. Επίσης το Σύνταγμα (άρθρ. 95 παρ. 5) ορίζει ότι η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις και η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει⁷⁷. Όλα αυτά αποτελούν το νομικό έδαφος πάνω στο οποίο έχει αναπτυχθεί η έννοια της πειθαρχικής ευθύνης – ως πρόσθετης μορφής ευθύνης, πέρα από την αστική ή την ποινική – και του πειθαρχικού παραπτώματος.

Όπως προκύπτει από τον νόμο (άρθρ. 106 Ν. 4057/2012), πειθαρχικό παράπτωμα είναι «*κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος με υπαίτια πράξη ή παράλειψη και μπορεί να καταλογισθεί στον υπάλληλο*». Το υπαλληλικό

⁷⁴ Σ. Σταματοπούλου, *Τα συνταγματικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 5

⁷⁵ Σ. Σταματοπούλου, *Τα συνταγματικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 6

⁷⁶ Βλ. και άρ. 25 παρ. 1 Συντ: «Τα δικαιώματα του ανθρώπου [...] τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους [...]»

⁷⁷ Σ. Σταματοπούλου, *Τα συνταγματικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 11

καθήκον αποτυπωνόταν διαχρονικά σε διατάξεις, οδηγίες και εντολές που καθόριζαν το πλαίσιο συμπεριφοράς του υπαλλήλου στην υπηρεσία⁷⁸. Αυτό σήμαινε ότι το εύρος των πειθαρχικών παραπτώματων ήταν τεράστιο και ο Υπαλληλικός Κώδικας ανέφερε ενδεικτικά μόνο κάποια πειθαρχικά αδικήματα⁷⁹. Όπως όμως αναφέρθηκε ανωτέρω, ο Ν. 4057/2012 (που αντικατέστησε το προϊσχύον καθεστώς του Ν. 3528/2007) καθιέρωσε για πρώτη φορά την αποκλειστική απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτώματων, ώστε να γνωρίζει ο υπάλληλος εκ των προτέρων το πλαίσιο στο οποίο διαμορφώνει την συμπεριφορά του⁸⁰.

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι ο υπάλληλος δεν διώκεται για τα φρονήματά του, αλλά για την συμπεριφορά που επιδεικνύει, η οποία συνίσταται στην παραβίαση του υπαλληλικού του καθήκοντος του με δόλο ή αμέλεια. Η ευθύνη αυτή δεν είναι συλλογική αλλά προσωποπαγής, δηλαδή βαρύνει τον ίδιο τον υπάλληλο⁸¹ και έχει να κάνει με την πλημμελή τήρηση των κείμενων διατάξεων, των υποχρεώσεων, των εντολών και των οδηγιών τόσο εντός όσο και εκτός της υπηρεσίας από τον ίδιο προσωπικά⁸².

Όπως αναφέραμε, το πειθαρχικό παράπτωμα συντελείται με πράξη ή παράλειψη, που μπορεί να σχετίζεται με την εσωτερική (π.χ. αδικαιολόγητη απουσία) ή την εξωτερική (π.χ. μη εξυπηρέτηση πολίτη) λειτουργία της υπηρεσίας, με την τέλεση ποινικού αδικήματος σχετιζόμενου ή μη σχετιζόμενου με την υπηρεσία και με την εν γένει συμπεριφορά του υπαλλήλου εντός ή εκτός υπηρεσίας. Ως αντικειμενικό στοιχείο του πειθαρχικού παραπτώματος θεωρείται καθεαυτό το γεγονός της τέλεσης, ενώ ως υποκειμενικό στοιχείο η υπαιτιότητα (δόλος ή απλή αμέλεια)⁸³.

Επίσης απαιτείται δυνατότητα καταλογισμού, ενώ προβλέπονται και λόγοι αποκλεισμού του (άρθρ. 108 παρ. 2, Ν. 4057/2012)⁸⁴. Το ΣτΕ έχει αναπέμψει στη Διοίκηση υπόθεση που αφορούσε στην επιβολή πειθαρχικής

⁷⁸ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 187

⁷⁹ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 188

⁸⁰ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. XII-XIV

⁸¹ Παναγιώτα Λιβέρη, *Το νέο πειθαρχικό των δημοσίων υπαλλήλων*, Διπλωματική Εργασία, Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα, 2015, σελ. 26

⁸² *Ibid.*

⁸³ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 39

⁸⁴ *Ibid.*

ποινής σε υπάλληλο, καθώς έκρινε ότι η (διαπιστωμένη με γνωματεύσεις) νοσηρή διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών της θα μπορούσε να άρει ή να μειώσει τον καταλογισμό για την πράξη της και κατά τούτο έπρεπε να αποφανθεί εκ νέου το αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο (ΣτΕ 1214/2015)⁸⁵.

Η ίδια άποψη εμφανίζεται και σε άλλες αποφάσεις του Συμβουλίου (ΣτΕ 997/2005, 1753/2006, 196/2008, 2041/2013, 294/2015)⁸⁶, όπου κρίθηκε ότι δεν υφίστατο υπαιτιότητα του υπαλλήλου κατά το χρόνο τέλεσης του παραπτώματος, καθώς (και) εκείνος έπασχε από ψυχική νόσο εκείνο το διάστημα και δεν μπορούσε να αντιληφθεί τον παραβατικό χαρακτήρα της συμπεριφοράς του. Συνεπώς δεν χωρεί πειθαρχική δίωξη λόγω έλλειψης καταλογισμού, οι προσβαλλόμενες πειθαρχικές αποφάσεις εξαφανίζονται και η Διοίκηση οφείλει να επανεξετάσει αν η ιατρικώς διαπιστωθείσα κατάσταση των υπαλλήλων τους έχει επιφέρει μία μόνιμη ανικανότητα που δικαιολογεί την απόλυση (βάσει του ΝΔ 935/1971, άρθρ. 16 παρ. 1 περ. δ).

Έτσι λοιπόν εάν το κρίσιμο χρονικό διάστημα που ο υπάλληλος τέλεσε το παράπτωμα, έπασχε από κάποια σοβαρή πνευματική ασθένεια που επηρέαζε αποφασιστικά τις λειτουργίες του, δεν νοείται καταλογισμός. Πρέπει ωστόσο από τα στοιχεία της εκάστοτε εξεταζόμενης περίπτωσης να αποδεικνύεται ότι πρόκειται για νοσηρή ψυχική ή διανοητική διαταραχή, η οποία να συνέτρεχε κατά τον χρόνο τέλεσης (και όχι π.χ. σε χρόνο μεταγενέστερο τούτης). Ειδάλλως, μία γενική και αόριστη επίκληση «κρίσεων» ή «προσωπικών και οικογενειακών προβλημάτων» δεν επαρκεί για να μειώσει ή να άρει τον καταλογισμό (ΣτΕ 1189/2012)⁸⁷, αφού δεν αποδεικνύεται ότι εμποδίζουν τον υπό κρίση υπάλληλο να αντιληφθεί τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του (ΣτΕ 2780/2006, 1317/2008, 361/2010). Παρόμοια στάση κράτησε το ΣτΕ και στην περίπτωση που ένας σοβαρός σωματικός κλονισμός κράτησε τον υπάλληλο εκτός υπηρεσίας για μερικές ημέρες και του καταλογίστηκε αδικώς από το πειθαρχικό συμβούλιο ως αδικαιολόγητη αποχή (ΣτΕ 1068/2012)⁸⁸.

---

⁸⁵ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 40-41

⁸⁶ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 41-42

⁸⁷ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 43

⁸⁸ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 46-47

Οι πειθαρχικές ποινές που μπορούν να επιβληθούν απαριθμούνται περιοριστικά στον νόμο (άρθρ. 109). Πρόκειται για α) την έγγραφη επίπληξη, β) το πρόστιμο έως τις αποδοχές δώδεκα μηνών, γ) τη στέρηση του δικαιώματος για προαγωγή από ένα έως πέντε έτη, δ) τη στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής σε διαδικασία επιλογής προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου από ένα έως πέντε έτη, ε) την αφαίρεση της άσκησης των καθηκόντων προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου για τη θητεία ή το υπόλοιπό της, στ) τον υποβιβασμό έως δύο βαθμούς, ζ) την προσωρινή παύση από τρεις έως δώδεκα μήνες με πλήρη στέρηση των αποδοχών και η) την οριστική παύση. Μεταξύ των ποινών υφίσταται κλιμάκωση, η οποία υποκρύπτει την από μεριάς του νομοθέτη αφομοίωση της αρχής της αναλογικότητας⁸⁹.

Παράλληλα με την αποκλειστική απαρίθμηση των πειθαρχικώς αποδοκιμαστέων πράξεων ή παραλείψεων, επιχειρήθηκε διά του Ν. 4057/2012 ο εξορθολογισμός και η αρτιότερη διατύπωσή τους (άρθρ. 107), ενώ πολλές από τις απαριθμούμενες περιπτώσεις έχουν απασχολήσει τη νομολογία. Έτσι λοιπόν πειθαρχικά παραπτώματα είναι:

α) *πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία*

β) *κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι κείμενες διατάξεις, εντολές και οδηγίες. Το υπαλληλικό καθήκον σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προς τις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του ν. 4057/2012*

Όπως προκύπτει και από την νομολογία του ΣτΕ⁹⁰, η παραβίαση της εσωτερικής νομοθεσίας (π.χ. για τη χορήγηση φαρμάκων, βλ. ΣτΕ 3481/2014) που θέτει σε διακινδύνευση ένα ατομικό ή συλλογικό έννομο αγαθό, συνιστά

⁸⁹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 157 και 160

⁹⁰ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 69-72

παράβαση καθήκοντος, ενώ το ίδιο ισχύει και για τη μη συμμόρφωση με τους διεθνείς κανονισμούς, τις συνταγματικές αρχές και τις οδηγίες των προϊσταμένων (π.χ. παραβίαση της Συμφωνίας Σένγκεν και των οδηγιών του Γενικού Προξένου σχετικά με τη χορήγηση θεωρήσεων εισόδου, βλ. ΣτΕ 3676/2014 και ΣτΕ 3678/2014).

γ)η παράβαση καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους

Πρόκειται για μία περίπτωση που απαιτεί την εγρήγορση του ερμηνευτή του δικαίου, καθώς πολλές υποθέσεις έχουν χαρακτηριστεί από τη Διοίκηση ως «παράβαση καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους», αλλά, κατόπιν προσφυγής των επιόρκων υπαλλήλων στη δικαιοσύνη⁹¹, έχει συχνά κριθεί ότι ελλείπουν προϋποθέσεις (όπως π.χ. ο δόλος, βλ. ΣτΕ 619/2009) για την υπαγωγή στην περίπτωση γ) και ότι πρόκειται για άλλο παράπτωμα, όπως λ.χ. η ατελής εκπλήρωση καθήκοντος (ΣτΕ 770/2013).

δ)η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών

ε)η αναξιοπρεπή ή ανάρμοστη ή ανάξια για υπάλληλο συμπεριφορά εντός ή εκτός υπηρεσίας

Συνήθως πραγματικά περιστατικά (λ.χ. χρήση πλαστού εγγράφου) που θεμελιώνουν το αξιόποino και για τα οποία έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, συνιστούν «αναξιοπρεπή ή ανάρμοστη ή ανάξια για υπάλληλο συμπεριφορά **εκτός** υπηρεσίας» κατά την πάγια νομολογία του ΣτΕ (4222/2014, 2040/2011), εφόσον βέβαια έχουν αποδειχθεί και δεν έχει παύσει η ποινική δίωξη για οποιοδήποτε λόγο (βλ. ΣτΕ 110/2012, 4333/2014). Επιπλέον, η επίτευξη υπηρεσιακών και οικονομικών ωφελημάτων (π.χ. πλαστογράφιση πτυχίου για επίτευξη μετάταξης, προώθηση ναρκωτικών ουσιών από σωφρονιστικό υπάλληλο εντός των φυλακών) κρίνεται ως ανάρμοστη συμπεριφορά εντός και εκτός υπηρεσίας (ΣτΕ 2164/2014, 1719/2014, 1189/2012, 920/2012 κτλ), ενώ η αντιδεοντολογική συμπεριφορά (π.χ. η δήλωση ανακριβών δικαιολογητικών

---

⁹¹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 72-73

για την καλύτερη αξιολόγηση έναντι άλλων υποψηφίων για μία θέση), ακόμη και αν δεν απαξιώνεται ποινικά, έχει κριθεί ως ανάρμοστη εντός υπηρεσίας (ΣτΕ 1264/2014, 1923/2013, 1789/2011 κτλ)⁹².

στ)η παράβαση της αρχής της αμεροληψίας

Η αρχή της αμεροληψίας αποτελεί γενική αρχή του διοικητικού δικαίου που έχει αποτυπωθεί και στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (άρθρ. 7)⁹³. Τα μονομελή ή συλλογικά διοικητικά όργανα πρέπει να παρέχουν εγγυήσεις αμερόληπτης κρίσης, κάτι που μπορεί να διαρραγεί όταν υφίσταται προσωπικό συμφέρον του υπαλλήλου για την έκβαση μιας υπόθεσης ή ιδιαίζουσα σχέση του (ιδιαίτερη φιλία ή οξεία έχθρα) με εκείνον που αφορά η υπόθεση ή εύλογη υπόνοια ότι το διοικητικό όργανο έχει ήδη σχηματισμένη γνώμη για την υπόθεση (ΣτΕ 3758/2010, 2251/2013, ΔΕφΑθ 1966/2012).

ζ)η παραβίαση της αρχής της ισότητας των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2006/54/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη

η)η παράβαση της υποχρέωσης εχεμύθειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 4057/2012

θ)η σοβαρή απείθεια

Η νομολογία του Συμβουλίου έχει υπαγάγει συμπεριφορές υπαλλήλων στο παράπτωμα της απείθειας⁹⁴, συνδέοντάς τις συνήθως και με άλλα παραπτώματα, όπως η αδικαιολόγητη αποχή (ΣτΕ 2635/2014) και η ανάξια συμπεριφορά (ΣτΕ 328/2005). Πρόκειται για συμπεριφορές που συνίστανται στην καταφανή άρνηση του υπαλλήλου να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις των προϊσταμένων του, βλάπτοντας ανεπανόρθωτα κάποιο δικαίωμα του διοικούμενου (βλ. ΣτΕ 724/2001). Στην περίπτωση που μαζί με την πειθαρχική τρέχει και ποινική διαδικασία για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, το ΣτΕ έχει κρίνει ότι το πόρισμα της δεύτερης δεσμεύει την πρώτη (ΣτΕ 1670/2009).

ι)η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των καθηκόντων

⁹² Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 74-85

⁹³ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 91-93

⁹⁴ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 93-98

Ως προς το παράπτωμα της αδικαιολόγητης αποχής το Δικαστήριο οφείλει να λάβει υπόψη τυχόν στοιχεία που δικαιολογούν μια τέτοια αποχή⁹⁵ όπως λ.χ. τα ψυχολογικά προβλήματα (ΣτΕ 3473/2014), νόμιμη χορήγηση άδειας (ΣτΕ 807/2011, 1669/2013, 2127/2013, 1256/2014, 3273/2014), απόσπαση σε θέση με ορισμένη θητεία (όπως στην περίπτωση των εκπαιδευτικών που κάνουν θητεία σχολικού συμβούλου, βλ. ΣτΕ 1670/2013), τις εντολές της υπηρεσίας προς απασχόληση του υπαλλήλου για συγκεκριμένες μέρες και ώρες (ΣτΕ 1292/2011, 1926/2013) ή τον διορισμό σε θέση διαφορετική από εκείνη που ανέμενε ο υπάλληλος (ΣτΕ 1064/2004⁹⁶).

ια) η παραβίαση των υποχρεώσεων του άρθρου 27 του ν. 4057/2012, καθώς και η αδικαιολόγητη προτίμηση νεότερων υποθέσεων με παραμέληση παλαιότερων

ιβ) η άρνηση παροχής πληροφόρησης στους πολίτες και τις αρχές

ιγ) η μη έγκαιρη απάντηση σε αιτήσεις και αναφορές πολιτών σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις

ιδ) η χρησιμοποίηση της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας ή πληροφοριών που κατέχει ο υπάλληλος λόγω της υπηρεσίας ή της θέσης του, για εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ίδιου ή τρίτων προσώπων

ιε) η αδικαιολόγητη άρνηση προσέλευσης για ιατρική εξέταση

Στην περίπτωση που ο υπάλληλος αρνείται αδικαιολόγητα και αυθαίρετα να προσέλθει – ενώ έχει κληθεί – ενώπιον Υγειονομικής Επιτροπής, για να του χορηγηθεί αναρρωτική άδεια⁹⁷, υποπίπτει στο εν λόγω παράπτωμα (ΣτΕ 2427/2005, 408/2006), εκτός αν αποδεικνύεται ότι, λόγω της κατάστασης της υγείας του, αδυνατεί (ΣτΕ 356/2013, 1940/2013).

ιστ) η άμεση ή μέσω τρίτου προσώπου συμμετοχή σε δημοπρασία την οποία διενεργεί επιτροπή, μέλος της οποίας είναι ο υπάλληλος ή όταν η επιτροπή αυτή υπάγεται στην αρχή στην οποία ο υπάλληλος υπηρετεί

⁹⁵ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 99-

⁹⁶ «[...]Τυχόν παράλειψη της Διοίκησης να διορίσει την προσφεύγουσα σε θέση Μορφωτικού Ακολουθού (αντ' αυτού διορίστηκε σε προσωρινή θέση διοικητικού υπαλλήλου) **δεν** μπορεί να δικαιολογήσει την αποχή της από την εκτέλεση των καθηκόντων της[...]

⁹⁷ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 114-117

ιζ) η άσκηση κριτικής των πράξεων της προϊσταμένης αρχής που γίνεται δημοσίως, γραπτώς ή προφορικώς, με σκόπιμη χρήση εν γνώσει εκδήλως ανακριβών στοιχείων ή με χαρακτηριστικά απρεπείς εκφράσεις

Εν προκειμένω προκύπτει ζήτημα οριοθέτησης⁹⁸, καθώς εκφράσεις που αποτελούν μεν οξεία κριτική, αλλά στρέφονται αποκλειστικά στον τρόπο άσκησης των υπηρεσιακών καθηκόντων του προϊσταμένου δεν στοιχειοθετούν το εν λόγω παράπτωμα (ΣτΕ 4756/1984). Το ίδιο ισχύει και με την έκφραση δυσαρέσκειας ή αμφισβήτησης του προϊσταμένου εντός της υπηρεσίας (ΔΕφΑθ 150/2011).

ιη) η άρνηση σύμπραξης, συνεργασίας, χορήγησης στοιχείων ή εγγράφων κατά τη διεξαγωγή έρευνας, επιθεώρησης ή ελέγχου από Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και τα ιδιαίτερα Σώματα και Υπηρεσίες Επιθεώρησης και Ελέγχου

ιθ) η αδικαιολόγητα μη έγκαιρη σύνταξη ή η σύνταξη μεροληπτικής έκθεσης αξιολόγησης ή η σύνταξη έκθεσης με κρίσεις ή χαρακτηρισμούς που δεν εξειδικεύονται με αναφορά συγκεκριμένων στοιχείων

κ) η άρνηση ή παρέλκυση εκτέλεσης υπηρεσίας

Η μη συμμόρφωση του υπαλλήλου με μία απόφαση της υπηρεσίας του, που τον αφορά, είναι επιλήψιμη και κινεί την πειθαρχική διαδικασία, κατά τα νομίμως προβλεπόμενα (ΔΕφΑθ 1692/2010, 2327/212)⁹⁹.

κα) η χρησιμοποίηση τρίτων προσώπων για την απόκτηση υπηρεσιακής εύνοιας ή την πρόκληση ή ματαίωση εντολής της υπηρεσίας

κβ) η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων με πρόσωπα, με αφορμή το χειρισμό θεμάτων αρμοδιότητας του υπαλλήλου από την αντιμετώπιση των οποίων εξαρτώνται ουσιώδη συμφέροντα των προσώπων αυτών

κγ) η φθορά λόγω ασυνήθιστης χρήσης, η εγκατάλειψη ή η παράνομη χρήση πράγματος το οποίο ανήκει στην υπηρεσία

Η χρησιμοποίηση της υπαλληλικής ιδιότητας για την εξυπηρέτηση του ίδιου του υπαλλήλου και της οικογένειάς του (ΣτΕ 1534/1995) ή προσκείμενων σε αυτό προσώπων (ΣτΕ 3433/1981), χρησιμοποιώντας

⁹⁸ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 118-119

⁹⁹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 122

πράγματα που ανήκουν στην υπηρεσία, στοιχειοθετούν το εν λόγω παράπτωμα. Αντίθετα, δεν συνιστά παράνομη χρήση η μετακίνηση και φύλαξη πράγματος σε διαφορετικό χώρο από τον αρχικό, όταν αυτό ουσιαστικά δεν χρησιμοποιείται από την υπηρεσία (ΣτΕ 2840/1984)¹⁰⁰.

κδ)η παράλειψη από τα πειθαρχικά όργανα δίωξης και τιμωρίας πειθαρχικού παραπτώματος, με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 110 του Ν. 4057/2012

κε)η άσκηση εργασίας ή έργου με αμοιβή χωρίς προηγούμενη άδεια της υπηρεσίας

Όπως προκύπτει από το άρθρο 31 του ΥπΚ, μπορεί να χορηγηθεί σε δημόσιο υπάλληλο άδεια για άσκηση εξωϋπηρεσιακής επαγγελματικής δραστηριότητας με αμοιβή, κατόπιν αιτιολογημένης σύμφωνης γνώμης του οικείου υπηρεσιακού συμβουλίου. Αν το υπηρεσιακό συμβούλιο κρίνει ότι τούτη η δραστηριότητα δεν παρεμποδίζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας, δεν μειώνει το κύρος του υπαλλήλου, ασκείται σε τόπο και χρόνο που δεν επηρεάζει τα υπαλληλικά καθήκοντα και δεν συγκρούεται το ιδιωτικό και με το υπηρεσιακό συμφέρον, τότε μπορεί να επιτρέψει στον υπάλληλο να την ασκεί. Εάν δεν συντρέχουν αυτά τα κριτήρια, ο υπάλληλος υποπίπτει στο εν λόγω παράπτωμα (ΣτΕ 2127/2012, 3810/2012ΔΕφΑθ 673/2013, ΝΣΚ 190/2013, 249/2013, 193/2014 κ.α.)¹⁰¹.

κστ)η απλή απείθεια

κζ)η μη τήρηση του ωραρίου από τον υπάλληλο και η παράλειψη του προϊσταμένου να ελέγχει την τήρησή του

κη)η αμέλεια ή ατελής εκπλήρωση του υπηρεσιακού καθήκοντος

Οι προφανείς ελλείψεις και πλημμέλειες κατά την εκτέλεση των οδηγιών που έχουν δοθεί στον υπάλληλο και δεν οφείλονται σε ανθρώπινο σφάλμα λόγω ιδιαίτερων συνθηκών (πχ τεράστιος όγκος εργασίας, βλ. ΣτΕ 271/2002) συνιστούν αμέλεια και ατελή εκπλήρωση του υπηρεσιακού καθήκοντος (ΣτΕ 3678/2014). Στο εν λόγω παράπτωμα έχουν υπαχθεί παρατυπίες γραμματέα στις εξετάσεις ΤΕΙ (ΣτΕ 1095/2014), χορήγηση

¹⁰⁰ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 124-125

¹⁰¹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 126-128

υπερβολικής δόσης φαρμάκου από ιατρό (ΣτΕ 329/2012), ο πλημμελής έλεγχος οικονομικών βιβλίων και ταμειακών υπολοίπων (ΣτΕ 615/2009), η δίχως έγκριση προϊσταμένου οργάνου διοργάνωση σχολικής εκδρομής (ΣτΕ 2244/1997), η συνταγογράφηση και η υπογραφή συνταγών σε πλαστά συνταγολόγια (ΔΕφΑθ 804/2012)κ.α¹⁰².

κθ)τα ειδικά πειθαρχικά παραπτώματα που ορίζονται στο στοιχείο α' της παραγράφου 4 του άρθρου 117 του Ν. 4057/2012

Παραπτώματα όπως η αδικαιολόγητη μη εξυπηρέτηση πολιτών, η μη έγκαιρη διεκπεραίωση υποθέσεων τους και η άρνηση συνεργασίας με τα ΚΕΠ και απλούστευσης των γραφειοκρατικών διαδικασιών υποπίπτουν στην συγκεκριμένη περίπτωση (ΔΕφΑθ 1615/2008)¹⁰³.

λ)το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 130 του ν. 4057/2012

λα)το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στο τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 144 του ν. 4057/2012

λβ)το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 3 του ν. 4057/2012

2.3. Η σχέση πειθαρχικού παραπτώματος και ποινής. Αρχή ne bis in idem.

Όπως αναλυτικά αναφέρθηκε ανωτέρω, το πειθαρχικό παράπτωμα σχετίζεται με τη λειτουργία της υπηρεσίας και γενικά τη συμπεριφορά του υπαλλήλου εντός ή εκτός υπηρεσίας και καθ' ήν περίπτωση διαπιστωθεί το εν λόγω παράπτωμα, επιβάλλεται και η ανάλογη ποινή με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Στο αρθρ.111 του ΥΚ αναφέρεται ρητά, *ότι αν ο υπάλληλος διέπραξε περισσότερα πειθαρχικά παραπτώματα επιβάλλεται με συγχώνευση¹⁰⁴ μία συνολική ποινή, για την επιμέτρηση της οποίας λαμβάνεται υπόψιν η*

¹⁰² Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 131-148

¹⁰³ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 150

¹⁰⁴ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 60

βαρύτητα όλων των πειθαρχικών παραπτώματων. Ακολούθως, κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών, λαμβάνονται υπόψιν¹⁰⁵ οι ελαφρυντικές ή οι επιβαρυντικές περιστάσεις, η τυχόν έμπρακτη μετάνοια, καθώς και η πραγματική και νομική πλάνη, στην οποία μπορεί να βρισκόταν ο πειθαρχικώς διωκόμενος (δηλ οι περιπτώσεις β, γ, ε της παραγράφου 2 του αρθρ.108 ΥΚ).

Η αρχή *nebisinidem* (:δηλ κανείς δεν διώκεται για το ίδιο αδίκημα δεύτερη φορά) , δεν αναγνωριζόταν στο Υπαλληλικό δίκαιο πριν την εισαγωγή του Υπ.Κ. ¹⁰⁶ . Στην κατεύθυνση αυτή κινούταν και η νομολογία του ΣτΕ ¹⁰⁷ . Με το ισχύον δίκαιο και κατά ρητή επιταγή του αρθρ.111 του Υπ.Κ. η πειθαρχική απόφαση μπορεί να επιβάλει μία και μόνη ποινή στον πειθαρχικώς διωκόμενο. Ωστόσο, η νεώτερη νομολογία του ΣτΕ δεν αποκλείει την επιβολή περισσότερων ποινών στο ίδιο άτομο για τα ίδια περιστατικά, αρκεί οι ποινές να αποδίδονται στο πρόσωπο για διαφορετικές ιδιότητες, που υπάρχουν στο πρόσωπό του¹⁰⁸ . Αν η επιβολή περισσότερων ποινών , δεν επιβάλλεται υπό αυτές τις προϋποθέσεις , τότε συγκρούεται με την αρχή *nebisinidem* και η απόφαση είναι καταφανώς μη νόμιμη.

Αξίζει να τονιστεί, ότι ακόμη και στην περίπτωση που ο υπάλληλος τελέσει πειθαρχικά παραπτώματα με επαναληπτικές πράξεις, οι οποίες τέθηκαν ενόψει ενός πειθαρχικού οργάνου, θα επιβληθεί μία μόνο ποινή.¹⁰⁹ Βέβαια, σ αυτή την περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής θα ληφθεί υπόψιν το περιεχόμενο των επιμέρους παραπτώματων.

Στο σημείο αυτό, δέον σημειωθεί κατ' απόκλιση των παραπάνω οριζομένων περί επιβολής μίας ποινής σε μία πειθαρχική απόφαση, ότι , όταν καταδικάζονται μαζί περισσότεροι υπάλληλοι, με την ίδια απόφαση μπορεί να επιβάλλονται ιδιαίτερες ποινές σε κάθε έναν από τους πειθαρχικώς διωκόμενους¹¹⁰ . Κατά την επιμέτρηση της ποινής, όμως, λαμβάνονται υπόψιν

---

¹⁰⁵ Ibid

¹⁰⁶ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο, ΣΤ' έκδοση*, Εκδ. Αθ. Σταμουλης, Αθήνα, 2004, σελ.211

¹⁰⁷ Βλ. ΣτΕ 320/1939

¹⁰⁸ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο, ΣΤ' έκδοση*, Εκδ. Αθ. Σταμουλης, Αθήνα, 2004, σελ.211 και Βλ. και Α. Παπαδαμάκης *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα .2016

¹⁰⁹ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.212

¹¹⁰ Ibid

ο αριθμός και η βαρύτητα των επιμέρους παραπτωμάτων. Και φυσικά, η υποτροπή, συνιστά επιβαρυντική περίσταση.

Τέλος, η άσκηση¹¹¹ νέας πειθαρχικής δίωξης κατά του ίδιου προσώπου για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα, επιτρέπεται μόνο καθ' ήν περίπτωση δεν έχει εκδοθεί απόφαση από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο ακόμη. Στην περίπτωση αυτή, η εκκρεμής δίκη καταργείται και συνεχίζεται κανονικά η τελευταία πειθαρχική δίωξη. Αν ασκηθεί ένσταση υπέρ του υπαλλήλου κατά της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου, η απόφαση που θα εκδοθεί επί της ένστασης, θεωρείται, ότι διορθώνει την πρώτη απόφαση και ουδόλως δεν λαμβάνεται υπόψιν ως επιβολή δεύτερης ποινής.

2.4. Η άσκηση της πειθαρχικής δίωξης

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στον νόμο (άρθρ. 110 παρ. 1), η δίωξη και τιμωρία των πειθαρχικών παραπτωμάτων αποτελεί καθήκον των πειθαρχικών οργάνων¹¹². Η διάταξη αυτή εισάγει την δέσμια αρμοδιότητα των οργάνων αυτών, τα οποία ενεργούν πάντα προς το συμφέρον της υπηρεσίας και όχι προς το συμφέρον του ιδιώτη¹¹³. Όπως προκύπτει από τον νόμο (άρθρ. 110 παρ. 3) και τη νομολογία (ΣτΕ 262/1999, 2472/2011) δεν επιτρέπεται δεύτερη δίωξη για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα (ne/non bis in idem), ούτε απαιτείται άσκηση ποινικής δίωξης για την έναρξη της πειθαρχικής διαδικασίας (άρθρ. 114 και ΣτΕ 2166/2011, ΔΕφΑθ 1110/2012)¹¹⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 122 παρ. 1, η πειθαρχική δίωξη αρχίζει είτε με την κλήση του υπαλλήλου σε απολογία από το μονομελές πειθαρχικό όργανο είτε με την παραπομπή του στο πειθαρχικό συμβούλιο. Χρονικός ορίζοντας (από την κλήση σε απολογία έως την έκδοση πειθαρχικής απόφασης

---

¹¹¹ Ibid

¹¹² Ν. Μαμουζέλος, *Εξελίξεις και σταθερά σημεία αναφοράς στο Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 93-94

¹¹³ Μ. Στασινόπουλος, *Μαθήματα Διοικητικού Δικαίου, Μέρος Γ' Δίκαιο των Δημοσίων Υπαλλήλων*, Αθήνα 1957.

¹¹⁴ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 172-174

μονομελούς οργάνου ή την παραπομπή ενώπιον πειθαρχικού συμβουλίου) είναι οι δύο μήνες ή οι τέσσερις, στην περίπτωση της παραπομπής ενώπιον πειθαρχικού συμβουλίου¹¹⁵.

Η νομολογία έχει κρίνει ότι, βάσει του ΚΔΔιαδ (άρθρ. 10 παρ. 5), οι εν λόγω προθεσμίες είναι ενδεικτικές και όχι αποκλειστικές¹¹⁶. Έχουν δηλαδή τον χαρακτήρα έντονης υπόδειξης προς τη Διοίκηση, αλλά σε καμία περίπτωση δεν θέλει ο νομοθέτης να εκδοθεί μία πρόχειρη και εσφαλμένη υπόθεση, μόνο και μόνο για να τηρηθεί αυστηρά η προθεσμία (ΣτΕ 4311/2012). Βέβαια, αν παραβιάζεται σκόπιμα η τήρηση των ανωτέρω, υφίσταται πειθαρχικό παράπτωμα για τα μέλη του πειθαρχικού συμβουλίου και εκδικάζεται μετά από παραπομπή ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου (άρθρ. 122 παρ. 2)¹¹⁷.

Στο επόμενο άρθρο (άρθρ. 123) προβλέπεται ότι το πειθαρχικό συμβούλιο αναλαμβάνει την εξέταση ενός πειθαρχικού παραπτώματος, στην περίπτωση που το παραπέμπουν¹¹⁸ ο Υπουργός ή το διοικητικό συμβούλιο ενός ΝΠΔΔ (επειδή έκριναν ότι τιμωρείται με ποινή μεγαλύτερη της αρμοδιότητάς τους), ή στην περίπτωση που ο Υπουργός ή ο Γενικός Γραμματέας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, που εποπτεύουν ένα ΝΠΔΔ, απλώς λάβουν γνώση του υπαλληλικού παραπτώματος. Η παραπομπή είναι υποχρεωτική όταν υπάρχει αιτιολογημένη πρόταση αρμόδιας υπηρεσίας (ΣτΕ 3012/2011¹¹⁹), ενώ γενικά δεν επιτρέπεται παραπομπή μετά την έκδοση οριστικής απόφασης για το ίδιο παράπτωμα^{120,121}.

Στο έγγραφο, με το οποίο η υπόθεση παραπέμπεται στο πειθαρχικό συμβούλιο, πρέπει να προσδιορίζονται ακριβώς κατά τόπο και χρόνο τα πραγματικά περιστατικά του πειθαρχικού παραπτώματος και ο διωκόμενος

---

¹¹⁵ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007b, σελ. 1335

¹¹⁶ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 251

¹¹⁷ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, εκδ. Αρναούτη, Αθήνα 2016, σελ. 72

¹¹⁸ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1337

¹¹⁹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 254

¹²⁰ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 73

¹²¹ Βλ. και τη σχετική νομολογία, ΣτΕ 2472/2011

υπάλληλος (βλ. ΣτΕ 2553/1990, 3598/1995, 1789/2004, 4333/2014 κ.α.)¹²². Το παραπεμπτήριο έγγραφο (το οποίο δεν μπορεί να ανακληθεί) κοινοποιείται στον διωκόμενο υπάλληλο και αποστέλλεται με το φάκελο της υπόθεσης στο πειθαρχικό συμβούλιο. Αν κατά τη διαδικασία ανακύψουν ευθύνες και για άλλους υπαλλήλους, το συμβούλιο τους καλεί σε απολογία και συνεχίζει την περαιτέρω διαδικασία χωρίς γνωστοποίηση του παραπεμπτηρίου¹²³, ενώ δύναται να αποφασίσει και συνεκδίκηση των υποθέσεων (ΣτΕ 357/2013). Επιπλέον, η έκδοση του παραπεμπτηρίου εγγράφου καταργεί την εκκρεμή πειθαρχική διαδικασία ενώπιον άλλου πειθαρχικού οργάνου (άρθρ. 124).

2.5. Η εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου. Απουσία αντικειμενικότητας/ αποτελεσματικότητας στα πειθαρχικά Συμβούλια

Μετά την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης ακολουθεί το στάδιο της προκαταρκτικής έρευνας-ένορκης διοικητικής εξέτασης-πειθαρχικής ανάκρισης (άρθρ. 125-133) και κατόπιν το στάδιο της απολογίας (άρθρ. 134-136). Μετά την απολογία έπεται η διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου (άρθρ. 136-137), όπου ορίζεται ότι, μετά την υποβολή της απολογίας (ή την παρέλευση της προθεσμίας υποβολής της), ο πρόεδρος του πειθαρχικού συμβουλίου προσδιορίζει ημέρα, ώρα και τόπο συζήτησης της υπόθεσης – στοιχεία που κοινοποιούνται στον διωκόμενο τέσσερις τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν τη συζήτηση (βλ. και ΣτΕ 167/2015).

Ο διωκόμενος υπάλληλος έχει δικαίωμα να παραστεί στο συμβούλιο (μάλιστα δικαιούται άδεια από την υπηρεσία του προς τούτο) είτε αυτοπροσώπως είτε δια ή μετά πληρεξουσίου δικηγόρου, ενώ τυχόν μη προσέλευσή του δεν εμποδίζει την διαδικασία (ΣτΕ 2320/2009, 3484/2014)¹²⁴. Αν το πειθαρχικό συμβούλιο κρίνει ανεπαρκή τα αποδεικτικά στοιχεία,

---

¹²² Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 73-74 και Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 257-265

¹²³ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1341-1342

¹²⁴ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 322-323

αναβάλλει την κρίση της υπόθεσης και διατάσσει συμπληρωματική ανάκριση (ΣτΕ 1795/2012 κ.α.)¹²⁵.

Τα μέλη του πειθαρχικού συμβουλίου που δεν δικαιούνται να διεξάγουν ανάκριση σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρ. 127 του ίδιου νόμου ή έχουν διενεργήσει πειθαρχική ανάκριση στην κρινόμενη υπόθεση (βλ. ΣτΕ 2318/2007, 3461/2007), δεν μπορούν να μετάσχουν στη σύνθεσή του κατά την κρίση της υπόθεσης αυτής¹²⁶. Ο διωκόμενος μπορεί με έγγραφη αίτησή του (δύο τουλάχιστον μέρες πριν τη συζήτηση) να ζητήσει την εξαίρεση μελών του πειθαρχικού συμβουλίου, με την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζεται η απαρτία(άρθρ. 137 ΥΚ, ΣτΕ 175/2002)¹²⁷. Αν εξαιρεθεί το τακτικό και το αναπληρωματικό του μέλος, το συμβούλιο συνεδριάζει με τα υπόλοιπα μέλη του εφόσον έχει απαρτία.

Όσον αφορά τις κοινοποιήσεις στον διωκόμενο (άρθρ. 138), η κλήση σε απολογία του διωκόμενου επιδίδεται με δικαστικό επιμελητή ή άλλο δημόσιο όργανο στον ίδιο ή στον συνυπάρχοντα της κατοικίας που έχει δηλώσει¹²⁸. Εάν δεν καταστεί δυνατή η επίδοση για οποιοδήποτε λόγο, το έγγραφο τοιχοκολλείται στο κατάστημα της υπηρεσίας του υπαλλήλου, ενώ σε περίπτωση άρνησης παραλαβής, η άρνηση βεβαιώνεται τον επιμελητή¹²⁹. Η νομολογία έχει δεχτεί υπό προϋποθέσεις και την θυροκόλληση στην οικία του υπαλλήλου (ΣτΕ 2721/2007, 1190/2012)¹³⁰.

Το πειθαρχικό όργανο εκτιμά ελευθέρως τις αποδείξεις¹³¹ (άρθρ. 139) και μπορεί να λάβει υπόψη του και αποδεικτικά στοιχεία που δεν προκύπτουν από την πειθαρχική διαδικασία αλλά από άλλη νόμιμη διαδικασία (ΣτΕ 2677/2013), εφόσον έλαβε γνώση τους ο διωκόμενος. Συναφή πειθαρχικά παραπτώματα, τα οποία διαπιστώνονται παρεμπιπτόντως, δύνανται να ενσωματωθούν στην ίδια διαδικασία, εφόσον βέβαια ο διωκόμενος κληθεί

¹²⁵ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 87 και Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 322

¹²⁶ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 89

¹²⁷ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 89 και Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 326-329

¹²⁸ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1413

¹²⁹ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 90

¹³⁰ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 332

¹³¹ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1417

σεαπολογία γι' αυτά. Η κρίση πρέπει να στηρίζεται σε αποδεδειγμένα πραγματικά γεγονότα και να είναι ειδικώς αιτιολογημένη (βλ. και ΝΣΚ 93/1994)¹³².

Η πειθαρχική απόφαση¹³³ διατυπώνεται εγγράφως και μνημονεύονται ο τόπος και ο χρόνος έκδοσής της, το ονοματεπώνυμο, η ιδιότητα και ο βαθμός των μελών του μονομελούς/συλλογικού πειθαρχικού οργάνου και του κρινόμενου, η αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του πειθαρχικού παραπτώματος, η υποβολή ή όχι απολογίας, η αιτιολογία της απόφασης, η γνώμη της μειοψηφίας και η απαλλαγή ή η ποινή του κρινόμενου (άρθρ. 140)¹³⁴.

Σε περίπτωση πλειοψηφίας, όλα τα μέλη του πειθαρχικού συμβουλίου ψηφίζουν για την επιβλητέα ποινή, δίχως να επιτρέπεται λευκή ψήφος ή αποχή. Η παράλειψη των στοιχείων που αναφέρθηκαν εκτός του ονοματεπώνυμου, δεν συνεπάγεται ακυρότητα της απόφασης, εφόσον αυτά προκύπτουν από το φάκελο της υπόθεσης. Επιπλέον η αλλαγή νομικού χαρακτηρισμού των αποδιδόμενων παραπτωμάτων από το πειθαρχικό συμβούλιο δεν οδηγεί σε ακύρωση της διαδικασίας (ΣτΕ 1736/2009)¹³⁵. Η πειθαρχική απόφαση υπογράφεται από το όργανο που την εκδίδει ή τον πρόεδρο και τον γραμματέα, (στην περίπτωση συλλογικού οργάνου) και κοινοποιείται στον υπάλληλο και τα όργανα που δικαιούνται να ασκήσουν ένσταση. Η πειθαρχική απόφαση δεν ανακαλείται¹³⁶.

Κλείνοντας την υποενότητα για την διαδικασία ενώπιον των πειθαρχικών συμβουλίων, πρέπει να αναφέρουμε ότι μία σημαντική καινοτομία που επέφερε ο Ν. 4057/2012 ήταν η μη συμμετοχή αιρετών υπαλλήλων στα πειθαρχικά συμβούλια, γιατί η φύση της πειθαρχικής διαδικασίας επιτάσσει τα μέλη τους να ορίζονται νομοθετικά βάσει αμιγώς υπηρεσιακών κριτηρίων. Ειδάλλως, αν μετείχαν οι εν λόγω υπάλληλοι με συνδικαλιστική ιδιότητα (που έχουν εξ ορισμού ως στόχο την προάσπιση των

¹³² Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 91 και Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 337

¹³³ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1421

¹³⁴ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 92, βλ. και ΣτΕ 1064/2000, 3506/2007 στο Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 341

¹³⁵ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 342

¹³⁶ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 92-93

συμφερόντων των εκλογέων τους δημοσίων υπαλλήλων) δεν θα μπορούσαν εκ των πραγμάτων να λειτουργήσουν αμερόληπτα, με συνέπεια να υπονομεύεται η διαδικασία εξαρχής¹³⁷.

Ο Ν. 4325/2015 ωστόσο επέφερε μία σημαντική οπισθοδρόμηση στο ζήτημα αυτό, καθώς όρισε (άρθρ. 5) ότι τόσο στα πρωτοβάθμια όσο και στα δευτεροβάθμια πειθαρχικά συμβούλια μπορούν να μετέχουν συνδικαλιστές. Με τον τρόπο αυτό ελαχιστοποιούνται οι εγγυήσεις αντικειμενικότητας και δικαιοσύνης των πειθαρχικών συμβουλίων, καθώς οι συνδικαλιστές δεν είναι εύκολο να κρίνουν αμερόληπτα και να τιμωρήσουν ανθρώπους με τους οποίους διατηρούν εκλογική σχέση. Άλλωστε, η απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, υπ' αριθμόν 4662/2012 έχει κρίνει ότι καμιά συνταγματική ή υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη δεν επιβάλλει τη συμμετοχή συνδικαλιστών στα πειθαρχικά συμβούλια¹³⁸.

Γενικά, οι νομοθετικές παρεμβάσεις, που επήλθαν με το Ν 4325/2015, κινούνται σε θετική κατεύθυνση, εφόσον αποκαθιστούν κάποια σημαντικά ζητήματα, όπως είναι το τεκμήριο της αθωότητας (νέο αρθρ. 3 Ν 4325/2015)¹³⁹, που θα έπρεπε να διαπνέει και την πειθαρχική διαδικασία.

Πρέπει, ωστόσο να γίνουν δύο επισημάνσεις: αιτία της υπέρμετρης αυστηριοποίησης ορισμένων διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου κατά τα τελευταία έτη (πχ. υπέρμετρα επαχθή μέτρα με τους προηγούμενους νόμους για θέση σε αυτοδίκαιη αργία και θέση σε δυνητική αργία), τα οποία βέβαια επαναπροσδιορίστηκαν με τον πρόσφατο νόμο¹⁴⁰, υπήρξε η πλημμελής λειτουργία των πειθαρχικών Συμβουλίων στην πράξη, η οποία κατέστησε ελκυστική την «αξιοποίηση» της ποινικής διαδικασίας ως υποκατάστατο της πειθαρχικής¹⁴¹, τουλάχιστον ως προς την εύρεση ενδείξεων ενοχής. Η τακτική

¹³⁷ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. XIII-XIV

¹³⁸ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. XV

¹³⁹ Ν.4325/2015 «Εκδημοκρατισμός της Διοίκησης, Καταπολέμηση της Γραφειοκρατίας και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, Αποκατάσταση αδικιών και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 47/11.05.2015

¹⁴⁰ Καταργήθηκαν οι Διατάξεις: του αρθρ. 1 του Ν 4057/2012, των περιπτώσεων 1-9 της υποπαραγράφου Ζ.3 του αρθρ.1, του αρθρ.14 του Ν 4111/2013, της παραγράφου 6 του αρθρ.5 του Ν 4203/2013, των αρθρ. 14,15 του Ν 4210/2013, των παραγράφων 203 του αρθρ.29 του Ν 4305/2014, των παραγράφων 1,3 του αρθρ.69 του Ν 4310/2014

¹⁴¹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 225

αυτή , με όλα τα μειονεκτήματα , που τη συνοδεύουν (πχ δυσλειτουργίες ποινικής δικαιοσύνης), οδήγησε στη διόγκωση του μέτρου της αυτοδίκαιης θέσης σε αργία, εις βάρος της δυναμικής θέσης σε αργία και άλλων πειθαρχικών μέτρων¹⁴². Επομένως, η όποια αναμόρφωση του νόμου προς το επιεικέστερο, είναι μεν ευπρόσδεκτη, αλλά οφείλει να επικεντρώνεται πρωτίστως στην αποτελεσματική αναδιάρθρωση των πειθαρχικών συμβουλίων , ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική τους λειτουργία¹⁴³. ΟΝ. 4325/205 , αρκέστηκε σε ορισμένες παρεμβάσεις , που αφορούν τη σύνθεση των πειθαρχικών συμβουλίων, και μάλιστα αυτό , με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, συνιστά οπισθοδρόμηση ως προς την αποτελεσματικότητα και τις προσδοκίες που γεννήθηκαν με την τροποποίηση του πειθαρχικού δίκαιου. Διαφορετικά, ελοχέυει ο κίνδυνος της ατιμωρησίας των υπαλλήλων και της επίτασης φαινομένων διαφθοράς στο δημόσιο τομέα.

2.6. Η παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος. Εξάλειψη του αξιολογίου

Σε προηγούμενη ενότητα εκτέθηκε με σαφήνεια τί ακριβώς ορίζει ο νόμος ως πειθαρχικό παράπτωμα και τί υπαλληλικό καθήκον. Πρίν τη θέση σε ισχύ του Υπαλληλικού κώδικα, δεν ετέθη ζήτημα παραγραφής πειθαρχικού παραπτώματος, παρά μόνο σποραδικά.¹⁴⁴ Τούτο συνέβαινε, διότι είχε επικρατήσει η άποψη, ότι εφόσον ο σκοπός του πειθαρχικού δικαίου είναι η εξασφάλιση της τάξης, θα πρέπει να υπάρχει πάντοτε πειθαρχική ευθύνη¹⁴⁵. Η εν λόγω άποψη, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αρχή του ποινικού δικαίου περί παραγραφής εγκλημάτων, δηλ με την πάροδο του οριζόμενου από το νόμο χρόνου για ποινική αξίωση της Πολιτείας¹⁴⁶. Με τη θέση σε ισχύ του Υπ. Κ. όμως, προβλέπεται ρητά η παραγραφή των πειθαρχικών παραπτωμάτων στο

---

¹⁴² Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 225

¹⁴³ Ibid

¹⁴⁴ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο, ΣΤ' έκδοση*, Εκδ. Αθ. Σταμουλης, Αθήνα, 2004, σελ.201

¹⁴⁵ Μ. Στασινοπούλου, *Υπαλληλικός Κώδικς ΝΠΔΔ*, Αθήνα, 1951 , σελ.396 επ.

¹⁴⁶ Χ.Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος Ι*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2007,σελ.

αρθρ. 112¹⁴⁷. Η παραγραφή συντελείται με την κατηγορία στην οποία ανήκουν τα τελεσθέντα παραπτώματα. Για παράδειγμα, κατά τα οριζόμενα στο αρθ. 112 Υπ Κ, τα κοινά πειθαρχικά παραπτώματα, παραγράφονται μετά από πέντε (5) έτη. Αντίθετα, τα πιο βαρέα πειθαρχικά παραπτώματα, όπως πχ. πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία, παράβαση καθήκοντος από τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς Ποινικούς Νόμους, κτλ. παραγράφονται μετά από επτά (7) έτη. Κατ' εξαίρεση, για το παράπτωμα της απόκτησης οικονομικού οφέλους από τον υπάλληλο ή από τρίτο πρόσωπο, η παραγραφή ξεκινάει από την ημέρα που έλαβε γνώση της πράξης ο αρμόδιος πειθαρχικός προϊστάμενος¹⁴⁸. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, ότι αν ένα πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά παράλληλα και ποινικώς κολάσιμη πράξη, τότε, στην περίπτωση που, ως ποινικό αδίκημα υπόκειται σε μακρύτερη παραγραφή από ότι ως πειθαρχικό, το τελευταίο δεν παραγράφεται αλλά υπόκειται στην μακρύτερη παραγραφή του ποινικού αδικήματος, ανεξάρτητα από το αρθ. 112 Υπ Κ. Σε κάθε περίπτωση δεν παραγράφεται πριν την παραγραφή του ποινικού αδικήματος. Τούτο σημαίνει ότι για αυτά τα πειθαρχικά παραπτώματα, πράξεις της ποινικής διαδικασίας διακόπτουν την παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος.¹⁴⁹

Επιπλέον, η κλήση σε απολογία ή η παραπομπή στο πειθαρχικό συμβούλιο διακόπτουν την παραγραφή. Σ αυτές τις περιπτώσεις, ο συνολικός χρόνος παραγραφής έως την έκδοση πρωτοβάθμιας πειθαρχικής απόφασης δεν μπορεί να υπερβεί τα επτά (7) έτη και προκειμένου και τα βαρέα παραπτώματα που αναφέρθηκαν ανωτέρω τα δέκα (10) έτη.

Ένας ακόμη λόγος που διακόπτει την παραγραφή, είναι η τέλεση νέου πειθαρχικού παραπτώματος από τον υπαίτιο, το οποίο αποσκοπεί στην απόκρυψη ή την παρεμπόδιση της πειθαρχικής δίωξης του πρώτου παραπτώματος.¹⁵⁰ Σε αυτή την περίπτωση, ο νομοθέτης έχει προβλέψει το

¹⁴⁷ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ*, ο.π., σελ.60

¹⁴⁸ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ*, ο.π., σελ.61

¹⁴⁹ Ibid

¹⁵⁰ Ibid

πρώτο πειθαρχικό παράπτωμα να παραγράφεται με την παραγραφή του δεύτερου, αφού η τέλεση αυτού είναι μεταγενέστερη. Τούτο γίνεται, προκειμένου να μην ωφεληθεί ο υπάλληλος, ο οποίος τέλεσε το δεύτερο αδίκημα με δόλο.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι δεν παραγράφεται το πειθαρχικό παράπτωμα, για το οποίο εκδόθηκε πειθαρχική απόφαση που επιβάλλει πειθαρχική ποινή σε πρώτο βαθμό.

2.7. Τα μέσα προστασίας των δημοσίων υπαλλήλων κατά των πειθαρχικών αποφάσεων

Οι πειθαρχικές αποφάσεις θεωρούνται πράξεις της διοίκησης, κατά τούτο μπορούν να προσβληθούν με ένδικα βοηθήματα και μέσα. Έτσι λοιπόν, όπως προκύπτει από το διοικητικό δίκαιο, ένας δημόσιος υπάλληλος μπορεί να κινηθεί εναντίον της Διοίκησης με αίτηση ακύρωσης, αίτηση αναίρεσης, υπαλληλική προσφυγή, προσφυγή (ουσίας), αγωγή, έφεση, αίτηση αναστολής εκτέλεσης, ένσταση και αίτηση για επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας¹⁵¹. Παρακάτω θα ασχοληθούμε κυρίως με την ένσταση και την προσφυγή (τακτικά ένδικα μέσα), που ρυθμίζονται εκτεταμένα στο πειθαρχικό δίκαιο, καθώς και με την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, που θεωρείται έκτακτο ένδικο μέσο, διότι σε αντίθεση με τα υπόλοιπα αναιρεί αμετάκλητη απόφαση¹⁵².

Προτού περάσουμε στην ένσταση και την προσφυγή, αξίζει να γίνει μνεία κάποιων άλλων σημαντικών ένδικων βοηθημάτων. Οι δημόσιοι υπάλληλοι δύνανται να προσβάλουν με *αίτηση ακύρωσης* πειθαρχικές

---

¹⁵¹ Π. Δαγτόγλου, *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 361 και Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, τόμος II, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001b, σελ. 471-537

¹⁵² Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1428

αποφάσεις για τις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται υπαλληλική προσφυγή¹⁵³. Η αίτηση ακύρωσης ασκείται ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου, εκτός από τις εξαιρέσεις που προβλέπει ο νόμος για την άσκηση στο ΣτΕ (άρθρ. 1 παρ. 2, Ν. 702/1977), μεταξύ των οποίων είναι η επιβολή πειθαρχικής ποινής από συμβούλιο στο οποίο προεδρεύει ή μετέχει ανώτατος δικαστικός λειτουργός¹⁵⁴. Πολλοί λόγοι μπορούν να θεμελιώσουν μία αίτηση ακύρωσης, αλλά η νομιμότητα της αιτιολογίας που πρέπει να έχουν οι πειθαρχικές αποφάσεις (ειδική και λεπτομερής αιτιολογία, όπως προαναφέραμε) είναι ίσως ο πιο συχνός και σημαντικός λόγος για τη χρήση του ενδίκου αυτού βοηθήματος¹⁵⁵.

Εκτός της αίτησης ακύρωσης, η νομοθεσία δίνει τη δυνατότητα στον δημόσιο υπάλληλο να εγείρει χρηματικές αξιώσεις¹⁵⁶, εάν κρίνει ότι ζημιώθηκε από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης. Έτσι λοιπόν, και την περίπτωση των προσβαλλόμενων πειθαρχικών αποφάσεων, ο υπάλληλος μπορεί να ασκήσει αγωγή ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου, η οποία μάλιστα είναι ανεξάρτητη σε σχέση με την προσφυγή που θα δούμε πιο κάτω (αν και χωρεί σώρευση στο ίδιο δικόγραφο, 122 παρ. 2 και 124 παρ. 1 ΚΠολΔ)¹⁵⁷. Στην περίπτωση που ο δ.υ. ασκεί καθήκοντα δημοσίου υπολόγου (δηλαδή διαχειρίζεται περιουσία του Δημοσίου), δύναται να στραφεί με έφεση στο Ελεγκτικό Συνέδριο κατά πράξεων καταλογισμού για δημιουργία ελλειμμάτων¹⁵⁸.

Περνώντας τώρα στην ένσταση, ορίζεται ότι οι αποφάσεις των πειθαρχικώς προϊσταμένων (με τις όποιες εξαιρέσεις στον νόμο) υπόκεινται σε ένσταση ενώπιον του αρμόδιου πειθαρχικού συμβουλίου. Οι αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων που κρίνουν σε πρώτο βαθμό υπόκεινται σε ένσταση ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, από τον υπάλληλο που τιμωρήθηκε ή από τη Διοίκηση. Ένσταση ενώπιον του πειθαρχικού

---

¹⁵³ Π. Δαγτόγλου, *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 121

¹⁵⁴ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 126-127

¹⁵⁵ Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, τόμος II, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2017, σελ. 516-518

¹⁵⁶ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 131-132

¹⁵⁷ Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, τόμος II, ό.π., σελ. 606

¹⁵⁸ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 132 και Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, τόμος II, ό.π., σελ. 583-585

συμβουλίου ή του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου δικαιούνται να ασκήσουν ο υπάλληλος που τιμωρήθηκε και υπέρ της διοίκησης ή υπέρ του υπαλλήλου κάθε πειθαρχικώς προϊστάμενος, οι πρόεδροι των συλλογικών οργάνων του άρθρου 119, ο Υπουργός, καθώς και ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης στις περιπτώσεις που ο ίδιος έχει ασκήσει πειθαρχική δίωξη κατά υπαλλήλου¹⁵⁹.

Η ένσταση – που αποτελεί ενδικοφανή διοικητική προσφυγή, διότι γίνεται έλεγχος ουσίας και νομιμότητας – ασκείται μέσα σε προθεσμία είκοσι ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης ή την πλήρη γνώση αυτής από τον υπάλληλο ή από την περιέλευσή της στα όργανα που δικαιούνται να ασκήσουν ένσταση. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται κατά είκοσι ημέρες για εκείνους που διαμένουν στο εξωτερικό (βλ. υποπαρ. ΣΤ.8 του Ν. 4152/2013)¹⁶⁰. Στα πρόστιμα αποδοχών 1-4μηνών, η προθεσμία για την άσκηση ένστασης εκ μέρους του υπαλλήλου αρχίζει από την κοινοποίηση σε αυτόν¹⁶¹ αντιγράφων της πειθαρχικής απόφασης (ΣτΕ 2318/2007) και της ένστασης υπέρ της διοίκησης ή από την πλήρη γνώση αυτών.

Τα πειθαρχικά συμβούλια και το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, όταν κρίνουν μετά από ένσταση του υπαλλήλου ή υπέρ του, δεν μπορούν να χειροτερεύουν τη θέση του. Όταν κρίνουν ένσταση υπέρ της διοίκησης, δεν μπορούν να επιβάλουν ελαφρότερη ποινή από αυτήν που επιβλήθηκε. Όταν ασκούνται ενστάσεις τόσο από τον υπάλληλο όσο και υπέρ της διοίκησης, το οικείο συμβούλιο τις κρίνει από κοινού και δεν δεσμεύεται ως προς την ποινή που θα επιβάλει (άρθρ. 141, παρ. 5)¹⁶².

Η προθεσμία¹⁶³ για την άσκηση ένστασης και η άσκησή της αναστέλλουν την εκτέλεση της πειθαρχικής απόφασης. Το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει την άμεση εκτέλεση της πειθαρχικής

---

¹⁵⁹ Για τον ΓΕΔΔ, βλ. και ΣτΕ 3273/2014, Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 351 και Ν. Μαμουζέλος, *Εξελίξεις και σταθερά σημεία αναφοράς στο Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 36-37

¹⁶⁰ Ν. Μαμουζέλος, *Εξελίξεις και σταθερά σημεία αναφοράς στο Πειθαρχικό Δίκαιο...*, ό.π., σελ. 36-37

¹⁶¹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 352. Η διοίκηση οφείλει να ενημερώνει τον υπάλληλο για τη δυνατότητα ένστασης, ΣτΕ 2318/2007 (σκέψεις 5-6)

¹⁶² Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 344

¹⁶³ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 345

απόφασης αν συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος εκτός εάν με αυτή έχει επιβληθεί η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης ή του υποβιβασμού. Ειδικές διατάξεις που ρυθμίζουν την υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων κατά το χρόνο της αναστολής διατηρούνται σε ισχύ (άρθρ. 141, παρ. 6).

Η ένσταση κατά των αποφάσεων των πειθαρχικώς προϊσταμένων κατατίθεται στο αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο. Η ένσταση κατά αποφάσεων του πειθαρχικού συμβουλίου που έκρινε σε πρώτο βαθμό κατατίθεται σε αυτό, το οποίο τη διαβιβάζει αμελλητί στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο με τον πλήρη φάκελο της πειθαρχικής υπόθεσης. Το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο αποφασίζει για την ένσταση εντός τεσσάρων μηνών από την ημέρα περιέλευσης σε αυτό του πλήρους φακέλου της πειθαρχικής διαδικασίας (άρθρ. 141, παρ. 7). Οι αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων που επιβάλλουν τις πειθαρχικές ποινές του υποβιβασμού και της οριστικής παύσης δεν υπόκεινται σε ένσταση ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου αλλά σε προσφυγή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρ. 141, παρ. 8)¹⁶⁴.

Όσον αφορά στο δικαίωμα προσφυγής (άρθρο 142), προβλέπεται ότι οι μόνιμοι υπάλληλοι δικαιούνται να προσφύγουν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά των αποφάσεων του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου που επιβάλλουν ποινές υποβιβασμού ή οριστικής παύσης και ενώπιον του διοικητικού εφετείου για κάθε ποινή πλην της έγγραφης επίπληξης και του προστίμου των αποδοχών έως ενός μηνός¹⁶⁵. Κατά των αποφάσεων των πειθαρχικών συμβουλίων, μπορούν να προσφύγουν στο ΔΕφγια ποινή προστίμου αποδοχών 1-4 μηνών κατά των οποίων δεν μπορούν να ασκήσουν ένσταση (άρθρ. 142, παρ. 2 και ΣτΕ 5304/2012, 4849/2013¹⁶⁶).

Η προθεσμία για την άσκηση της ανωτέρω προσφυγής αρχίζει από την κοινοποίηση ή την πλήρη γνώση της απόφασης. Η προθεσμία και η άσκηση της προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του αρμόδιου Διοικητικού Εφετείου διέπονται από τις κείμενες διατάξεις και δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της πειθαρχικής απόφασης, με εξαίρεση τις

¹⁶⁴ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 346

¹⁶⁵ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 128

¹⁶⁶ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 359

πειθαρχικές αποφάσεις που επιβάλλουν την ποινή της οριστικής παύσης ή του υποβιβασμού (άρθρ. 142, παρ. 4 και 5)¹⁶⁷.

Το αρμόδιο διοικητικό εφετείο μπορεί, ύστερα από αίτηση του προσφεύγοντος, με απόφασή του να αναστείλει την εκτέλεση της πειθαρχικής απόφασης, εφόσον πιθανολογείται ανεπανόρθωτη βλάβη του προσφεύγοντος ή ευδοκίμηση της προσφυγής, εκτός εάν λόγοι δημοσίου συμφέροντος αποκλείουν τη χορήγηση της αναστολής¹⁶⁸. Στην περίπτωση αυτή, η εκδίκαση της προσφυγής γίνεται εντός οκτώ μηνών από τη χορήγησή της, ειδάλλως αναστολή παύει να ισχύει (άρθρ. 142, παρ. 5) και σε κάθε περίπτωση από το Συμβούλιο της Επικρατείας ή από το αρμόδιο διοικητικό εφετείο μέσα σε οκτώ μήνες από την περιέλευσή της στο οικείο δικαστήριο (άρθρ. 142, παρ. 6). Το Συμβούλιο της Επικρατείας ή το διοικητικό εφετείο, όταν κρίνουν ύστερα από προσφυγή του υπαλλήλου, δεν μπορούν να χειροτερεύουν τη θέση του (άρθρ. 142, παρ. 7)¹⁶⁹.

Σύμφωνα με το άρθρο 143 του Ν. 4057/2012, προβλέπεται η δυνατότητα επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία μπορεί να ζητηθεί από τον υπάλληλο, όταν έχει εκδοθεί αθωωτική ποινική απόφαση¹⁷⁰ εντός αποκλειστικής προθεσμίας ενός έτους από τη δημοσίευσή της. Η επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας συνιστά έκτακτο διοικητικό μέσο και έχει ως στόχο την αποκατάσταση της ουσιαστικής νομιμότητας, δηλαδή της εναρμόνισης της πειθαρχικής απόφασης με την ποινική. Το δικαίωμα για επανάληψη παραγράφεται εντός ενός έτους από τη δημοσίευση της (αμετάκλητης πλέον) ποινικής απόφασης¹⁷¹.

Η αίτηση για την επανάληψη απευθύνεται στο αρμόδιο πειθαρχικό συμβούλιο ή στο Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο (παρ. 2). Κατά την επανάληψη, δύναται να επιβληθεί ελαφρότερη πειθαρχική ποινή ή

---

¹⁶⁷ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 129 και Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 353

¹⁶⁸ Ε. Σπηλιωτόπουλος, Χ. Χρυσανθάκης, *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 130

¹⁶⁹ Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 354

¹⁷⁰ Για την περίπτωση μη ταύτισης περιστατικών αμετάκλητης ποινικής αθωωτικής απόφασης με την πειθαρχική διαδικασία, βλ. ΣτΕ 2745/2002, 2251/2003, 2591/2013, 3330/2013, 1105/2014, 1731/2014 και ΝΣΚ 419/2009

¹⁷¹ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1519

απαλλαγίτου υπαλλήλου (σε περίπτωση ύπαρξης αθωωτικής ποινικής απόφασης) ή βαρύτερη (σε περίπτωση καταδικαστικής ποινικής απόφασης). Αν ο υπάλληλος είχε τιμωρηθεί με οριστική ή προσωρινή παύση ή υποβιβασμό δύναται να αποφασιστεί η βαθμολογική ή μισθολογική του αποκατάσταση. Αν δεν υπάρχει κενή θέση, ο υπάλληλος παραμένει υπεράριθμος και καταλαμβάνει την πρώτη θέση που κενώνεται (παρ 3)¹⁷².

2.8. Η λήξη της πειθαρχικής ευθύνης του δημοσίου υπαλλήλου

Η ιδιαίτερη σχέση εξουσίασης , που έχει ο υπάλληλος προς το Κράτος δικαιολογεί και την αναγνώριση ιδιαίτερης πειθαρχικής ευθύνης του¹⁷³. Τούτο σημαίνει, ότι για την ύπαρξη πειθαρχικής ευθύνης και πειθαρχικού παραπτώματος , απαιτείται η ύπαρξη της ιδιότητας του υπαλλήλου¹⁷⁴. Στο αρθρ.113 Υπ Κ¹⁷⁵ αναφέρεται ρητά , *ότι υπάλληλος , ο οποίος απώλεσε με οποιονδήποτε τρόπο την δημοσιοϋπαλληλική του ιδιότητα, δεν διώκεται πειθαρχικώς*. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η απόφαση του ΣτΕ 4545/1997¹⁷⁶, όπου αναφέρει «*Η πειθαρχική δίωξη προϋποθέτει την ιδιότητα του διωκόμενου ως δημοσίου υπαλλήλου και δεν είναι επιτρεπτή κατά νόμο η έγερση πειθαρχικής αγωγής κατά τινός μετά την αποβολή από αυτόν της ιδιότητας του δημοσίου υπαλλήλου*». Ωστόσο, εάν **έχει ήδη** ξεκινήσει η πειθαρχική διαδικασία και η απώλεια της ιδιότητας επέρχεται μετά, τότε, η πειθαρχική διαδικασία συνεχίζεται κανονικά και μάλιστα, αν η επιβληθείσα ποινή που επιβάλλεται είναι ανώτερη του απλού προστίμου, το συμβούλιο μπορεί να μετατρέψει την ποινή σε διοικητική κύρωση, δηλαδή από 30 έως 30.000 ευρώ, κατά τα

¹⁷² Ν. Πανταζής, *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων*, ό.π., σελ. 365

¹⁷³ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 964

¹⁷⁴ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο, ΣΤ' έκδοση*, Εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2004, σελ.213

¹⁷⁵ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό δίκαιο Δημοσίων- Πολιτικών Υπαλλήλων & Υπαλλήλων ΝΠΔΔ*, εκδ. Αρνατούητη, Αθήνα, 2016, σελ.62

¹⁷⁶ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1059

οριζόμενα στην παράγραφο 3 του αρθρ.109 Υπ. Κ¹⁷⁷. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι έχει προβλεφθεί η συνέχιση της δίκης ακόμη και μετά τη λύση της δημοσιοϋπαλληλικής σχέσης, η οποία ήδη άρχισε και αυτό , ώστε ο υπάλληλος να μην είναι δυνατόν να παραιτηθεί της ιδιότητός του για να αποφύγει μία δίκη , η οποία ήδη έχει αρχίσει. Κρίσιμο στοιχείο, λοιπόν, αποτελεί ο χρόνος της λύσεως της υπαλληλικής σχέσης.

Μοναδική περίπτωση μη συνέχισης της δίκης μετά τη λύση της υπαλληλικής σχέσης, είναι η περίπτωση καθήν η σχέση λυθεί με το θάνατο του πειθαρχικώς διωκόμενου (αρθρ.113¹⁷⁸ παρ. 1 Υπ. Κ.). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η απόφαση του ΣτΕ 1534/1995¹⁷⁹, *μετά το θάνατο του προσφεύγοντος δεν είναι δυνατή η συνέχιση της δίκης, η δε απόφαση του πειθαρχικού οργάνου παραμένει ανεκτέλεστη.*¹⁸⁰

Συνεπώς, η πειθαρχική ευθύνη και οι συνέπειες της μη προσήκουσας στάσης του υπαλλήλου , ακολουθεί το δημόσιο υπάλληλο , ακόμη και μετά τη λύση της υπαλληλικής σχέσης, υπό τις προϋποθέσεις που εκτέθηκαν ανωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ποινική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων

Υποκεφάλαιο 1^ο: Θεωρητικά ζητήματα περί της ποινικής ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων

¹⁷⁷ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό δίκαιο Δημοσίων- Πολιτικών Υπαλλήλων & Υπαλλήλων ΝΠΔΔ*, ο.π. σελ.62

¹⁷⁸ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό δίκαιο Δημοσίων- Πολιτικών Υπαλλήλων & Υπαλλήλων ΝΠΔΔ*, ο.π. σελ.62

¹⁷⁹ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1058

¹⁸⁰ ΣτΕ1534/1995 , όπου «μετά το θάνατο του προσφεύγοντος δεν είναι δυνατή η συνέχιση της κατ' αυτού πειθαρχικής δίκης, η δε απόφαση του πειθαρχικού Συμβουλίου κατά της οποίας έχει ασκηθεί προσφυγή ενώπιον του ΣτΕ στερείται εφεξής εκτελεστότητας και αποδυναμώνεται εξυπαρχής συνεπεία του θανάτου του διωκόμενου,μηκαταλειπομένων εις βάρος των κληρονόμων του , οποιαδήποτε φύσεως εννομων συνεπειών, δεδομένου , ότι ο θανών θεωρείται διατελέσας κατά το μέχρι του θανάτου του χρονικό διάστημα στην υπηρεσιακή κατάσταση που θα διατελούσε αν δεν είχε εκδοθεί η ενώπιόν του πειθαρχική απόφαση και αιρεταιεξυπαρχής και αυτοδικαίως κάθε δυσμενής συνέπεια που επήθε κατά το νόμο εξαιτίας τα δυσμενούς απόφασης»

3.1.1. Η προτεραιότητα στη χρήση του ποινικού δικαίου στον κολασμό των δημοσίων υπαλλήλων

Το ποινικό δίκαιο, ως νομικό εργαλείο κοινωνικού ελέγχου, προτάσσεται πάντοτε στη λογική της έσχατης λύσης¹⁸¹. Ο βασικός λόγος που το ποινικό δίκαιο δεν προβάλλεται εξ αρχής ως τρόπος άσκησης ελέγχου έγκειται στην εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας. Η στάθμιση όλων των διαθέσιμων μέτρων επιβολής κυρώσεων και η χρήση εκάστου αναλογικά με τη διαπιστωθείσα βαρύτητα της παράβασης (πληρώντας τα κριτήρια της αναγκαιότητας, της προσφορότητας και της υπό στενή έννοια αναλογικότητας μέτρου-σκοπού), απαιτεί και ο ποινικός κολασμός να επιλέγεται μόνο όταν οι υπόλοιπες εναλλακτικές στο θεσμικό μας οπλοστάσιο δεν αρκούν για την αντιμετώπιση του αδικήματος¹⁸².

Όπως προαναφέραμε, η στέρηση πόρων από το δημόσιο και η παρεμπόδιση να διατεθούν προς όφελος του συνόλου των πολιτών, συνιστά την δικαιοπολιτική αφετηρία από την οποία εκκινεί ο ιδιαίτερος, επαυξημένος έλεγχος των υπηρετούντων στις δημόσιες υπηρεσίες. Παράλληλα, κάτι τέτοιο μοιάζει να δικαιολογεί την επιλογή του ποινικού δικαίου όχι ως έσχατη λύση, αλλά ως ένα εκ των κεντρικών εργαλείων αντιμετώπισης της εγκληματικότητας στον δημόσιο τομέα. Μία επιλογή που έχει δεχτεί αρκετή αμφισβήτηση, καθώς μοιάζει σε αρκετές περιπτώσεις υπερβολικά αυστηρή και φαινομενικά μόνο αποτελεσματική (δίχως όμως ουσιαστικό αντίκτυπο)¹⁸³.

3.1.2. Ο εγγυητικός ρόλος του δημοσίου υπαλλήλου ως προς την δημόσια

---

¹⁸¹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 5

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

περιουσία

Σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη προστασίας της δημόσιας περιουσίας περνάει μέσα από την καθιέρωση της ιδιαίτερης ευθύνης όσων είναι εκ του νόμου ορισμένοι να την διαχειρίζονται και να την διαφυλάσσουν. Τούτη η εξαιρετικά καίρια αποστολή των δημοσίων υπαλλήλων υποδηλώνει πως σε περίπτωση προσβολής της δημόσιας περιουσίας από εκείνους, εκτός της περιουσιακής ζημίας ακυρώνουν τον ίδιο τον ρόλο του δημόσιου λειτουργού. Καταχρώνται με άλλα λόγια της εμπιστοσύνης που επιφυλάσσει η υπηρεσία σε εκείνους και του γεγονότος ότι βρίσκονται εκ της θέσεως τους εγγύτερα από κάθε άλλο πολίτη στα περιουσιακά στοιχεία του Δημοσίου¹⁸⁴.

Έτσι λοιπόν η απαξία που φέρει η προσβολή της δημόσιας περιουσίας επιβαρύνεται με ένα επιπλέον φορτίο, την διατάραξη δηλαδή της εύρυθμης λειτουργίας του αγαθού της δημόσιας υπηρεσίας. Τόσο η διαχειριστική σχέση με δημόσια περιουσιακά στοιχεία (που έχει λ.χ. ένας διοικητής ασφαλιστικού οργανισμού) όσο και η πιο χαλαρή επαφή με τα στοιχεία αυτά (λ.χ. το καθήκον φύλαξης ενός ταμεία ΔΥΟ χρηματικών ποσών) προσδίδουν έναν εγγυητικό χαρακτήρα¹⁸⁵ στη θέση του υπαλλήλου, κάτι που ωθεί να κατανοήσουμε καλύτερα την αναγκαιότητα αυτής της αυξημένης απαξίας.

Εξάλλου, η δημιουργία της δημόσιας περιουσία τελείται εν πολλοίς από τον καταναγκασμό των πολιτών να εισφέρουν στο κράτος τμήμα της ιδιωτικής τους περιουσίας (μέσω φόρων και άλλων τρόπων). Κρίνεται συνεπώς επιτακτικό από πλευράς κρατικής εξουσίας να δώσει το μήνυμα σε όσους πολίτες συμμορφώνονται προς τις οικονομικές τους υποχρεώσεις ότι η περιουσία τους τυγχάνει ορθής μεταχείρισης και ότι σε περίπτωση υπαίτιας ζημίας θα αποδοθούν ευθύνες στους ενόχους και η βλάβη θα αποκατασταθεί. Αυτό το αίσθημα δικαίου που προσπαθεί να εμπνεύσει η πολιτεία σχετικά με

---

¹⁸⁴ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 41

¹⁸⁵ *Ibid.*

τους πόρους που λαμβάνει από τους πολίτες συνιστά κατά κάποιο τρόπο το κίνητρο που θέλει να τους δώσει ώστε να συνεχίσουν να εισφέρουν¹⁸⁶.

3.1.3. Η επιστράτευση του ποινικού δικαίου για τη διαφθορά στο Δημόσιο

Η διαφθορά στον δημόσιο τομέα βέβαια περιλαμβάνει ένα εύρος συμπεριφορών (με κοινό στοιχείο, όπως είδαμε, την κατάχρηση της υπηρεσιακής εγγύτητας στη δημόσια περιουσία και τον ιδιωφελή προσπορισμό της), στοιχειοθετώντας κατά τούτο ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί με μονήρεις πολιτικές. Τούτο σημαίνει ότι η επιστράτευση της ποινικής καταστολής – όσο ριζική κι αν θεωρείται ως τρόπος αντιμετώπισης – δεν αρκεί ή δεν ταιριάζει πάντοτε. Η δημόσια διοίκηση διαθέτει τα δικά της χαρακτηριστικά – που την διαφοροποιούν από την κοινωνία ή άλλους θεσμούς – και απαιτεί προσήλωση σε αυτά προκειμένου να επιλυθούν οι παθογένειές της¹⁸⁷.

Ο θεσμός της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων, η πολυπλοκότητα των διοικητικών διαδικασιών, η αναγκαιότητα ψηφιοποίησης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, η αξιολόγηση του ανθρωπίνου δυναμικού και η ευρύτερη εμπέδωση της αξιοκρατίας, αποτελούν μερικά μόνο – ίσως τα πιο κύρια – από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μηχανισμού της δημόσιας διοίκησης που θέτουν τις βάσεις της συζήτησης για την αντιμετώπιση της διαφθοράς και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο «πρόσωπό» της¹⁸⁸. Δίχως να λαμβάνονται υπόψη αυτά τα χαρακτηριστικά, κάθε προσπάθεια εύρεσης του βέλτιστου δυνατού πειθαρχικού συστήματος και εκτίμησης αν δικαιολογείται η ποινική παρέμβαση στην εκάστοτε περίπτωση, μοιάζει εξ αρχής καταδικασμένη να αποτύχει.

---

¹⁸⁶ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 42

¹⁸⁷ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 48

¹⁸⁸ *Ibid.*

Η αλόγιστη χρήση λοιπόν της ποινικής καταστολής δεν είναι πάντοτε λυσιτελής τρόπος αντιμετώπισης των παθογενειών της δημόσιας διοίκησης. Επί παραδείγματι, έχει διαπιστωθεί εμπειρικά¹⁸⁹ ότι η ποινική αντιμετώπιση για κάποιες (ήσσονες) περιπτώσεις δωροδοκίας με την απειλή κολασμού σε βαθμό κακουργήματος δεν στάθηκε ικανή να αποτρέψει την τέλεση του αδικήματος, σε αντίθεση με την απειλή (διοικητικού/ πειθαρχικού χαρακτήρα) της οριστικής απομάκρυνσης του υπαλλήλου από την υπηρεσία είτε σε αντίθεση με ένα προληπτικό διοικητικό μέτρο όπως εκείνο της περιοδικής εναλλαγής υπαλλήλων σε καίριες θέσεις ή εκείνο της ηλεκτρονικής εποπτείας της διοικητικής δράσης (πχ ηλεκτρονική συνταγογράφηση).

Τα ανωτέρω αποδεικνύουν ότι η επίμονη παρουσία της διαφθοράς στους μηχανισμούς της δημόσιας διοίκησης δεν οφείλεται στην έλλειψη ή στην ελαστικότητα των μέτρων ποινικής καταστολής¹⁹⁰. Αντιθέτως, φαίνεται πως η προσκόλληση στον ποινικό κολασμό τηρείται γιατί δεν υφίσταται η προθυμία ανάληψης πρωτοβουλιών (αντίστοιχων με αυτές που αναφέρθηκαν ενδεικτικά στην προηγούμενη παράγραφο) σε κάθε πτυχή του δημόσιου τομέα, ώστε προληφθούν παθογένειες ή να εφαρμοστούν προσηκόντως οι κανόνες καταστολής.

Ασφαλώς, δεν υπονοείται ότι η ποινική καταστολή είναι περιττή, ωστόσο θα πρέπει να αναπροσδιοριστεί ο βαθμός χρήσης της στις διοικητικές διαδικασίες¹⁹¹. Για παράδειγμα, μία αξιόποινη πράξη δημοσίου υπαλλήλου κατά της δημόσιας περιουσίας συνιστά περιουσιακή προσβολή η οποία αποδίδεται αδιακρίτως ως ιδιαίτερα διακεκριμένη (κακουργηματική) μορφή των επιμέρους σχετικών αδικημάτων, ενώ θα μπορούσε κατά περίπτωση να θεωρείται απλώς διακεκριμένη (πλημμεληματική) παραλλαγή – με το κακουργηματικό χαρακτήρα να αποδίδεται όταν συντρέχουν επιπλέον επιβαρυντικά στοιχεία, όπως η μεγάλη αξία του αντικειμένου της πράξης.

---

¹⁸⁹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 48-49

¹⁹⁰ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 49

¹⁹¹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 42-43

3.1.4. Η έννοια του εθνικού δημοσίου υπαλλήλου στο ελληνικό ποινικό δίκαιο

Η διάπλαση της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου στο ποινικό δίκαιο καθορίστηκε από το στοιχείο της άσκησης δημόσιας υπηρεσίας (άρθρ. 13 στοιχ. α΄ ΠΚ), καθώς κρίθηκε αναγκαίο η τελευταία να προστατευτεί από την έκνομη δράση τους¹⁹². Η άσκηση εξουσίας πέρα από τις τρεις βασικές της διακρίσεις (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική) εκδηλώνεται και υπό τη μορφή της παροχικής υπηρεσίας η οποία ασκείται από το κράτος, τους ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ. Κάπως έτσι προκύπτει η οργανική έννοια του δημοσίου υπαλλήλου ως εκείνου του προσώπου στο οποίο έχει νόμιμα ανατεθεί η άσκηση μιας τέτοιας υπηρεσίας και υπέχει αυξημένη ευθύνη για τη σωστή λειτουργία της¹⁹³.

Η ποινική εκδοχή της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου περιλαμβάνει κάθε πρόσωπο που ανήκει στον μηχανισμό της δημόσιας διοίκησης, ανεξάρτητα από το αν υπόκειται ή όχι σε ιεραρχική εξάρτηση¹⁹⁴. Κάθε υπάλληλος, βουλευτής, υφυπουργός, αιρετός τοπικός άρχων, δικαστικός λειτουργός, άμισθος δημόσιος λειτουργός (υποθηκοφύλακας, συμβολαιογράφος, δικαστικός επιμελητής) μπορεί να θεωρηθεί υπάλληλος υπό ποινική έννοια.

Ασφαλώς στο πεδίο του νόμου υπάγονται και όσοι κατέχουν ενδιάμεσες και κατώτατες θέσεις στη διοικητική ιεραρχία, απλώς οι όποιες διαφοροποιήσεις (πρέπει να) γίνονται σχετικά με την απειλούμενη ποινή και την επιμέτρησή της. Αμφισβήτηση έχει προκύψει αν εμπίπτουν στην ποινική έννοια του υπαλλήλου πρόσωπα όπως ο κηπουρός, η καθαρίστρια κ.τ.λ.: σύμφωνα με μία άποψη δεν ασκούν ουσιαστική δημόσια υπηρεσία, ενώ

---

¹⁹² Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 43

¹⁹³ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 44

¹⁹⁴ Ibid.

σύμφωνα με την αντίθετη άποψη, η ποινική έννοια του υπαλλήλου είναι τόσο διευρυμένη ώστε να περιλάβει και αυτές τις ειδικότητες¹⁹⁵.

3.1.5. Η αξιοκρατία και η διαφάνεια του ποινικού δικαιοδοτικού μηχανισμού

Είναι γεγονός ότι ο ποινικός δικαιοδοτικός μηχανισμός έχει κατά καιρούς επιδείξει ταχείες αντιδράσεις σε περιστατικά διαφθοράς, παρά ταύτα δεν έχει σημειωθεί κάποια ολοκληρωμένη προσπάθεια να συνδεθούν τα μεμονωμένα περιστατικά, να αναλυθούν τα κοινά χαρακτηριστικά τους και να αναπτυχθεί ένας ενιαίος μηχανισμός αυτοελέγχου και έγκαιρης απομόνωσης αξιόποινων συμπεριφορών. Η διασφάλιση της αξιοκρατίας και διαφάνειας του ποινικού δικαιοδοτικού μηχανισμού κρίνεται απολύτως αναγκαία, για να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών και των υπόλοιπων θεσμών στο θεσμό της Δικαιοσύνης και την δίκαιη κρίση της¹⁹⁶.

Προς την κατεύθυνση αυτή, φαντάζει καίρια η στατιστική αποτύπωση των αποτελεσμάτων της ποινικής δικαιοσύνης, ώστε να προκύψουν τα ποσοτικά στοιχεία που θα διευκολύνουν το έργο της αξιολόγησης κάθε δικαστικού λειτουργού. Με άλλα λόγια, θα καταστεί δυνατή η μέτρηση της ταχύτητας και της αποτελεσματικότητας κάθε δικαστικού σχηματισμού όλων των βαθμίδων¹⁹⁷.

Η τήρηση των πρακτικών με φωνοληψία (142Α ΚΠΔ) είναι ακόμη ένα βήμα προς το ζητούμενο της διαφάνειας της απονομής δικαιοσύνης, ενισχύοντας τον έλεγχο του αναιρετικού δικαστή και αξιολογώντας ποιοτικά το έργο του κάθε δικαστή¹⁹⁸. Προς την ίδια κατεύθυνση τείνει και η συγκέντρωση και ανάλυση στοιχείων που αφορούν τις πρακτικές επιμέτρησης ποινών από μεριάς δικαστικών λειτουργών¹⁹⁹.

---

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 152-153

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 154

Πρέπει να τονισθεί ότι τα ποσοτικά στοιχεία (όπως λ.χ. η τήρηση των προθεσμιών για τη διενέργεια των δικαστικών πράξεων του Ν. 4022/2011 και του ΚΠΔ) δεν αρκούν για να οδηγήσουν σε μία θετική αξιολόγηση για το έργο ενός δικαστή, αλλά θα πρέπει να συνεκτιμώνται και ποιοτικές παράμετροι, γενικού χαρακτήρα (όπως οι πρόσθετες σπουδές ή επιμορφώσεις του λειτουργού) και ειδικότερου (σχετικού με την κάθε υπόθεση, όπως ο αριθμός των ανακριτικών πράξεων, εξέτασης μαρτύρων ή αιτημάτων για παροχή στοιχείων από αρμόδιες αρχές που εκείνος διέταξε)²⁰⁰.

Τέλος, η εφαρμογή περισσότερο «ανοικτών» μεθόδων ελέγχου είναι κοινωνικά απαραίτητη²⁰¹. Για παράδειγμα, η χρήση περιοδικών ανώνυμων ερωτηματολογίων που να περιλαμβάνουν απαντήσεις από όσους μετέχουν στο δικαιοδοτικό έργο (δικαστές, δικηγόροι, γραμματείς, ένορκοι) θα συνεισέφερε σημαντικά στο σύστημα αξιολόγησης, ενώ αντίστοιχες πρωτοβουλίες πρέπει να ληφθούν για την αναμόρφωση του δικηγορικού κλάδου, ο οποίος επίσης παρουσιάζει αναποτελεσματικότητα σε εσωτερικά πειθαρχικά ζητήματα και ζητήματα αξιολόγησης και προαγωγής.

Υποκεφάλαιο 2^ο: Ο δημόσιος υπάλληλος ως δράστης

3.2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Τα ιδιαίτερα εγκλήματα διακρίνονται σε γνήσια και μη γνήσια²⁰². Στην πρώτη κατηγορία (αρθρ.49 ΠΚ, παρ.1), κατατάσσονται τα εγκλήματα στα οποία η ιδιαίτερη ιδιότητάσχέση του αυτουργού θεμελιώνει το αξιόποινο μιας

---

²⁰⁰ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 154-155

²⁰¹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 155

²⁰² Α. Χαραλαμπάκης, *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Τόμος Ι, Το έγκλημα*, εκδ.Δίκαιο και Οικονομία – Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2010, σελ. 228 και Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος ΙΙ*, Εκδ. Δίκαιο και Οικονομία– Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007, σελ. 309

πράξης που θα ήταν ποινικώς αδιάφορη, εάν έλειπε η ιδιότητα αυτή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ιδιαίτερων εγκλημάτων αποτελούν τα αδικήματα του ΙΒ΄ κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα (άρθρ. 235 επ. ΠΚ), δηλαδή τα υπηρεσιακά εγκλήματα.

Αυτουργός τούτων των εγκλημάτων μπορεί να είναι μόνο όποιος έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου²⁰³ («εκείνος στον οποίο νόμιμα έχει ανατεθεί, έστω και προσωρινά, η άσκηση υπηρεσίας δημόσιας, δημοτικής ή κοινοτικής ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου», άρθρ. 13 περ. α΄ ΠΚ). Στην περίπτωση που ο δράστης δεν κατέχει την εν λόγω ιδιότητα, η πράξη του είναι ποινικώς αδιάφορη. Ωστόσο, εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα αποτελεί το έγκλημα του άρθρου 236 ΠΚ (ενεργητική δωροδοκία), που είναι κοινό, δηλαδή αυτουργός του μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε.

Στον αντίποδα, διακρίνονται τα «μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα»²⁰⁴. Σταμη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα, η ιδιαίτερη ιδιότητα ή σχέση, που συντρέχει στο πρόσωπο του δράστη, επιτείνει, μειώνει ή αποκλείει το αξιόποινο (άρθρ. 49 ΠΚ, παρ. 2) του κοινού εγκλήματος (που θα στοιχειοθετείτο αν δεν είχε την ιδιαίτερη ιδιότητα). Σε αντίθεση, μάλιστα, με την διάταξη του άρθρ. 49 ΠΚ, παρ. 1, ως «συμμέτοχοι» δεν νοούνται μόνο οι ηθικοί αυτουργοί και συνεργοί, αλλά και οι συναυτουργοί²⁰⁵.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση που ένας υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρ. 13 ΠΚ, περ. α΄ (εκείνος στον οποίο νόμιμα έχει ανατεθεί, έστω και προσωρινά, η άσκηση υπηρεσίας δημόσιας, δημοτικής ή κοινοτικής ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου) τελέσει το κοινό έγκλημα της υπεξαίρεσης (άρθρ. 375 ΠΚ), στοιχειοθετείται το μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα της υπεξαίρεσης στην υπηρεσία (άρθρ. 258 ΠΚ), εφόσον φυσικά πληρούνται και τα υπόλοιπα στοιχεία της υπόστασης του αδικήματος.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στην κοινή απιστία (άρθρ. 390 ΠΚ). Η συμπεριφορά που αποδοκιμάζεται στο άρθρ. 390 ΠΚ (Όποιος με γνώση ζημιώνει την περιουσία άλλου, της οποίας βάσει του νόμου ή δικαιοπραξίας έχει

²⁰³ Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος II*, Εκδ. Δίκαιο και Οικονομία– Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007, σελ. 310

²⁰⁴ Α. Χαραλαμπάκης, *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 228 και Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος I*, ό.π., σελ. 144

²⁰⁵ Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος II*, ό.π., σελ. 314

την επιμέλεια ή διαχείριση), αυξάνει το αξιόποινό της στο έγκλημα της απιστίας στην υπηρεσία (αρθρ.256 ΠΚ), το οποίο απαιτεί επιπλέον, για την τέλεσή του, ο δράστης να είναι υπάλληλος που αποκτά ίδιον όφελος, ζημιώνοντας τη δημόσια περιουσία, κατά τη διαχείριση φόρων, δασμών, τελών και λοιπών εσόδων²⁰⁶.

Δεν αποκλείεται βέβαια η δυνατότητα του εξωτικού (extraneus) συμμετόχου, αυτού δηλαδή που δεν έχει στο πρόσωπό του την απαιτούμενη ιδιότητα, να τιμωρηθεί ως συμμετέχων στην πράξη (άρθρ. 49 ΠΚ). Η διάταξη για την ενεργητική δωροδοκία (αρθρ.236 ΠΚ), για παράδειγμα, αποδεικνύει ότι το έννομο αγαθό της Υπηρεσίας μπορεί να πληγεί και από τρίτον, μη υπάλληλο. Στη θεωρία αυτά τα αδικήματα έχουν ονομαστεί «μη γνήσια περί την Υπηρεσία εγκλήματα»²⁰⁷. Άρα λοιπόν, το ιδιαίτερο έγκλημα δεν σημαίνει ότι εσωτικός (intraneus) δράστης και υποκείμενο του εγκλήματος είναι πάντοτε το ίδιο πρόσωπο (αφού λ.χ. αυτός που δωροδοκεί υπάλληλο, δεν είναι υπάλληλος)²⁰⁸.

3.2.2. Ειδικότερα: τα εγκλήματα καθήκοντος

Το άρθρο 49 ΠΚ παρ. 1 ορίζει ότι «Όπου ο νόμος, για να είναι μία πράξη αξιόποινη, απαιτεί ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις, αν αυτές υπάρχουν μόνο στο δράστη, τότε αυτοί που είναι συμμετέχοντες κατά το άρθρο 46 παρ. 1, μπορούν να τιμωρηθούν με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83 ΠΚ). Αν όμως υπάρχουν μόνο σ' αυτούς που είναι συμμετέχοντες κατά τα άρθρα 46 παρ. 1 και 47, τότε οι τελευταίοι τιμωρούνται ως αυτουργοί και ο δράστης ως συνεργός.»

Ο δημόσιος υπάλληλος έχει εγγυητική θέση έναντι του εννόμου αγαθού της υπηρεσίας, όπως προαναφέραμε. Η ύπαρξη της ιδιαίτερης ιδιότητας ή σχέσης στο πρόσωπο του αυτουργού προσδίδει ιδιαίτερη απαξία στην πράξη του. Επομένως, όταν εκλείπει η υπαλληλική ιδιότητα ή σχέση στο πρόσωπο κάποιου ή κάποιων από τους συμμετέχοντες, δεν υπάρχει και αυτή η ιδιαίτερη

²⁰⁶ Ε. Φράγκου, *Αξιόποινη συμμετοχή σε μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα*, Διπλωματική Εργασία για το ΠΜΣ Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, ΔΠΘ, Κομοτηνή 2014, σελ. 14

²⁰⁷ Ι. Μανωλεδάκης, *Η διαλεκτική έννοια των έννομων αγαθών*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 86-89

²⁰⁸ Ε. Φράγκου, *Αξιόποινη συμμετοχή σε μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα*, ό.π., σελ. 10

απαξία, συνεπώς κρίνεται πως η ποινική μεταχείριση πρέπει να είναι πιο ήπια²⁰⁹.

Άλλωστε, ο δράστης που δεν έχει την υπαλληλική ιδιότητα δεν βαρύνεται με το ίδιο καθήκον πίστεως ούτε με τη νομική και ηθική υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις ειδικές επιταγές που απορρέουν από το καθήκον αυτό. Παρότι, δηλαδή, η απαξία του αποτελέσματος της πράξης του δεν διαφέρει από εκείνη του φέροντος την υπαλληλική ιδιότητα ή σχέση συμμετόχου, η απαξία της συμπεριφοράς του είναι αρκετά μικρότερη²¹⁰.

Φαίνεται λοιπόν πως το άρθρ. 49 ΠΚ παρ. 1 δεν καταλαμβάνει όλα τα ιδιαίτερα εγκλήματα (delicta propria), αλλά μία υποκατηγορία αυτών, τα εγκλήματα καθήκοντος (όπως είναι τα εγκλήματα περί την υπηρεσία ή το κοινό έγκλημα της απιστίας του άρθρου 390 ΠΚ). Όπως αναφέρει και η Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου του ΠΚ²¹¹, οι εξωτικοί συμμετοχοί «*φυσικόν είναι να μη έχωσι και την συναίσθησιν της παραβάσεως του ιδιαίτερου καθήκοντος, ήτις αποτελεί την ουσίαν του delictum proprium*». Με αυτό τον τρόπο, τελείται η δικαιότερη δυνατή εκτίμηση της ενοχής κάθε συμμετόχου, αφού προβλέπεται δυνατότητα μείωσης της ποινής του συμμετόχου που δεν φέρει την ιδιαίτερη ιδιότητα.

Η υποκατηγορία των εγκλημάτων καθήκοντος περιλαμβάνει, λοιπόν, τις περιπτώσεις εκείνες που ο δράστης φέρει αυξημένη υποχρέωση ευσυνειδησίας και αξιοπιστίας, ενώ αντιστοίχως υφίσταται και δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των πολιτών στο πρόσωπο του δράστη. Η παραβίαση των καθηκόντων από πλευράς του δράστη, ματαιώνει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τις προσδοκίες των κοινωνιών από την έννομη τάξη, από ότι η διάψευση της εμπιστοσύνης, στην περίπτωση που το καθήκον αυτό δεν συντρέχει. Έτσι, παραδείγματος χάριν, ο ηθικός αυτουργός ή άμεσος συνεργόζενός υπαλλήλου μπορεί να τιμωρηθεί με ελαττωμένη ποινή, αν δεν έχει υπαλληλική ιδιότητα (49 παρ. 1 εδ. α΄ ΠΚ)²¹².

---

²⁰⁹ Ι. Μανωλεδάκης, *Γενική θεωρία του Ποινικού δικαίου*, Τ. Β2, σελ. 466 και Χαραλαμπίδης, *Σύνοψη Ποινικού δικαίου*, ό.π., σελ. 798

²¹⁰ Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος II*, ό.π., σελ. 311

²¹¹ Αιτ.Εκθ.Σχ.ΠΚ 1929/1933, Εκδ. Ζαχαρόπουλου 1950, σελ. 459

²¹² Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος II*, ό.π., σελ. 311-312

Αποφασιστικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό ενός εγκλήματος ως ιδιαίτερο είναι σύμφωνα με τη θεωρία η «*παραβίαση ενός καθήκοντος που κείται έξω από τα όρια του ποινικού δικαίου και προϋπάρχει λογικά και νομικά αυτού*». Σε αυτά τα εγκλήματα οι φορείς των καθηκόντων αυτών ξεχωρίζουν από τους υπόλοιπους συμμετόχους, ως προς μία ιδιαίτερη σχέση που τους συνδέει με τον άδικο χαρακτήρα της πράξης. Ο νομοθέτης προσλαμβάνει αυτό το ιδιαίτερο καθήκον ως τη δικαιολογητική βάση θεμελίωσης της σχετικής διάταξης και το χρησιμοποιεί ακόμη και για την έμμεση αυτουργία (την περίπτωση που κάποιος υπάλληλος επιτρέπει ή δεν αποτρέπει τρίτον από την τέλεση της πράξης)²¹³.

Βέβαια η άποψη αυτή (που υποστηρίχθηκε πρώτα στη γερμανική θεωρία) επικρίθηκε, επειδή καθιστά αυτουργία ακόμη και μία απομακρυσμένη ή ασήμαντη συμβολή του φορέα της ιδιαίτερης ιδιότητας στο έγκλημα, παραβιάζοντας την αρχή *nulla poenae sine lege*²¹⁴. Υποστηρίζεται λοιπόν από την άλλη πλευρά ότι τα εγκλήματα καθήκοντος δεν αποτελούν μία διαφορετική κατηγορία εγκλημάτων: απλώς θέτουν ορισμένες επιπρόσθετες προϋποθέσεις, περιορίζοντας την αυτουργία. Συνεπώς, με τα εγκλήματα αυτά δεν τιμωρείται το γεγονός της ιδιαίτερης ιδιότητας/υποχρέωσης του δράστη, αλλά η πράξη αυτή καθαυτή, πράγμα που σημαίνει ότι ο *εσωτικός* θα πρέπει να πραγματώνει και όλα τα υπόλοιπα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος (με μόνη ίσως εξαίρεση την περίπτωση της έμμεσης αυτουργίας του άρθρου 49 παρ. 1 β ΠΚ).

Η θεώρηση των ιδιαίτερων εγκλημάτων ως απλών παραβάσεων καθήκοντος, έτσι ώστε για την θεμελίωση αυτουργίας να αρκεί και μόνη αθέτηση αυτών των υποχρεώσεων, θα είχε ως συνέπεια τη θεώρηση ως πράξεων αυτουργίας ακόμη και των παραβάσεων των υποχρεώσεων που γίνονται με τη μορφή της ηθικής αυτουργίας ή συνέργειας. Συμπερασματικά²¹⁵ προκύπτει ότι η ιδιαίτερη ιδιότητα ορισμένων προσώπων στα ιδιαίτερα

---

²¹³ Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος II*, ό.π., σελ. 312-314 και Α. Χαραλαμπίδης, *Η έμμεση αυτουργία*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1988, σελ. 363-364

²¹⁴ Α. Χαραλαμπίδης, *Η έμμεση αυτουργία*, ό.π., σελ. 364

²¹⁵ Ν. Μπιτζιλέκης, *Υπηρεσιακά εγκλήματα*, 2^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 341-343

εγκλήματα δεν αποτελεί το μόνο κριτήριο θεμελίωσης αυτουργίας, αλλά μία από τις προϋποθέσεις της. Για τα ιδιαίτερα όπως και τα κοινά εγκλήματα λειτουργούν κατά τα λοιπά οι ίδιες προϋποθέσεις της αυτουργίας.

Στην παράγραφο 2 του άρθρ. 49 ΠΚ ορίζεται ότι «Οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις που επιτείνουν, μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή λαμβάνονται υπόψη μόνο για εκείνον το συμμετόχο, στον οποίο υπάρχουν». Για την περίπτωση μας τούτο υποδηλώνει ότι η υπαλληλική ιδιότητα λαμβάνεται υπόψη μόνο για εκείνον από τους συμπράττοντες (συναυτουργό, ηθικό αυτουργό, συνεργό), στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει, με αποτέλεσμα το άδικο και η ποινή της πράξης του συμμετόχου να είναι βαρύτερα ή ελαφρότερα από του αυτουργού.

Στην περίπτωση που λ.χ. ένας υπάλληλος τελέσει υπεξαίρεση στην υπηρεσία του, θεωρείται ότι πραγματοποιεί ταυτόχρονα με την κύρια (ιδιαίτερη) πράξη της υπεξαίρεσης στην υπηρεσία, το κοινό αδίκημα της υπεξαίρεσης (φαινομένη κατ' ιδέαν συρροή ενός μη γνήσιου ιδιαίτερου εγκλήματος με ένα κοινό). Το άδικο της κύριας πράξης του υπαλλήλου απορροφά την κοινή υπεξαίρεση και η ποινή του θα είναι επιβαρυνμένη λόγω της υπαλληλικής ιδιότητας.

Ωστόσο, ο τρίτος που συμμετέχει στο αδίκημα της υπεξαίρεσης στην υπηρεσία (δίχως όμως να είναι υπάλληλος) δεν «φορτώνεται» αυτό το επιβαρυντικό στοιχείο και θεωρείται συμμετόχος στην κοινή υπεξαίρεση, σύμφωνα με το άρθρ. 49 παρ. 2 ΠΚ²¹⁶. Αυτή η επιδίωξη του νομοθέτη φαίνεται ότι *αντιφάσκει* με το σύστημα περιορισμένης εξάρτησης της συμμετοχικής δράσης που ακολουθεί γενικά το ελληνικό ποινικό δίκαιο. Βάσει αυτής της εξάρτησης, θα έπρεπε ο εξωτικός συμμετόχος που συμβάλλει *λ.χ. στην απιστία στην υπηρεσία*, από αυτήν (και όχι την κοινή απιστία) να αντλεί *απαξία*²¹⁷. Γι' αυτό και έχει προταθεί να αναθεωρηθεί το 49 ΠΚ και να κολάζεται ο συμμετόχος βάσει του ιδιαίτερου εγκλήματος, απλά με ελαττωμένη ποινή.

---

²¹⁶ Γ. Δημήτριντας, *Το δογματικό πρόβλημα της αξιόποινης συμμετοχής σε ιδιαίτερο έγκλημα: και ιδίως η ποινική ευθύνη των συμμετόχων στο έγκλημα της απιστίας στην υπηρεσία*, ΠοινΧρ ΝΘ σελ. 401 επ., υποσ. 16

²¹⁷ Χ. Μυλωνόπουλος, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος II, ό.π.*, σελ. 319-320

Όσον αφορά τη διατύπωση του άρθρ. 49 ΠΚ περί «σχέσεων» έχει διατυπωθεί η άποψη στη θεωρία ότι πρόκειται για «τα στοιχεία που συνδέουν έναν άνθρωπο με τον εξωτερικό του κόσμο, τοπεριβάλλον του, δηλαδή διάφορες σχέσεις μεταξύ ανθρώπων ή μεταξύ ανθρώπων και πραγμάτων. Υπ' αυτή την έννοια, η θέση κάποιου ως υπαλλήλου υπάγεται στην κατηγορία «σχέσεις», καθώς συνδέει το άτομο οργανικά και λειτουργικά με την δημόσια διοίκηση²¹⁸. Ωστόσο δεν είναι εύκολο να διακρίνουμε με σαφήνεια εάν πρόκειται για «σχέση» ή για «ιδιότητα», καθώς μπορεί να χαρακτηριστεί τόσο ως ιδιότητα, στο βαθμό που χαρακτηρίζει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, όσο και ως σχέση, εφόσον αναφέρεται και στην υπαλληλική σχέση εξάρτησης, που σαφώς και αποτελεί σχέση μεταξύ ανθρώπων.

Η παραβίαση της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης που έχει ο υπάλληλος στην υπηρεσία του δεν λειτουργεί αυτοτελώς, αλλά σε σχέση με μία συγκεκριμένη προσβολή εννόμου αγαθού. Αυτό δεν σημαίνει ότι το ιδιαίτερο νομικό *statustou* υπαλλήλου κρίνεται αφηρημένα: δεν αρκεί να έχει κανείς γενικώς την ιδιότητα του υπαλλήλου για να καταστεί φυσικός αυτουργός ενός (γνήσιου ή μη) ιδιαίτερου εγκλήματος, αλλά η εν λόγω άδικη πράξη να τελέστηκε στο πλαίσιο της υπηρεσίας του²¹⁹. Άρα λοιπόν η ιδιότητα του υπαλλήλου μπορεί να σχετίζεται τόσο με τα γνήσια όσο και με τα μη γνήσια περί την υπηρεσία εγκλήματα, ενώ άλλοτε δύναται να αρκεί η γενική έννοια του υπαλλήλου (βλ. 235 ΠΚ) και άλλοτε να απαιτούνται εξειδικευμένες εκδοχές της (πχ αστυνομικός υπάλληλος/260 ΠΚ, ταχυδρομικός υπάλληλος/248 ΠΚ κτλ).

3.2.3.Ειδικότερα: Το έγκλημα της απιστίας περί την υπηρεσία (256 ΠΚ)

Στην απιστία περί την υπηρεσία ο δράστης πρέπει αρχικά να είναι υπάλληλος (άρθρο 13 ΠΚ σε συνδ. με το άρθρο 263Α περ. δ ΠΚ) και δεύτερον, διαπιστευμένος με τη διαχείριση των φόρων και των λοιπών εσόδων. Το υποκείμενο τέλεσης της πράξης θα πρέπει δηλαδή να είναι υπάλληλος.

---

²¹⁸ Ν. Μπιτζιλέκης, *Υπηρεσιακά εγκλήματα*, ό.π., σελ. 355

²¹⁹ Ν. Μπιτζιλέκης, *Υπηρεσιακά εγκλήματα*, ό.π., σελ. 344

Κατά την κρατούσα στη θεωρία άποψη, η ιδιότητα του υπαλλήλου είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση ένα ιδιαίτερο προσωπικό στοιχείο, το οποίο δεν θεμελιώνει για πρώτη φορά το άδικο της πράξεως, αλλά αυξάνει το αξιόποιο της κοινής απιστίας (άρθρο 390 ΠΚ)²²⁰.

Σύμφωνα με μία άποψη (κρατούσα), το έγκλημα του άρθρου 256 ΠΚ είναι μη γνήσιο ιδιαίτερο, διότι περιλαμβάνει τα στοιχεία της κοινής απιστίας (που θεωρείται γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα), αλλά και ορισμένα πρόσθετα (υπαλληλική ιδιότητα, είδος διαχειρίσεως, δημόσια περιουσία). Με άλλα λόγια, η απιστία στην υπηρεσία δεν θεμελιώνει για πρώτη φορά αξιόποιο, αλλά επαυξάνει το ήδη υπάρχον, καθώς ο υπάλληλος του 256 ΠΚ διαφέρει από τον απλό διαχειριστή/επιμελητή ξένης περιουσίας του 390 ΠΚ, ως προς το αυξημένο ιδιαίτερο καθήκον διαχείρισης **δημόσιας περιουσίας**.

Αν ο συμμετοχος δεν είναι υπάλληλος, τότε η ποινική του μεταχείριση καθορίζεται από το άρθρο 49 παρ. 2 ΠΚ (θεωρείται συμμετοχος στην κοινή απιστία, άρθρ. 390 ΠΚ). Εφόσον, όπως είπαμε, η *κοινή απιστία* θεωρείται, κατά την κρατούσα άποψη, *γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα*, ο ιδιώτης συμμετοχος υπάγεται στο 49 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ, και τιμωρείται μεν μόνο για συμμετοχή σε κοινή απιστία, αλλά με δυνατότητα *μειωμένης ποινής κατά το άρθρο 83 ΠΚ*, από τη στιγμή που δεν φέρουν την ιδιαίτερη ιδιότητα του διαχειριστή/επιμελητή ξένης περιουσίας.

Εάν λοιπόν υπάλληλος που είναι διαπιστευμένος με τη διαχείριση των φόρων, τελέσει το αδίκημα της απιστίας τότε αυτός τιμωρείται βαρύτερα από τον αντίστοιχο ιδιώτη, σύμφωνα με το άρθρο 256 ΠΚ. Το ίδιο ισχύει με τον (διαπιστευμένο με τη διαχείριση) υπάλληλο που πείθει έναν άλλο υπάλληλο να τελέσει το έγκλημα της απιστίας στην υπηρεσία. Αντιθέτως, εάν αυτός που πείθει τον υπάλληλο είναι τρίτος (ιδιώτης), τότε στο πρόσωπο του τελευταίου δεν συντρέχουν τα επιβαρυντικά στοιχεία και δεν γίνεται να τιμωρηθεί βαρύτερα: θα θεωρηθεί συμμετοχος στην κοινή απιστία (άρθρο 390 ΠΚ) και θα του επιβληθεί μειωμένη ποινή, κατ' άρθρον 49 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ²²¹.

---

²²⁰ Ν. Μπιτζιλέκης, *Υπηρεσιακά εγκλήματα*, ό.π., σελ. 584-585

²²¹ ΤρμΕφΚακΘεσ 1092/2008, ΠοινΧρ ΝΘ, σελ. 466

3.2.4. Ειδικότερα: οι επιβαρυντικές διατάξεις του ν. 1608/1950 «περί καταχραστών»

Στον αμφιλεγόμενο ν. 1608/1950 η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι οι συμμετοχοί σε αξιόποινη πράξη με τις επιβαρυντικές διατάξεις του εν λόγω νομοθετήματος τιμωρούνται με την ποινή του αυτουργού, διότι δεν πρόκειται περί προσωπικής ιδιότητας, σχέσης ή άλλης περιστασης, αλλά στοιχείου που ανάγεται στην αντικειμενική υπόσταση της πράξης.

Σημείο αναφοράς για τον νόμο αποτελεί το άρθρο 49 παρ. 1 ΠΚ. Η ιδιαίτερη υπαλληλική ιδιότητα του φυσικού αυτουργού, που θεμελιώνει το αξιόποινο, τιμωρείται με την αυξημένη ποινή του νόμου, ενώ ο συμμετοχος (ιδιώτης) θα τιμωρηθεί με την ποινή του αυτουργού, δυνητικά μειωμένη με το άρθρο 83 ΠΚ. Αν πάλι η υπαλληλική ιδιότητα ανήκει μόνο στον συμμετοχο, θα τιμωρηθεί με την αυξημένη ποινή του άρθρου 1 του ν. 1608/1950 ως έμμεσος αυτουργός και ο δράστης (που δεν φέρει την ιδιότητα του υπαλλήλου) επίσης θα τιμωρηθεί με την αυξημένη ποινή του νόμου ως άμεσος συνεργός (άρθρο 49 παρ. 1 εδ. β ΠΚ)²²².

Τι συμβαίνει ωστόσο με τα μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα; Στο αδίκημα της *υπεξαίρεσης περί την υπηρεσία* (258 ΠΚ), ο δράστης με την υπαλληλική ιδιότητα θα τιμωρηθεί ως αυτουργός με την αυξημένη ποινή του ν. 1608/1950, ενώ ο εξωτικός συμμετοχος θα τιμωρηθεί μεν για το αδίκημα της (κοινής) *υπεξαίρεσης του άρθρου 375 ΠΚ*, αλλά και αυτός με τις επιβαρυντικές διατάξεις του ίδιου νόμου, καθώς η διάταξη αυτή περιλαμβάνεται στα εγκλήματα του άρθρου 1 του Ν. 1608/1950.

Επίσης, στο *έγκλημα της απιστίας περί την υπηρεσία* (256 ΠΚ), ο εσωτικός δράστης θα τιμωρηθεί ως αυτουργός με την αυξημένη ποινή του Ν. 1608/1950, ενώ ο εξωτικός συμμετοχος θα τιμωρηθεί ως συμμετοχος στο *έγκλημα της (κοινής) απιστίας του άρθρου 390 ΠΚ*. Και επειδή το *έγκλημα της απιστίας του άρθρου 390 ΠΚ* δεν περιλαμβάνεται στα εγκλήματα του άρθρου

---

²²² Λ. Μαργαρίτης, *Ο Νόμος 1608/1950 και οι καταχραστές δημοσίου και (παρα)τραπεζικού χρήματος*, σελ. 49-50, του ίδιου, *Δημόσια περιουσία και ποινική της προστασία: Από το παρελθόν στο παρόν*, ΠοινΔικ 2007, σελ. 1178

1 του Ν. 1608/1950, η ποινή του εξωτικού συμμετόχου δεν θα επιβαρυνθεί από τη διάταξη αυτή²²³.

Στο αδίκημα της νόθευσης, καταστροφής, βλάβης ή υπεξαγωγής του εγγράφου (242 παρ. 2 ΠΚ) ο υπάλληλος/δράστης θα τιμωρηθεί ως αυτουργός του εγκλήματος με την αυξημένη ποινή του ν. 1608/1950, ενώ ο ιδιώτης/συμμέτοχος θα τιμωρηθεί ως συμμέτοχος της (κοινής) πλαστογραφίας του άρθρου 216 ΠΚ, επίσης με την επιβαρυντική περίπτωση του ν. 1608/1950, από τη στιγμή που το έγκλημα αυτό περιλαμβάνεται στα εγκλήματα του εν λόγω νόμου. Αυτό ισχύει βέβαια, αν το αδίκημα τελεστεί με νόθευση εγγράφου.

Αν το έγκλημα τελεστεί με τις μορφές της καταστροφής, βλάβης ή υπεξαγωγής, ο υπάλληλος/δράστης θα τιμωρηθεί ως αυτουργός με την αυξημένη κύρωση του Ν. 1608/1950, ενώ ο ιδιώτης/συμμέτοχος θα τιμωρηθεί ως συμμέτοχος στο έγκλημα της υπεξαγωγής εγγράφων του άρθρου 222 ΠΚ, το οποίο δεν περιλαμβάνεται στα εγκλήματα του άρθρου 1 του Ν. 1608/1950, και συνεπώς η ποινή αυτού δεν θα επαυξηθεί²²⁴.

Υποκεφάλαιο 3^ο: Η διοικητική δράση της πολιτείας στα υπηρεσιακά εγκλήματα

3.3.1. Η ποινική δίωξη του δημοσίου υπαλλήλου

Όταν το πειθαρχικό παράπτωμα στο οποίο υπέπεσε ο υπάλληλος συνιστά συγχρόνως την αντικειμενική υπόσταση ενός ποινικού αδικήματος ξεκινά παράλληλα με την πειθαρχική και η ποινική διαδικασία²²⁵. Εξάλλου οι δύο διαδικασίες μπορεί να παρουσιάζουν συνάφεια, αλλά η ποινική διατηρεί

---

²²³ Λ. Μαργαρίτης, *Ο Νόμος 1608/1950 και οι καταχραστές δημοσίου και (παρα)τραπεζικού χρήματος*, σελ. 50-51, του ίδιου, *Δημόσια περιουσία και ποινική της προστασία: Από το παρελθόν στο παρόν*, ΠοινΔικ 2007, σελ. 1178-1179

²²⁴ Λ. Μαργαρίτης, *Ο Νόμος 1608/1950 και οι καταχραστές δημοσίου και (παρα)τραπεζικού χρήματος*, σελ. 51, του ίδιου, *Δημόσια περιουσία και ποινική της προστασία: Από το παρελθόν στο παρόν*, ΠοινΔικ 2007, σελ. 1178-1179

²²⁵ Για την σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, βλ. πιο αναλυτικά το Κεφάλαιο ΙΙΙ.

μία αυτοτελή αξία που δεν φέρει καμία άλλη. Η ποινική δικαιοσύνη αποτελεί πάντοτε την αντίδραση της πολιτείας στο έγκλημα, γι' αυτό και αντιδικεί η ίδια με τον δράστη. Επιπλέον στόχος της δεν είναι η διαπίστωση, αλλά η διερεύνηση και διάγνωση των πράξεων που διαταράζουν την ειρηνευμένη κατάσταση των εννόμων αγαθών²²⁶.

Όπως προβλέπει το άρθρο 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας «1. Οι ανακριτικοί υπάλληλοι οφείλουν να ανακοινώσουν χωρίς χρονοτριβή στον αρμόδιο εισαγγελέα οτιδήποτε πληροφορούνται με κάθε τρόπο για αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως. 2. Οι υπόλοιποι δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και εκείνοι στους οποίους ανατέθηκε προσωρινά δημόσια υπηρεσία, έχουν την ίδια υποχρέωση για τις αξιόποινες πράξεις της παρ. 1, αν πληροφορήθηκαν γι' αυτές κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. 3. Η ανακοίνωση γίνεται γραπτώς και πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που υπάρχουν και αφορούν την αξιόποινη πράξη, τους δράστες και τις αποδείξεις.»

Όπως προκύπτει από το συγκεκριμένο άρθρο (ιδίως από την δεύτερη παράγραφο), στην περίπτωση όπου τα πραγματικά περιστατικά ενός πειθαρχικού παραπτώματος στοιχειοθετούν και την αντικειμενική υπόσταση ενός ποινικού αδικήματος²²⁷, οι πειθαρχικώς προϊστάμενοι²²⁸ (ο δημοσιοϋπαλληλικός κώδικας εξειδικεύει τον όρο «δημόσιοι υπάλληλοι» του 37 ΚΠΔ) υποχρεούνται να ενημερώσουν, χωρίς καθυστέρηση, μέσω μηνυτήριας αναφοράς, τον αρμόδιο εισαγγελέα για την τέλεση της αξιόποινης πράξης που υπέπεσε στην αντίληψή τους. Εν προκειμένω, δηλαδή, η ποινική διαδικασία έπεται της πειθαρχικής²²⁹.

Στην περίπτωση που προηγείται η ποινική διαδικασία της πειθαρχικής αντίστοιχη υποχρέωση έχουν και οι δικαστικές αρχές οι οποίες οφείλουν να ενημερώσουν τη Διοίκηση σε περίπτωση που έχει ασκηθεί ποινική δίωξη σε

---

²²⁶ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2016, σελ. 530

²²⁷ Βλ. και ΔΔΑΔ Δ 1101372 ΕΞ 2017

²²⁸ Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017, σελ. 327 και Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017, σελ. 255-256

²²⁹ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, ό.π., σελ. 530-531

βάρος ενός υπαλλήλου²³⁰. Όπως ορίζει μεταξύ άλλων το άρθρο 114, παρ. 6 του υπαλληλικού κώδικα «*Ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών έχει υποχρέωση να ανακοινώνει αμέσως στην προϊσταμένη αρχή του υπαλλήλου κάθε ποινική δίωξη που ασκείται κατ' αυτού.*». Το ίδιο ασφαλώς ισχύει και για τις υπόλοιπες δικαστικές πράξεις της ποινικής διαδικασίας (παραπεμπτικά, απαλλακτικά βουλεύματα, αποφάσεις²³¹), όπου ο προϊστάμενος του επιόρκου υπαλλήλου πρέπει να ενημερώνεται από τον Γραμματέα του Δικαστηρίου ή του Δικαστικού Συμβουλίου²³².

Επιπλέον, στο άρθρο 42 ΚΠΔ ορίζεται ότι «*1. Εκτός από αυτόν που αδικήθηκε, και οποιοσδήποτε άλλος έχει το δικαίωμα να καταγγείλει στην αρχή τις αξιόποινες πράξεις που διώκονται αυτεπαγγέλτως, τις οποίες πληροφορήθηκε με οποιονδήποτε τρόπο. 2. Η μήνυση γίνεται απευθείας στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, αλλά και στους άλλους ανακριτικούς υπαλλήλους, είτε από τον ίδιο το μηνυτή είτε από ειδικό πληρεξούσιο. [...] 3. Αν η μήνυση έγινε σε ανακριτικό υπάλληλο, αυτός τη στέλνει χωρίς χρονοτριβή στον αρμόδιο για την ποινική δίωξη εισαγγελέα ή στο δημόσιο κατήγορο [...]*»

Κατά συνέπεια, εκτός του πειθαρχικώς προϊσταμένου, κάθε πολίτης που βάσιμα θεωρεί ότι αδικήθηκε φέρει επίσης το δικαίωμα να καταθέσει αναφορά ή μήνυση στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών ή σε ανακριτικό υπάλληλο²³³. Είναι αυτονόητο εντούτοις ότiο καταγγέλλον πολίτης θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του επαρκή και ικανά αποδεικτικά στοιχεία για τη διάπραξη των ποινικών αδικημάτων που περιγράφονται στον νόμο, διαφορετικά η υπόθεση αρχειοθετείται²³⁴.

Όπως άλλωστε ορίζει και το άρθρο 43 ΚΠΔ στην παράγραφο 1, «*Ο εισαγγελέας όταν λάβει τη μήνυση ή την αναφορά, κινεί την ποινική δίωξη, παραγγέλλοντας προανάκριση ή ανάκριση ή εισάγοντας την υπόθεση με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, όπου αυτό προβλέπεται. Σε κακουργήματα κινεί την ποινική δίωξη μόνο εφόσον έχουν ενεργηθεί*

²³⁰ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, ό.π., σελ. 531-532

²³¹ Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, ό.π., σελ. 478-482

²³² Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 257-258

²³³ Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 255

²³⁴ Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, ό.π., σελ. 327

προκαταρκτική εξέταση ή προανακριτικές πράξεις κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 243 και προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για να κινηθεί η ποινική δίωξη[...]».

Επομένως, η υποβολή μήνυσης ή αναφοράς από πολίτη σε βάρος υπαλλήλου δεν συνεπάγεται σε κάθε περίπτωση και άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος του²³⁵. Ο εισαγγελέας οφείλει να εξετάσει, πριν αποφασίσει να ασκήσει την ποινική δίωξη, εάν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις για τη στοιχειοθέτηση του καταγγελλόμενου ποινικού αδικήματος και κατόπιν να πράξει ανάλογα. Στην περίπτωση όπου η μήνυση ή αναφορά δεν στηρίζεται στο νόμο ή είναι προδήλως αβάσιμη ως προς την ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης, ο εισαγγελέας θέτει την υπόθεση στο αρχείο και δεν ασκεί την ποινική δίωξη²³⁶.

Σύμφωνα με την ακριβή διατύπωση των πρώτων εδαφίων σε αμφοτέρους τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 43 ΚΠΔ, «*Αν η μήνυση ή η αναφορά δεν στηρίζεται στο νόμο ή είναι προφανώς αβάσιμη στην ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών τη θέτει στο αρχείο και υποβάλλοντας τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών, αναφέρει σε αυτόν τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε ποινική δίωξη [...] Αν έχει διενεργηθεί προκαταρκτική εξέταση ή προανακριτικές πράξεις κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 243 ή ένορκη διοικητική εξέταση και ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών κρίνει ότι δεν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για να κινηθεί η ποινική δίωξη, θέτει την υπόθεση στο αρχείο και υποβάλλοντας τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών, αναφέρει σε αυτόν τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε ποινική δίωξη.*

Σε διαφορετική περίπτωση ο εισαγγελέας εφετών παραγγέλλει προανάκριση ή ανάκριση και εάν δεν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για να κινηθεί η ποινική δίωξη, η μήνυση τίθεται επίσης στο αρχείο. Σε κάθε περίπτωση οι επαρκείς και σαφείς ενδείξεις για την στοιχειοθέτηση διάπραξης του καταγγελλόμενου ποινικού αδικήματος είναι το αναγκαίο κριτήριο για να ασκηθεί ποινική δίωξη από τον εισαγγελέα οποιασδήποτε βαθμίδας²³⁷.

²³⁵ Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, ό.π., σελ. 453-472

²³⁶ Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 263-267

²³⁷ Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 268-269

Για να αναφέρουμε την ακριβή διατύπωση των δευτέρων εδαφίων σε αμφοτέρους τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 43 ΚΠΔ «Ο τελευταίος (σ.σ.: ο εισαγγελέας εφετών) έχει δικαίωμα να παραγγείλει προκαταρκτική εξέταση αν πρόκειται για κακούργημα ή την άσκηση ποινικής δίωξης ή τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης στα λοιπά εγκλήματα [...] Ο τελευταίος (σ.σ.: ο εισαγγελέας εφετών) έχει δικαίωμα να παραγγείλει την άσκηση ποινικής δίωξης.».

Τέλος δίνεται η δυνατότητα να ανασυρθεί μία υπόθεση στην περίπτωση μόνο που προκύψουν νέα σημαντικά στοιχεία, για τα οποία αξίζει να επανεξεταστεί η υπόθεση (άρθρ. 43, παρ. 5 ΚΠΔ, «Ο αρμόδιος εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο μόνον όταν γίνεται επίκληση ή αναφαίνονται νέα πραγματικά περιστατικά ή στοιχεία, τα οποία δικαιολογούν κατά την κρίση του την επανεξέταση της υπόθεσης. Στην περίπτωση αυτή καλεί το μνηνόμενο ή αυτόν σε βάρος του οποίου διενεργήθηκε προκαταρκτική εξέταση να παράσχει εξηγήσεις»)²³⁸.

3.3.2. Περάτωση της ανάκρισης

Η άσκηση της ποινικής δίωξης, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, γίνεται με τους εξής τρεις τρόπους (άρθρ.43 παρ. 1 ΚΠΔ) : 1) με απευθείας παραπομπή στο ακροατήριο, 2) με παραγγελία για διενέργεια **προανάκρισης**, και 3) με παραγγελία για διενέργεια **κύριας** ανάκρισης.²³⁹ Οι συνέπειες κίνησης της ποινικής δίωξης είναι α)Εκκρεμοδικία (και ως εκ τούτου *nebisinidem*), β)αδυναμία ανάκλησης της ποινικής δίωξης, γ) απόκτηση της ιδιότητας του κατηγορουμένου (72 ΚΠΔ), δ) αμετάβλητο τοπικής αρμοδιότητας, ε) θεματικός προσδιορισμός του αντικειμένου της ποινικής δίκης, στ) απαγόρευση εξόδου από τη χώρα – αν διαταχθεί από τον Εισαγγελέα, ως πρώιμο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, κατ άρθρ. 2 περ. β' Ν 2475/1920-²⁴⁰.

²³⁸ Ibid.. Βλ. και ΔΔΑΔ Δ 1101372 ΕΞ 2017

²³⁹ Αδάμ Χ Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία, Στ Έκδοση*, Εκδ. Σάκκουλα ΑΘ-Θες., σελ.323 επ.

²⁴⁰ Ibid , σελ 323-326

Σε περίπτωση , που η πράξη , που τελέσει ο δημόσιος υπάλληλος, συνιστά αδίκημα πλημμεληματικής φύσεως, ο Εισαγγελέας, υποχρεούται να διατάξει τη διενέργεια προανάκρισης **μονο εάν** το αδίκημα υπάγεται στην υλική αρμοδιότητα του τριμελούς πλημμελειοδικείου ή έχει τελεστεί από πρόσωπο ιδιάζουσας δωσιδικίας, **όταν, όμως,** έχει προηγηθεί ΕΔΕ ή υπάρχουν εξαιρετικοί λόγοι , που πρέπει να μνημονεύονται στην παραγγελία του εισαγγελέα (αρθρ. 244 ΚΠΔ).

Η προανάκριση είναι συνοπτική και , όπως ρητά ορίζεται στο αρθρ. 245 παρ. 1 ΚΠΔ , περατώνεται είτε με απευθείας κλήση στο ακροατήριο , είτε με απαλλακτική πρόταση εισαγγελέα στο δικαστικό συμβούλιο (Συμβούλιο Πλημμελειοδικών), είτε με παραγγελία του εισαγγελέα στον ανακριτή για διενέργεια κύριας ανάκρισης, σε περίπτωση που προκύψει ότι η πράξη συνιστά κακούργημα και όχι πλημμέλημα.

Αντίθετα, αν η πράξη συνιστά κακούργημα ή πλημμέλημα στο οποίο, όμως, μπορούν να επιβληθούν περιοριστικοί όροι κατά το αρθρ. 282 ΚΠΔ, τότε , ο εισαγγελέας διατάσσει τη διενέργεια κύριας ανάκρισης, κατ αρθρ. 246 παρ.3 ΚΠΔ. Ο ανακριτής, έχει δικαίωμα να μην εκτελέσει την παραγγελία του εισαγγελέα, μόνο εάν κρίνει τον εαυτό του αναρμόδιο ή αν η πράξη δεν έχει αξιόποιο χαρακτήρα ή αν τίθεται ζήτημα παραγραφής ή αν υπάρχουν λόγοι που εμποδίζουν ή αναστέλλουν την ποινική δίωξη.

Η περάτωση της κύριας ανάκρισης κηρύσσεται με βούλευμα από το συμβούλιο πλημμελειοδικών (αρθρ. 308 παρ. 1 ΚΠΔ). Αν , όμως, τα αδίκημα υπάγεται στις περιπτώσεις του Ν 1608/1950 περί καταχραστών , τότε η περάτωση της κύριας ανάκρισης γίνεται με βούλευμα από το συμβούλιο Εφετών. Γι αυτό το λόγο, μετά την τελευταία ανακριτική πράξη η δικογραφία διαβιβάζεται στον εισαγγελέα εφετών . Ο ίδιος τρόπος περάτωσης της κύριας ανάκρισης, ισχύει και όταν η πράξη που τέλεσε ο δημόσιος υπάλληλος , υπάγεται στις περιπτώσεις του αρθρ. 1 του Ν 4022/2011. Συγκεκριμένα, το αρθρ. 1 του ως άνω νόμου, αναφέρει : «²⁴¹Οι διατάξεις του νόμου αυτού εφαρμόζονται για: ...[..].β) κακούργηματα τα οποία διαπράττουν, κατά την άσκηση

---

²⁴¹ Νόμος υπ' αριθμ. 4022 ,Εκδίκαση πράξεων διαφθοράς Πολιτικών και Κρατικών Αξιωματούχων, υποθέσεων μεγάλου κοινωνικού ενδιαφέροντος και μείζονος Δημοσίου Συμφέροντος και άλλες διατάξεις, (ΦΕΚ Α' 219/03-10-2011)

των καθηκόντων τους ή επωφελούμενοι από την ιδιότητά τους, γενικοί και ειδικοί γραμματείς Υπουργείων, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δημοσίων επιχειρήσεων, δημοσίων οργανισμών και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το κράτος, καθώς και αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, εφόσον αυτά υπάγονται στην καθύλην αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου και

γ) κακουργήματα ιδιαίτερα μεγάλου κοινωνικού ενδιαφέροντος ή μείζονος δημοσίου συμφέροντος, εφόσον υπάγονται στην καθύλην αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου, ο δε χαρακτηρισμός της υπόθεσης ως ιδιαίτερα μεγάλου κοινωνικού ενδιαφέροντος ή μείζονος δημοσίου συμφέροντος γίνεται με πράξη από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου». Περαιτέρω, στο άρθρο 2 του νόμου, αναφέρεται ρητά ότι «²⁴²Στα εγκλήματα που προβλέπονται στο άρθρο 1, η περάτωση της κύριας ανάκρισης κηρύσσεται από το συμβούλιο των εφετών με βούλευμα. Για το σκοπό αυτό η δικογραφία διαβιβάζεται αμέσως μετά την τελευταία ανακριτική πράξη στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος, μέσα σε προθεσμία ενός μήνα, την εισάγει με πρότασή του στο συμβούλιο εφετών, το οποίο, μέσα σε προθεσμία ενός μήνα, αποφαινεται αμετακλήτως, είτε να μη γίνει κατηγορία είτε εκδίδοντας παραπεμπτικό βούλευμα, ακόμη και για τα συναφή πλημμελήματα ή κακουργήματα, ανεξαρτήτως της βαρύτητας των τελευταίων ή εάν για αυτά προβλέπεται διαφορετικός τρόπος περάτωσης της ανάκρισης, και όταν από την έρευνα της ουσίας της υπόθεσης κρίνει ότι δεν θεμελιώνεται προβλεπόμενο από το άρθρο 1 έγκλημα».

3.3.3..Η ποινική καταστολή της δωροδοκίας των υπαλλήλων της Ένωσης και των

κρατών μελών της στο εθνικό μας δίκαιο

---

²⁴²ibid

Η ποινικοποίηση της διαφθοράς απασχόλησε τον Έλληνα νομοθέτη, ο οποίος προσπάθησε να ενσωματώσει στο εθνικό δίκαιο τις ενωσιακές επιταγές. Οι νόμοι 2803/2000 και 2802/2000 ενσωμάτωσαν το Πρωτόκολλο της Σύμβασης ΡΙΦγια τη δωροδοκία κοινοτικών υπαλλήλων και τη δωροδοκία στον δημόσιο τομέα των κρατών μελών και την Σύμβαση του 1997 που ρύθμιζε ακριβώς το ίδιο ζήτημα. Το ίδιο έγινε και με τον νόμο 3666/2008 που κύρωσε τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τη διαφθορά, ενώ επιπλέον ενωσιακές ρυθμίσεις στο πεδίο αυτό εισήχθησαν με τους νόμους 4254/2014, 4258/2014 και 4262/2014²⁴³.

Ο ν. 2802/2000 διεύρυνε την ποινικοποίηση της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας σε κοινοτικούς και αλλοδαπούς δημοσίους υπαλλήλους. Ήταν μία σημαντική εξέλιξη, δεδομένου ότι μέχρι τότε αξιόποινη ήταν μόνο η ενεργητική δωροδοκία των αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων (είχε εισαχθεί με τον Ν. 2656/1998 που κύρωνε τη σχετική σύμβαση του ΟΟΣΑ) και ιδιαίτερα αυτή που σχετιζόταν με διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές. Επιπλέον υπήρχαν αρκετές δυσκολίες εφαρμογής των ρυθμίσεων, λόγω της δυσχέρειας στη διεθνή δικαστική συνεργασία των κρατών²⁴⁴.

Τα καινοφανή στοιχεία, που εισήχθησαν με τον νόμο του 2000 και αυτούς που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια (και επί της ουσίας τροποποίησαν ή συμπλήρωσαν τον Ν. 2802), αφορούσαν²⁴⁵ **i**) στη διεύρυνση του ορισμού για την δωροδοκία (που πλέον περιελάμβανε και νόμιμες πράξεις του δημοσίου υπαλλήλου), **ii**) στη διεύρυνση του αξιοποίνου (προσθέτοντας την παροχή μη οφειλόμενων αποκτημάτων και για τις τελειωθείσες πράξεις του υπαλλήλου στις αξιόποινες συμπεριφορές που συνιστούν δωροδοκία), **iii**) στην κακουργηματική τιμώρηση της δωροδοκία για ποσά άνω των 120.000 ευρώ, **iv**) στην επίσης κακουργηματική τιμώρηση παθητικής δωροδοκίας υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών, **v**) στην θέσπιση πρόσθετης

²⁴³ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 709-710

²⁴⁴ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 710

²⁴⁵ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 71-712

χρηματικής ποινής τουλάχιστον 50πλάσιας του ωφελήματος, vi) στη θεμελίωση διεθνούς δωσιδικίας των ελληνικών δικαστηρίωνvii) και στην εξαίρεση από το αξιόποιο των υλικών παροχών ευγνωμοσύνης (αυτό καταργήθηκε λίγους μήνες μετά).

Σημαντικό μέρος της κατάστασης, που είχε διαμορφωθεί με τον Ν. 2802/2000, μεταβλήθηκε με τον Ν. 4254/2014, καθώς καταργήθηκαν αρκετές διατάξεις που περιείχαν ουσιαστικές ρυθμίσεις ως προς την έννοια του εθνικού και κοινοτικού υπαλλήλου, την εξομοίωση κοινοτικών και εθνικών υπαλλήλων, το περιεχόμενο των εγκλημάτων δωροδοκίας, την ευθύνη διευθυντικών επιχειρήσεων και τα θέματα δικαιοδοσίας²⁴⁶. Συγχρόνως, το 263Α ΠΚ διέυρνε το πεδίο εφαρμογής του με την ένταξη σε αυτό των ενωσιακών υπαλλήλων και λειτουργών, των υπαλλήλων ξένων χωρών και των υπαλλήλων διεθνών ή υπερεθνικών οργανισμών²⁴⁷.

Βέβαια το εν λόγω άρθρο του Ποινικού Κώδικα κατέστησε υπόλογους για ένα μεγάλο κατάλογο υπηρεσιακών αδικημάτων (263Α παρ. 1 ΠΚ) μόνο τους ενωσιακούς υπαλλήλους και όχι τους υπαλλήλους των διεθνών οργανισμών: οι τελευταίοι θεωρήθηκαν υπόλογοι μόνο για τη δωροληψία και δωροδοκία²⁴⁸. Επιπλέον, με το συγκεκριμένο άρθρο οι δικαστές του ΔΕΕ και του Ελεγκτικού Συνεδρίου της ΕΕ υπήχθησαν στο διακεκριμένο έγκλημα της δωροληψίας/δωροδοκίας δικαστών (237 παρ. 3 ΠΚ), σε αντίθεση με τους δικαστές ξένων χωρών που θεωρούνται υπάλληλοι μόνο ως προς την εφαρμογή της απλής δωροληψίας και δωροδοκίας (235 και 236 ΠΚ)²⁴⁹.

Το ίδιο άρθρο του ΠΚ θέτει ένα ερμηνευτικό ζήτημα ως προς την ποινική ευθύνη του ευρωβουλευτή²⁵⁰. Οι ευρωβουλευτές δεν αναφέρονται ρητά μαζί με τα μέλη της Επιτροπής και του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Ε.Ε. στην παρ. 1 του άρθρου – κάτι που θα σήμαινε την εφαρμογή γι' αυτούς ενός

---

²⁴⁶ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 712

²⁴⁷ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 712-713

²⁴⁸ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 713

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 714

μεγάλου φάσματος υπηρεσιακών εγκλημάτων. Από την άλλη, η παράγραφος 2 αναφέρεται σε μέλη κοινοβουλευτικών συνελεύσεων διεθνών ή υπερεθνικών οργανισμών (όπως η ΕΕ), στους οποίους ανήκει η Ελλάδα – για τα μέλη αυτά υπάρχει η δυνατότητα κολασμού μόνο για δωροληψία. Παρά ταύτα έχει κριθεί πως ορθότερο είναι να υπαχθούν στην πρώτη παράγραφο του 263Α ΠΚ, καθώς η έννοια του υπαλλήλου είναι ευρεία στον Κώδικα και περιλαμβάνει όσους υπηρετούν ακόμη και πρόσκαιρα με οποιαδήποτε ιδιότητα σε όργανα της Ε.Ε..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Διαμορφώνοντας τη σχέση ποινικής και πειθαρχικής διαδικασίας. Αλληλοεπηρεασμοί και δεσμεύσεις.

4.1. Το πλαίσιο της προβληματικής: ανάγκη συντονισμού των δύο διαδικασιών

Σε προηγούμενο κεφάλαιο εκτέθηκε αναλυτικά πως η ευθύνη του υπαλλήλου είναι διοικητική και διαχωρίζεται από την ποινική, σε περίπτωση που συντρέχουν αυτές οι δύο για την ίδια πράξη. Οι κανόνες που ρυθμίζουν τη διοικητική ευθύνη του υπαλλήλου, ανήκουν στο διοικητικό δίκαιο και αποβλέπουν στη διασφάλιση της εσωτερικής έννομης τάξης της δημόσιας διοίκησης²⁵¹. Το πειθαρχικό δίκαιο, δεν αποτελεί τμήμα του ποινικού δικαίου. Το ποινικό δίκαιο αποβλέπει στην εξασφάλιση της κοινωνικής ευταξίας. Όταν υφίσταται πειθαρχική, παράλληλα, με ποινική ευθύνη του υπαλλήλου, υπάρχει ανάγκη να συντονιστούν, προκειμένου να αντιμετωπιστεί²⁵² αποτελεσματικά η εγκληματικότητα και η διαφθορά στο δημόσιο τομέα, ειδικά ενόψει του γεγονότος ότι τα τελευταία χρόνια²⁵³ ανακινείται ολοένα και πιο έντονα η προσπάθεια καταπολέμησης φαινομένων διαφθοράς στον υπαλληλικό

---

²⁵¹ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 964επ.

²⁵² Ζαχαριάδης, Α., Καζανάς, Α.-Τα, και συν., *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα - 3ος τόμος: Προτάσεις νομοθετικών παρεμβάσεων*, επιμ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2015, σελ. 204

²⁵³ Παπαδαμάκης, Α., *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2016

μηχανισμό του Κράτους. Η αλληλοεπικάλυψη²⁵⁴ αυτών των δύο διαδικασιών, εκδηλώνεται σε αρκετά νομικά ζητήματα, τα οποία λαμβάνουν χώρα για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, όπως π.χ. έρευνες (είτε στο πλαίσιο διοικητικού ελέγχου είτε στο πλαίσιο ανακριτικών πράξεων), κυρώσεις (διοικητικές και ποινικές) δέσμευση ή μη του ποινικού δικαστή από την πρόοδο ή την έκβαση της διοικητικής διαδικασίας (και το αντίστροφο), κ.α. Αυτά, αποτελούν μόνο μερικά παραδείγματα στα οποία αναφύονται προβλήματα συντονισμού. Οι υφιστάμενες ρυθμίσεις να είναι αποσπασματικές²⁵⁵ και αναποτελεσματικές. Ο τρόπος που γίνονται εκάστοτε νομοθετικές παρεμβάσεις δεν είναι τόσο κατάλληλος. Ένα ορθολογικό και δικαιοκρατικό σύστημα, θα πρέπει να οριοθετεί με σαφήνεια τη σχέση ανάμεσα στην ποινική και διοικητική διαδικασία, με βάση κάποιες κεντρικές οργανωτικές αρχές²⁵⁶. Σε κάθε περίπτωση αυτό που προέχει είναι η τήρηση της νομιμότητας για την αντιμετώπιση της παρανομίας, η εγρήγορση των θεσμικά καθιερωμένων οργάνων, και κυρίως η άψογη δημόσια εικόνα του απελευθερωτικού χαρακτήρα της απονεμόμενης δικαιοσύνης²⁵⁷.

Γενικά, όταν υπάρχει μία διαφορά που συνιστά τόσο ζήτημα δημοσίου όσο και ποινικού δικαίου και προέχει ο εξαναγκασμός του υπαλλήλου σε συμμόρφωση με επιταγές της έννομης τάξης, που ρυθμίζουν την ιδιαίτερη σχέση του με τη δημόσια διοίκηση είναι πολύ σημαντικό να δίνεται προτεραιότητα στις διοικητικές κυρώσεις. Αντίθετα, η χρήση του ποινικού δικαίου επιβάλλεται, με βάση την αρχή της *ultimaratio*, όταν το παράπτωμά του αφορά σε ουσιώδη προσβολή εννόμου αγαθού και όχι απλώς τυπικούς κανόνες συμπεριφοράς.

Στην περίπτωση, τώρα, των δημοσίων υπαλλήλων, όταν συντρέχουν οι δύο διαδικασίες, δηλαδή, κάθε φορά που το πειθαρχικό παράπτωμα, με το οποίο βαρύνεται ο υπάλληλος, συνιστά ταυτόχρονα και ποινικά κολαζόμενη πράξη, προκύπτει ακόμη και σήμερα, στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου των

²⁵⁴ Ζαχαριάδης, Α., Καζανάς, Α.-Τα, και συν., *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα - 3ος τόμος: Προτάσεις νομοθετικών παρεμβάσεων*, επιμ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., ο.π. σελ. 204

²⁵⁵ *Ibid*

²⁵⁶ Ζαχαριάδης, Α., Καζανάς, Α.-Τα, και συν., *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα - 3ος τόμος: Προτάσεις νομοθετικών παρεμβάσεων*, επιμ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2015, σελ. 204

²⁵⁷ Παπαδαμάκης, Α., *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*

δημοσίων Υπαλλήλων , να προσδιοριστεί η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη.

4.2.Εφαρμογή αρχών και κανόνων ποινικού δικαίου στην πειθαρχική διαδικασία

Στο πειθαρχικό δίκαιο , κατά ρητή επιταγή του αρ.108 Υπ. Κ. εφαρμόζονται αναλογικά αρχές του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας , υπό την προϋπόθεση βέβαια ²⁵⁸. Η προϋπόθεση που θέτει το αρθρ.108παρ.1 Υπ. Κ. για να εφαρμοστούν αναλογικά οι αρχές του ποινικού δικαίου , είναι : *α) να μην αντίκεινται στις ρυθμίσεις του υπαλληλικού κώδικα, και β) να συνάδουν με τη φύση και το σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας*, δηλαδή με τη διοικητική φύση της πειθαρχικής ποινής και την επιδίωξη της τήρησης επαναφοράς της υπηρεσιακής ευταξίας στο πλαίσιο της διοικητικής λειτουργίας , που είναι ταγμένη να υπηρετεί το λαό (αρθρ.26 παρ.2 και αρ.103 παρ.1 Σ)²⁵⁹

Η αναλογική εφαρμογή των κανόνων του ποινικού δικαίου , είναι επιτρεπτή ενόψει του γεγονότος , ότι και οι δύο κλάδοι αφορούν κυρωτική λειτουργία.²⁶⁰

Στην δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου (108 Υπ. Κ) , αναφέρονται οι αρχές του ποινικού δικαίου , που μπορούν να εφαρμοστούν αναλογικά στο πειθαρχικό δίκαιο (πχ. ²⁶¹*ελαφρυντικές περιστάσεις, λόγοι αποκλεισμού της υπαιτιότητας, έμπρακτη μετάνοια, πραγματική και νομική πλάνη, τεκμήριο αθωότητας κτλ..*). Δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας, η λέξη «ιδίως»²⁶² η οποία καθιστά την απαρίθμηση ενδεικτική και όχι περιοριστική.

Είναι χρήσιμο να δούμε αναλυτικά τις αρχές του ποινικού δικαίου, που διατυπώνονται στο αρθρ.108 παρ 1 Υπ Κ και μπορούν να εφαρμοστούν

²⁵⁸ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.210

²⁵⁹ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1009

²⁶⁰ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1008

²⁶¹ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ. 48

²⁶² Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1009

αναλογικά στο πειθαρχικό δίκαιο, υπό τις προϋποθέσεις, βέβαια, που τάσσει η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου :

α) οι διατάξεις για τον ορισμό της έννοιας της υπαιτιότητας : ²⁶³δηλαδή του δόλου (συμπεριλαμβανομένου και του ενδεχόμενου) και της αμέλειας (αρθρ. 27, 28 ΠΚ) και οι διατάξεις που προβλέπουν τους λόγους άρσης του καταλογισμού και του αδίκου, όπως για παράδειγμα η ενάσκηση δικαιώματος ή εκπλήρωση καθήκοντος (αρθρ.20 ΠΚ) , η προσταγή (αρθρ.21 ΠΚ), η άμυνα (αρθρ. 22ΠΚ), η κατάσταση ανάγκης (αρθρ. 25 ΠΚ),η διατάραξη πνευματικών λειτουργιών (αρθρ.34 ΠΚ)κτλ.

β) Οι διατάξεις για τις ελαφρυντικές περιστάσεις ως λόγος επιβολής μικρότερης πειθαρχικής ποινής²⁶⁴: (αρθρ.84 ΠΚ), όπως για παράδειγμα οι προσωπικές και οικογενειακές συνθήκες υπό τις οποίες τελούσε ο υπάλληλος, η προηγούμενη καλή του υπηρεσιακή εικόνα (ΣτΕ 2712/1992), η ειλικρινής μετάνοια (ΣτΕ 990/1996) ή τα προβλήματα που αντιμετώπιζε (ΣτΕ 381/1994), το νεαρό της ηλικίας του, το καλό ήθος (ΣτΕ 990/1996), το λευκό ποινικό μητρώο (ΣτΕ 338/1982) (ελαφρυντική περίπτωση αποτελεί και η έμπρακτη μετάνοια). Στον αντίποδα, επιβαρυντικές επιπτώσεις ,που λαμβάνονται υπόψιν αναλογικά, συνιστούν η υποτροπή , η συρροή και η κατ' εξακολούθησίν τέλεση της πράξης.

γ) έμπρακτη μετάνοια :Η έμπρακτη μετάνοια, δεν²⁶⁵ δύναται να εφαρμοστεί στο πειθαρχικό δίκαιο , όπως ακριβώς στο ποινικό δίκαιο που αποτελεί λόγο άρσης του αξιοποίνου – όπου προβλέπεται ρητά- της πράξης (αρθρ.14 ΠΚ). Τούτο συμβαίνει, ενόψει της ενδεικτικής απαρίθμησης και της αναντιστοιχίας των πειθαρχικών παραπτώματων με τις πειθαρχικές ποινές. Μπορεί, όμως να εφαρμοστεί, ως λόγος μείωσης της ποινής (84 ΠΚ) , εφόσον είναι εφικτή η επανόρθωση του αποτελέσματος της συμπεριφοράς του υπαλλήλου²⁶⁶ στα πλαίσια του αρθρ. 79ΠΚ για την επιμέτρηση της ποινής.

---

²⁶³ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1009

²⁶⁴ Ibid

²⁶⁵ Ibid

²⁶⁶ Ibid

δ) το δικαίωμα σιωπής του πειθαρχικώς διωκόμενου :πρόκειται για το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του αρθρ. 273 παρ.2 του ΚΠΔ. Τα εν λόγω δικαιώματα στηρίζονται συστηματικά τόσο στις διατάξεις του Συντάγματος για το σεβασμό και την προστασία της αξίας²⁶⁷ του ανθρώπου αλλά και την προστασία του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας²⁶⁸, όσο και στην ΕΣΔΑ (αρθρ. 6) για το δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης (δίκαιη δίκη) και τον ΟΗΕ²⁶⁹ (αρθρ.14 παρ 3 ζ’).

ε) οι διατάξεις για τη νομική και πραγματική πλάνη :(αρθρ.30, 31 ΠΚ). Η πραγματική πλάνη αποκλείει τον καταλογισμό (αν το αδίκημα δεν μπορεί να αποδοθεί σε αμέλεια του υπαιτίου). Αντίθετα, η νομική πλάνη αποκλείει το άδικο (αξιόποινο), εφόσον κριθεί «συγγνωστή», δηλαδή, εφόσον ο φυσικός αυτουργός δεν μπορούσε να διαγνώσει τον παράνομο χαρακτήρα της πράξης του, όση επιμέλεια κι αν επέδειξε²⁷⁰.

στ’) Το τεκμήριο της αθωότητας του διωκόμενου –κατηγορούμενου :το εν λόγω δικαίωμα , που κατοχυρώνεται στην ΕΣΔΑ (αρθρ.6) έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται άμεση ή έμμεση κατάγνωση ενοχής²⁷¹

ζ’) Οι διατάξεις για την προστασία των δικαιολογημένων συμφερόντων του διωκόμενου ή της υπηρεσίας :(αρθρ.367 ΠΚ και ΑΠ 995/1991) . Βέβαια, η εφαρμογή της εν λόγω αρχής δεν είναι απεριόριστη καθώς τίθεται από το νομοθέτη ένας περιορισμός : προκειμένου να είναι εφικτή η αναλογική εφαρμογή, θα πρέπει η παράβαση του υπαλλήλου να μην συνιστά το παράπτωμα της ανάρμοστης συμπεριφοράς²⁷².

Δέον σημειωθεί, ότι αφ’ ής στιγμής , όπως ελέχθη ανωτέρω, η απαρίθμηση της παραγράφου 2 του αρθρ. 108 Υπ. Κ. είναι ενδεικτική, είναι φρόνιμο να αναφερθεί, ότι μπορούν αναλογικά να εφαρμοστούν και άλλες αρχές και

---

²⁶⁷ Αρθρο 2 παραγραφος 1 , Σύνταγμα της Ελλάδος

²⁶⁸ Αρθρο 5 , Σύνταγμα της Ελλάδος

²⁶⁹ Αρθρ.14 παρ 3 ζ’ ΔΣ ΟΗΕ «Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται...[...] να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του»

²⁷⁰ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1010

²⁷¹ Ibid παραπέμπει στην ΟΛΑΠ 8/2002, Ποιν. Δικ. 2002, σελ.842

²⁷² Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ. 48

κανόνες του Ποινικού δικαίου, μερικές από τις οποίες , είναι : ²⁷³η αναδρομική ισχύς του ευμενέστερου νόμου (αρθρ.2 παρ. 1), οι διατάξεις που αναφέρονται στον προσδιορισμό του χρόνου τέλεσης της πράξης (αρθρ. 17 ΠΚ), οι διατάξεις για την ηθική αυτουργία (αρθρ.46 παρ 1 α ΠΚ) , οι διατάξεις για την αποζημίωση σε όσους ζημιώθηκαν παρανόμως ή αδίκως και έχουν απαλλαγή μεταγενέστερα (537 επ. ΚΠΔ), κ.α.

4.3. Διάκριση μεταξύ διοικητικών και ποινικών κυρώσεων

Η εγκληματικότητα και εν γένει η διαφθορά , αποτελούν παραδείγματα εκτεταμένης «τομής» των ευρύτερων κύκλων των διοικητικών και ποινικών κυρώσεων ²⁷⁴. Ο δικαστής, δεν υποχρεούται να επιβάλλει συγκεκριμένη κύρωση , όταν εξετάζει μία υπόθεση . Υπάρχει βέβαια ένα πλαίσιο ποινής, που στηρίζεται τόσο στη βαρύτητα του παραπτώματος όσο και στις ελαφρυντικές περιστάσεις, στην προσωπικότητα του διωκόμενου-κατηγορούμενου (κ.α.) αλλά σε καμία περίπτωση δεν προβλέπεται ρητά υποχρέωση του δικαστή να επιβάλλει ορισμένη κύρωση για συγκεκριμένο παράπτωμα.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι η επιβολή διοικητικών κυρώσεων, δεν στηρίζεται κατ' ανάγκη σε ένα οριζόντιο άξονα κριτηρίων , που να απαριθμούν με τρόπο περιοριστικό όλες τις μορφές παραβατικότητας με έναν ομοιόμορφο τρόπο. Η ανομοιογένεια αυτή ενισχύεται λόγω του ευκαιριακού χαρακτήρα των περισσότερων νομοθετικών παρεμβάσεων ²⁷⁵, που διακρίνονται από έλλειψη συστηματικότητας. Βέβαια, η έλλειψη συστηματικότητας , οφείλεται και στην απουσία μίας δογματικής θεωρίας για

---

²⁷³ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 1011

²⁷⁴ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 214

²⁷⁵ Ibid

τη διάκριση ανάμεσα σε ποινικές και διοικητικές κυρώσεις²⁷⁶ (στις περιπτώσεις που ο διοικούμενος διώκεται τόσο ποινικά όσο και διοικητικά).

Παρά την έλλειψη, βέβαια, αυτής της δογματικής θεωρίας, είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι οι ποινικές κυρώσεις διακρίνονται από τις διοικητικές. Οι τελευταίες επιβάλλονται κατά κανόνα από τη Διοίκηση ή τις Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές,²⁷⁷ όταν ο διοικούμενος παραβιάζει τις υποχρεώσεις του, δηλαδή αποδοκιμάζεται ως διοικούμενος (όχι ως πολίτης!), επειδή παρέβη υποχρέωση στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας. Εξ αυτού του λόγου, προϋπόθεση για την επιβολή διοικητικής ποινής, είναι η ύπαρξη ενός υφιστάμενου δεσμού του διοικούμενου με την διοίκηση. Στις διοικητικές κυρώσεις, υπάγονται και οι πειθαρχικές, που επιβάλλονται σε δημόσιους λειτουργούς ή υπαλλήλους²⁷⁸.

Οι διοικητικές ποινές, διακρίνονται, εν πρώτοις σε υπηρεσιακές ή πειθαρχικές αφενός, και σε μη υπηρεσιακές αφετέρου. Με τις πρώτες, αυτός που τιμωρείται, πλήττεται κατά το ειδικό *statustou* ως δημοσίου υπαλλήλου (πχ. επίπληξη, πρόστιμο, κ.α.) και αποδοκιμάζεται από την Πολιτεία με την ιδιότητά της ως κυρίας των Κρατικών Υπηρεσιών για χάρη της αναγκαίας πειθαρχίας και ευρυθμίας. Οι μη υπηρεσιακές, επιβάλλονται κατά των υπολοίπων διοικουμένων²⁷⁹.

Η διαφορετική φύση των διοικητικών ποινών συνεπάγεται μία σειρά ουσιωδών διαφορών στη ρύθμιση τους από την «αληθινή» ποινή (του ποινικού δικαίου).²⁸⁰ Η σημασία της διάκρισης μεταξύ ποινικών κυρώσεων και διοικητικών είναι μεγάλη και αφορά, στο αν θα παρασχεθούν στον εκάστοτε παραβάτη οι εγγυήσεις που συνοδεύουν την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης²⁸¹.

---

²⁷⁶ Ibid

²⁷⁷ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π.

²⁷⁸ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π. παραπέμπει στον Χ. Μυλωνόπουλου, *Ποινικό Δίκαιο*, Γεν. μέρος, Ι, 2007, σ. 47 επ., και στον Ν. Κουράκη, *ΣυστΕρμ ΠΚ αρθρ. 50 επ.*, αριθμ.15.

²⁷⁹ Ν. Ανδρουλάκης, *Ποινικό Δίκαιο*, Γεν. μέρος, Ι, σ. 31

²⁸⁰ Ν. Ανδρουλάκης, *Ποινικό Δίκαιο*, Γεν. μέρος, Ι, σ. 32

²⁸¹ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π.

Ενδεικτικά, είναι σκόπιμο να επισημανθούν τα εξής :

- i) Η πειθαρχική εξουσία ασκείται επί των υπηρετούντων υπαλλήλων τόσο εντός όσο και εκτός της επικράτειας και δεν έχει τοπικά όρια ισχύος, όπως έχει η ποινική εξουσία (αρθρ. 5 ΠΚ, αρχή της εδαφικότητας²⁸² - με ορισμένες εξαιρέσεις, για παράδειγμα διεθνή εγκλήματα , που αφορούν ζητήματα Παγκόσμιας Δικαιοσύνης, κα -.)
- ii) Για να υπάρξει πειθαρχική εξουσία προϋποτίθεται η ιδιότητα του δημοσίου Υπαλλήλου και λύεται κατά κανόνα με την παύση της (βλ. αρθρ. 113 Υπ. Κ.) , ενώ η ποινική εξουσία ασκείται και μετά την απώλεια της εν λόγω ιδιότητας²⁸³
- iii) Η επιβολή της ποινής, σε αντίθεση με τη διοικητική – πειθαρχική κύρωση αποτελεί απονομή δικαιοσύνης και όχι άσκηση διοίκησης.²⁸⁴
- iv) Η διοικητική ποινή είναι ελευθέρως ανακλητή από την αρχή που την επέβαλε, κάτι που δεν συμβαίνει με την ποινική κύρωση²⁸⁵
- v) Οι πειθαρχικές ποινές διαφέρουν κατ' ουσίαν από τις ποινικές και συμπίπτουν μόνο ως προς το πρόστιμο²⁸⁶
- vi) Η ποινική κύρωση πάντοτε ενέχει κοινωνικό στιγματισμό (κοινωνικοθητική αποδοκιμασία) ενώ η διοικητική (πειθαρχική) κύρωση δεν ενέχει κατ' ανάγκη, αλλά και όταν ενέχει τέτοια αποδοκιμασία (πχ. απόλυση δασκάλου από το

---

²⁸² Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 964

²⁸³ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 964

²⁸⁴ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π. παραπέμπει . *Μυλωνόπουλου*, ό.π., σελ 48, Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, ο κολασμός των εγκλημάτων ανήκει στην αποκλειστική δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών δικαστηρίων (αρ. 96§1 Συντ)

²⁸⁵ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π. παραπέμπει στον *Χ. Μυλωνόπουλου*, *Ποινικό Δίκαιο*, Γεν. μέρος, ο.π.

²⁸⁶ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 964

σχολείο λόγω παιδεραστίας), αυτή περιορίζεται στο ειδικόstatus του πειθαρχικώς διωκόμενου ως διοικούμενου²⁸⁷

vi) Στα πειθαρχικά αδικήματα, δεν ισχύει η συνταγματική αρχή «*Έγκλημα δεν υπάρχει, ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο, που να ισχύει πριν από ην τέλεση της πράξης (αρθρ. 7 παρ 1 Σ)*», διότι αφενός αυτά απαριθμούνται ενδεικτικά, αφετέρου , είναι δυνατόν η πειθαρχική εξουσία να ρυθμιστεί αναδρομικά²⁸⁸
. ²⁸⁹

vii) Η αρμοδιότητα για τον κολασμό των εγκλημάτων ανήκει στα ποινικά δικαστήρια, ενώ η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων, στα διοικητικά δικαστήρια.

viii) Σε αντίθεση με τις γνήσιες ποινές, όπου μόλις η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη καταλαμβάνονται εφεξής από την ισχύ του δεδικασμένου²⁹⁰, οι διοικητικές ποινές υπόκεινται σε τροποποίηση ή ανάκληση από την αρχή, που τις επέβαλε (εξαίρεση στις ποινικές κυρώσεις : μόνο οι ποινές τάξεως δύναται να ανακληθούν ή να σωρευθούν με μια γνήσια ποινή).

ix) Η επιβολή μια διοικητικής ποινής, υπόκειται στον ιεραρχικό έλεγχο της προϊστάμενης αρχής , γεγονός αδιανόητο για τους δικαστικούς φορείς²⁹¹.

x) Μια διοικητική ποινή, μπορεί ενδεχομένως να σωρευθεί με μία γνήσια ποινή ενόψει του ίδιου παραπτώματος. Αντιθέτως, δύο γνήσιες ποινές για το ίδιο αδίκημα δεν μπορούν να υπάρξουν , διότι παραβιάζεται η αρχή *nebisinidem*²⁹² .

---

²⁸⁷ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π. παραπέμπει στον *Χ. Μυλωνόπουλου*, ο.π.

²⁸⁸ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 965

²⁸⁹ Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ. 964

²⁹⁰ Ν. Ανδρουλάκης, *Ποινικό Δίκαιο, Γεν. μέρος, Ι*, σ. 32,33

²⁹¹ Ibid

²⁹² Ibid

*4.4. Η προβληματική της διπλής αξιολόγησης του πολίτη. Harçhinebisin
idem*

Σύμφωνα με την ανάλυση , που έχει προηγηθεί, το μεγάλο πρόβλημα που ανακύπτει είναι η διπλή αξιολόγηση του πολίτη , στην περίπτωση που τα ίδια πραγματικά περιστατικά τον φέρουν ενώπιον τόσο των ποινικών όσο και των διοικητικών δικαστηρίων. Ως προς αυτό το σπουδαίο ζήτημα της διπλής αξιολόγησης της ίδιας συμπεριφοράς και τη σκοπιμότητα της ύπαρξης δεδικασμένου , που να δεσμεύει τα ποινικά και τα διοικητικά δικαστήρια εκατέρωθεν, θα πρέπει να γίνουν οι εξής επισημάνσεις : Γενικά, όταν ένας πολίτης (όχι υπάλληλος) κατηγορείται για μία πράξη, η οποία απασχολεί τόσο τον ποινικό όσο και τον διοικητικό μηχανισμό και η υπόθεση εκκινεί από τα ποινικά δικαστήρια, μας καθοδηγεί²⁹³ η διάταξη του αρθρ. 5 παρ.2 του Κώδικα Διοικητικής διαδικασίας, με βάση την οποία *όταν το δικαστήριο ασχολείται με συγκεκριμένη διοικητική παράβαση, δεν δεσμεύεται από τυχόν αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, που προηγήθηκε, απλώς τη συνεκτιμά για την αθώωση του κατηγορουμένου κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του. Δεσμεύεται, όμως, από αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου ως προς την ενοχή του δράστη.* Η τάση αυτή επικρατεί και διεθνώς απορρέουσα από τη διαβάθμιση των ποινικών αξιώσεων της ποινικής σε σχέση με τη διοικητική δίκη. Ο αιτιολογικός σκοπός είναι , ότι τυχόν αθώωση του δράστη στο ποινικό δικαστήριο, δεν συνεπάγεται και άνευ ετέρου απαλλαγή του από διοικητική ευθύνη, καθώς η τελευταία μπορεί να θεμελιωθεί με πολύ λιγότερες προϋποθέσεις από ότι η ποινική. Αντίθετα, η τυχόν καταδίκη σε ποινικό δικαστήριο, συνεπάγεται τη θεμελίωση διοικητικής ευθύνης, δεδομένης της υπέρβασης των αποδεικτικών δυσχερειών που έχουν λάβει χώρα κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης και έχουν οδηγήσει στην καταδίκη του κατηγορουμένου²⁹⁴.

---

²⁹³Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 218

²⁹⁴Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 218

Ένας λόγος, που συνηγορεί υπέρ της μη δέσμευσης των διοικητικών δικαστηρίων από τις αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων, είναι, ότι η διοικητική βεβαίωση έχει μία αυτοτέλεια σε σχέση με την ποινική (η αυτοτέλεια αυτή, πηγάζει τόσο από το Σύνταγμα όσο και από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας). Βέβαια, η πεποίθηση αυτή δεν υπήρξε πάντοτε δεδομένη στην ελληνική έννομη τάξη. Στη νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων, έχει γίνει κατ' επανάληψη δεκτό, ότι, όταν κρίνεται σε ποινικό δικαστήριο η ύπαρξη ή η ανυπαρξία **πραγματικών περιστατικών** που, ταυτόχρονα, αποτελούν προϋπόθεση για έκδοση διοικητικής πράξης, τότε ο διοικητικός δικαστής δεσμεύεται από την απόφαση του ποινικού δικαστηρίου. Αν για παράδειγμα, έχει διαπιστωθεί, στο πλαίσιο αθωωτικής ποινικής απόφασης η ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών, τότε η διοικητική πράξη στερείται νόμιμης αιτίας²⁹⁵.

Ωστόσο, στην περίπτωση των δημοσίων υπαλλήλων στο πλαίσιο του πειθαρχικού δικαίου, η σωρευτική επιβολή ποινικής και διοικητικής κύρωσης δεν συνιστά κατά βάση διπλή αξιολόγηση του αυτού αδίκου και είναι κατά κανόνα επιτρεπτή²⁹⁶. Αν ένας δημόσιος υπάλληλος τελέσει υπεξαίρεση στην υπηρεσία επιτρέπεται τόσο η απόλυσή του, όσο και η φυλάκιση αυτού σωρευτικά. Αντίθετα, η σύρρευση δύο ποινών για την αυτή πράξη στο πλαίσιο της ίδιας έννομης τάξης παραβιάζει τη θεμελιώδη αρχή *nebis in idem* (αρθρ.4 7^ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ)

Πράγματι, μια διοικητική ποινή, μπορεί ενδεχομένως να σωρευτεί με μια γνήσια εγκληματική ενόψει των ιδίων πραγματικών περιστατικών στο πλαίσιο του πειθαρχικού δικαίου.²⁹⁷

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στην περίπτωση ενός πολίτη, όπου κρίνεται σε ποινικό δικαστήριο **η ύπαρξη ή η ανυπαρξία** πραγματικών περιστατικών που, μπορούν να τον οδηγήσουν ενόψει κρίσεως τόσο του ποινικού όσο και του διοικητικού δικαστή, ο τελευταίος δεσμεύεται από την

²⁹⁵ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 219

²⁹⁶ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π. παραπέμπει στον *Ανδρουλάκη*, Ποινικό Δίκαιο, Γεν. μέρος, I, σ. 32

²⁹⁷ Ν. Ανδρουλάκης, *Ποινικό Δίκαιο, Γεν. μέρος, I*, σ. 32

απόφαση του ποινικού δικαστηρίου . Το ίδιο συμβαίνει *mutatimutandis* στο πλαίσιο του πειθαρχικού δικαίου (βλ. Κεφ.4.5., 4.6.) . Δηλαδή, το πειθαρχικό όργανο, δεσμεύεται από αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου , ως προς την ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών (αρθρ. 114 παρ.3 Υπ. Κ). Βέβαια, στο πειθαρχικό δίκαιο, όπως θα δούμε παρακάτω, γεννάται ζήτημα για το αν θα έπρεπε να υπάρχει δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου από αθωωτική ποινική απόφαση με κριτήριο τη νομική της βάση (βλ. κεφ.4.7.)

Συμπερασματικά, θα πρέπει να τονιστεί , ότι στην περίπτωση που ο διοικούμενος διωχθεί τόσο διοικητικά όσο και ποινικά, η παράλληλη κίνηση ²⁹⁸ τόσο της διοικητικής όσο και της ποινικής διαδικασίας επί των ίδιων πραγματικών περιστατικών , και η συνακόλουθη επιβολή τόσο διοικητικών όσο και ποινικών κυρώσεων εγείρει στην ουσία ζήτημα σεβασμού της αρχής *nebisinidem* . Το ζήτημα αυτό , έχει συζητηθεί , υπό το πρίσμα του αρθρ. 4 παρ 1 του 7^{ου} Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, με βάση το οποίο συζητείται τόσο ο χαρακτήρας ορισμένων διοικητικών κυρώσεων ως ποινικών , όσο και η έννοια της «ταυτότητας της παράβασης».

Σε ό,τι αφορά το ζήτημα της διπλής αξιολόγησης του διοικουμένου , ενδιαφέρον παρουσιάζει το γαλλικό μοντέλο²⁹⁹. Το γαλλικό μοντέλο ακολουθεί ένα σύστημα περιορισμένης σώρρευσης, δηλαδή είναι επιτρεπτή η επιβολή περισσότερων κυρώσεων ,αλλά το άθροισμά τους δεν θα πρέπει να υπερβαίνει συνολικά το ανώτατο όριο οποιασδήποτε από τις απειλούμενες κυρώσεις. Στο ελληνικό δίκαιο , η θέσπιση ανάλογου περιορισμού προτείνεται και κάτι τέτοιο θα ήταν και ευκόλως εφαρμόσιμο³⁰⁰. Βέβαια, είναι σκόπιμο να αναφερθεί, ότι η εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος, μπορεί από τη μία να διευκολύνει την παράλληλη κίνηση της διοικητικής και της ποινικής διαδικασίας χωρίς να παραβιάζεται η αρχή *nebisinidem* , ωστόσο η υιοθέτησή

---

²⁹⁸ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 217

²⁹⁹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 218

³⁰⁰ *Ibid*

του δεν ενδείκνυται, αφού θα νόθευε το σύστημα επιβολής κυρώσεων που ισχύει στην Ελλάδα³⁰¹.

Στην πραγματικότητα, αυτό που κρίνεται σκόπιμο στο ελληνικό σύστημα, είναι ο μετριασμός της ποινής μέσω της αναγνώρισης³⁰² επιμετρικού ειδικά προβλεπόμενου κανόνα, στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες προηγήθηκε η μία εκ των δύο διαδικασιών και η ποινή που επιβλήθηκε εκτελέστηκε. Τούτο συνεπάγεται την ύπαρξη ενός συστήματος συνυπολογισμού.

Η πιστή τήρηση της αρχής *nebis in idem*, όπως κατοχυρώνεται στο αρθρ. 4 του 7^{ου} Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, προϋποθέτει μία αναμόρφωση της νομοθεσίας, διότι η παράλληλη κίνηση των δύο διαδικασιών δεν θα διέρχεται με επιτυχία από τον έλεγχο του ΕΔΔΑ.

Ο συνυπολογισμός των κυρώσεων, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, συνιστά μεν μια βελτίωση σε σχέση με την υφιστάμενη κατάσταση, δεν αποτελεί όμως μία διασφάλιση για τη συμφωνία του ΕΔΔΑ, δεδομένου, ότι το τελευταίο απαιτεί μία και μόνη ποινή³⁰³.

4.5. Η πειθαρχική διαδικασία προηγείται της ποινικής δίκης

Σύμφωνα με την προηγηθείσα ανάλυση και λαμβάνοντας υπόψιν, τόσο τον προσωποπαγή χαρακτήρα της πειθαρχικής κύρωσης³⁰⁴, όσο και τη δυνατότητα σωρευτικής επιβολής ποινικής και διοικητικής κύρωσης, αναγνωρίζοντας παράλληλα την ανάγκη ύπαρξης διακριτών ρόλων στις δύο διαδικασίες, είναι εφικτό και σκόπιμο να αναφερθούν οι συσχετίσεις ανάμεσα στις υφιστάμενες ρυθμίσεις.

---

³⁰¹ Ibid

³⁰² Ibid

³⁰³ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (3)*, ό.π., σελ. 220

³⁰⁴ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π

Κατά ρητή επιταγή του αρθρ. 114 παρ. 1 Υπ. Κ , η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από την ποινική ή άλλη δίκη³⁰⁵. Η εν λόγω αρχή ίσχυε μάλιστα και πριν την καθιέρωση του Υπαλληλικού κώδικα ³⁰⁶. Η αυτοτέλεια των δύο δικών , επιβεβαιώνεται και στο άρθρο 115 Υπ. Κ. , όπου ορίζεται, *ότι ακόμη και σε περίπτωση αποκατάστασης της βλάβης στο ποινικό δικαστήριο, ή απονομής χάριτος, ή άρσης με οποιοδήποτε άλλο τρόπο του κολασίμου της πράξης ή μεταβολής των συνεπειών της ποινικής καταδίκης, δεν αίρεται το πειθαρχικώς κολάσιμο της πράξης*³⁰⁷.

Η αυτοτέλεια αυτή ισχύει και με το πειθαρχικό δίκαιο , το οποίο τελεί σε σχέση αυτονομίας με το ποινικό δίκαιο³⁰⁸. Το αποτέλεσμα της αυτονομίας αυτής, είναι , ότι η προϊσταμένη υπηρεσία δεν έχει υποχρέωση να περιμένει τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης, η οποία , ³⁰⁹ σύμφωνα με τα δεδομένα της ελληνικής δικαιοσύνης μπορεί να λάβει χώρα αρκετό χρόνο μετά. Αντίθετα, μπορεί να κινήσει την πειθαρχική δίωξη με το που λάβει γνώση για το παράπτωμα του υπαλλήλου. Το ίδιο συμβαίνει και στην αντίστροφη περίπτωση, καθ'ήν, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών λάβει γνώση για την εγκληματική συμπεριφορά του Υπαλλήλου ³¹⁰. Συνεπώς, δεν δεσμεύεται , ούτε ο Εισαγγελέας από την άσκηση πειθαρχικής δίωξης , προκειμένου να ασκήσει πρώτα ο ίδιος ποινική δίωξη , παραγγέλλοντας κύρια ανάκριση (ή προανάκριση, ανάλογα το έγκλημα).

Η αντίληψη αυτή είναι σωστή και αποτυπώνει τους όρους αναγκαιότητας της κάθε διαδικασίας³¹¹. Η δικαιοδοτική λειτουργία του ποινικού δικαστή δεν είναι διαπιστωτική, αλλά διερευνητική και διαγνωστική³¹². Αντίθετα, η πειθαρχική δίκη, μπορεί να παρουσιάζει συνάφεια

---

³⁰⁵ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ.62

³⁰⁶ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.207

³⁰⁷ και Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ.64, Βλ και Α. Τάχος και Ι. Συμεωνίδης, *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, ό.π., σελ.1067

³⁰⁸ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.207

³⁰⁹ Ibid

³¹⁰ Ibid , Βλ. και Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ.62

³¹¹ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π

³¹² Ibid

ως προς το αποδεικτικό επίπεδο με την ποινική δίκη, ωστόσο, το αντικείμενό της είναι ευρύτερο και μάλιστα προσδιορίζεται από το λειτουργικό προορισμό του υπαλλήλου³¹³.

Όταν η πειθαρχική διαδικασία προηγείται της ποινικής, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έχουν την υποχρέωση να ενημερώσουν τον Εισαγγελέα, σχετικά με την πιθανολογούμενη τέλεση της αξιόποινης πράξης³¹⁴. Η ανακοίνωση στον Εισαγγελέα είναι προϋπόθεση για την κίνηση της ποινικής δίωξης καθώς ο αρμόδιος Εισαγγελέας, προκειμένου να κινήσει την ποινική δίωξη, πρέπει πρώτα να λάβει γνώση της τέλεσης του εγκλήματος (*notitiacriminis*)³¹⁵, χωρίς να αποκλείεται και η προσωπική γνώση του Εισαγγελέα (αρθρ. 36, 37, 40, 42 ΚΠΔ). Η ανακοίνωση αυτή στον Εισαγγελέα, μπορεί να γίνει είτε με τη μορφή της μηνυτήριας αναφοράς (αρθρ. 37 παρ 2,3 ΚΠΔ) είτε με αποστολή αντιγράφου φακέλου της τυχόν διενεργηθείσας Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ).

Αν η πειθαρχική διαδικασία έχει ολοκληρωθεί, **πριν** από την έκδοση **αμετάκλητης** απόφασης από το ποινικό δικαστήριο, και οδήγησε σε απαλλαγή του υπαλλήλου ή σε επιβολή πειθαρχικής ποινής ελαφρύτερης της οριστικής παύσης, η πειθαρχική διαδικασία επαναλαμβάνεται, με τον τρόπο που ορίζει το αρθρ. 143 Υπ. Κ., εφόσον ο υπάλληλος μεταγενέστερα καταδικάστηκε αμετάκλητα από το ποινικό δικαστήριο βάσει πραγματικών περιστατικών, τα οποία συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση παραπτώματος της παρ. 4 περιπτ. α' του άρθρ. 109 ΥΚ και για τα οποία δικαιολογείται ποινή οριστικής³¹⁶ παύσης³¹⁷. Για παράδειγμα, αν ένας

---

³¹³ Ibid

³¹⁴ Ibid

³¹⁵ Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Στ' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα Αθ.-Θες/νίκη, 2012, σελ.297

³¹⁶ *οριστική παύση μπορεί να επιβληθεί μόνο για τα ακόλουθα παραπτώματα : της παράβασης του αρθρ. 107 παρ 1, της παράβασης καθήκοντος κατά τον ΠΚ ή άλλους ειδικούς νόμους, της απόκτησης οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου ή τρίτου κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών, της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας συμπεριφοράς εντός ή εκτός υπηρεσίας, της παράβασης της υποχρέωσης εχεμύθειας, της αδικαιολόγητης αποχής, της σοβαρής απείθειας, της άμεσης ή μέσω τρίτου συμμετοχής σε δημοπρασία την οποία διενεργεί επιτροπή μέλος της οποίας είναι ο υπάλληλος

³¹⁷ Γ. Φερετζάκης, Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, ο.π. σελ.62, Βλ και Α. Παπαδαμάκης, Η

υπάλληλος που εργάζεται στο Δήμο Αθηνών, δωροδοκείται από έναν ιδιοκτήτη καφετέριας, για να του σβήσει ένα υπέρογκο πρόστιμο που επέβαλε η δημοτική αστυνομία για τραπεζοκαθίσματα, παρανόμως τοποθετημένα στην πλατεία (δημοτικός χώρος), έχει τελέσει το πειθαρχικό παράπτωμα του 107 παρ. 1 περ. δ' (απόκτηση οικονομικού οφέλους κατά την υπηρεσία). Η πράξη του αυτή γίνεται γνωστή, ασκείται πειθαρχική δίωξη και το πειθαρχικό συμβούλιο του επιβάλλει τον Ιανουάριο του 2017 προσωρινή παύση 5 μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών (109 παρ. 1 περ. ζ').

Παράλληλα, ενημερώνεται ο Εισαγγελέας και ασκεί ποινική δίωξη για ενεργητική δωροδοκία (235 ΠΚ). Η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, όπου εκδίδεται το Μάρτιο του 2017 και καθίσταται αμετάκλητη λίγο αργότερα, τον καταδικάζει πράγματι για δωροδοκία. Ο ΓΕΔΔ ζητάει σύμφωνα με το 143 Υπ. Κ. (και 123) επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς για το εν λόγω παράπτωμα/αδίκημα είναι δυνατή η επιβολή οριστικής παύσης.

Το πειθαρχικό συμβούλιο κατά την δεύτερη διαδικασία δεν μπορεί βάσει του 114 παρ. 4 και του 109 παρ. 4 περ. α' (στην οποία υπάγεται το παράπτωμα του οικονομικού οφέλους) να επιβάλει ποινή κατώτερη του υποβιβασμού (109 παρ. 1 περ. στ'). Δύναται, όμως να του επιβάλει, με βάση το αρθρ. 109 παρ. 1 την ποινή της οριστικής παύσης. Έτσι, λοιπόν, δεσμευόμενο από την απόφαση του ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το αρθρ. 114 παρ. 3, 4, αποφασίζει να του επιβάλει την ποινή της οριστικής παύσης.

Άλλη περίπτωση, κατά την οποία η πειθαρχική διαδικασία επαναλαμβάνεται, κατά ρητή επιταγή του αρθρ. 114 παρ 4β, είναι, αν μετά την έκδοση καταδικαστικής πειθαρχικής απόφασης με την οποία επιβάλλεται οποιαδήποτε ποινή, εκδοθεί αμετάκλητη ποινική αθωωτική απόφαση ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα για την πράξη ή την παράλειψη για τα οποία τιμωρήθηκε πειθαρχικά ο υπάλληλος³¹⁸.

σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π

³¹⁸ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ.62, Βλ και Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π*

Προς αυτή την κατεύθυνση, μας καθοδηγεί και η διατύπωση του αρθρ. 114 Υπ. Κ., όπου ορίζει, ότι το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από την κρίση που περιέχεται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, μόνο όμως, ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών, που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος(αρθρ. 114 παρ 3 Υπ. Κ.)³¹⁹. Η ποινική απόφαση, δεσμεύει στην εξακρίβωση των **πραγματικών περιστατικών και όχι στον χαρακτηρισμό αυτών**³²⁰³²¹(

Συνοψίζοντας, στην περίπτωση που έχει προηγηθεί η πειθαρχική διαδικασία της ποινικής, η πειθαρχική διαδικασία επαναλαμβάνεται στις εξής περιπτώσεις : (α) όταν αποφάνθηκε απαλλακτικά για τον υπάλληλο και ήδη υφίσταται ποινική καταδίκη (β) όταν επέβαλε πειθαρχική ποινή στον υπάλληλο ελαφρύτερη της οριστικής παύσης και η καταδίκη του ποινικού δικαστηρίου αφορά σε πραγματικά περιστατικά τα οποία δικαιολογούν την αυστηρότερη πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης και (γ) όταν το πειθαρχικό όργανο επέβαλε οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή και εν συνεχεία εκδόθηκε αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα για την πράξη ή την παράλειψη για την οποία διώχθηκε πειθαρχικά ο υπάλληλος.

4.6. Η πειθαρχική διαδικασία έπεται της ποινικής δίκης

Στην αντίθετη περίπτωση τώρα, όπου η ποινική διαδικασία προηγείται της πειθαρχικής δίκης ο Εισαγγελέας πλημμελειοδικών έχει υποχρέωση να ανακοινώσει αμέσως την κίνηση της ποινικής δίωξης στην προϊσταμένη αρχή

---

³¹⁹ Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ.62

³²⁰ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.208 που παραπέμπει στη Μ. Στασινοπούλου, σελ.402

³²¹βλ. Κεφάλαιο 3^ο: ενότητα 4.4της παρούσας

του υπαλλήλου³²² (άρθρ. 114§6 ΥΚ)³²³. Στην ίδια αρχή ανακοινώνεται ,επίσης, από τον αρμόδιο εισαγγελέα η απόφαση ή το βούλευμα με τα οποία τερματίζεται η ποινική δίωξη.Ακολούθως, σε περίπτωση εγκλεισμού του κατηγορουμένου σε σωφρονιστικό κατάστημα, ο διευθυντής των φυλακών οφείλει να γνωστοποιήσει αυτό (δηλαδή την κράτηση) στην προϊστάμενη αρχή του υπαλλήλου (αρθρ. 114 παρ.6 Υπ Κ.)³²⁴. Μετά την ως άνω ανακοίνωση , το πειθαρχικό όργανο οφείλει εντός 20 ημερών να αποφανθεί αιτιολογημένα για το αν θα ασκήσει ή όχι πειθαρχική δίωξη κατά του υπαλλήλου.

Στο σημείο αυτό, είναι κρίσιμο να αναφερθεί , *ότι η πειθαρχική διαδικασία δεν κωλύεται και μπορεί να αρχίσει ή αν άρχισε μπορεί να εξελιχθεί, εκτός εάν το πειθαρχικό όργανο επιλέξει να αναστείλει τη διαδικασία για εξαιρετικούς λόγους και το πολύ για ένα έτος (αρθρ. 114 παρ. 2 Υπ. Κ).* Τέτοια αναστολή βέβαια, δεν μπορεί να διαταχθεί , *όταν το πειθαρχικό παράπτωμα προκαλεί «δημόσιο σκάνδαλο» ή «θίγει σοβαρά το κύρος της υπηρεσίας (άρθρ. 114 παρ.2 ΥΚ).*

Αναφορικά με τη δέσμευση ή μη του πειθαρχικού οργάνου από την ποινική απόφαση (ή βούλευμα), θα πρέπει να σημειωθούν τα εξής : όπως αναφέρεται στην παράγραφο 3 του αρθρου 114 Υπ Κ και διατυπώθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, *το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από την κρίση που περιέχεται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα , μόνο όμως, ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών.* Αν για παράδειγμα, έχουμε αθωωτική απόφαση για τον υπάλληλο σε ποινικό δικαστήριο, στην οποία , όμως δεν βεβαιώνεται ότι **δεν** έγιναν τα πραγματικά περιστατικά με βάση τα οποία κατηγορείται ο υπάλληλος, τότε, δεν υπάρχει δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου, όπως θα συνέβαινε αν είχε βεβαιωθεί στην ετυμηγορία των ενόρκων το αντίθετο³²⁵.

Δέον σημειωθεί, ότι αν δεν αποδείχθηκε το ποινικό αδίκημα πχ. της δωροδοκίας (235 ΠΚ) κατά τη διάρκεια ποινικής δίκης, δεν σημαίνει , ότι ο

---

³²²Γ. Φερετζάκης, *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, ο.π. σελ.63

³²³Ibid

³²⁴Ibid

³²⁵Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.208 που παραπέμπει στην ΣτΕ 784/1951

υπάλληλος δεν είναι δυνατόν να διωχθεί και πειθαρχικά³²⁶. Τούτο μπορεί να συμβεί, όταν η στάση του και η συμπεριφορά του συνιστά άλλο πειθαρχικό παράπτωμα, όπως για παράδειγμα αυτό της αναξιοπρεπούς συμπεριφοράς³²⁷. Περαιτέρω, η τυχόν απαλλαγή του κατηγορουμένου στα ποινικά δικαστήρια λόγω αμφιβολιών με δικαστική απόφαση ή απαλλακτικό βούλευμα, δεν συνεπάγεται την μη πειθαρχική του δίωξη³²⁸. Ηπάγια νομολογία του ΣτΕ έχει κάνει δεκτό³²⁹, *ότι όταν δικάζει κατ' ουσίαν προσφυγή υπαλλήλου, έχει τη δυνατότητα να εκδώσει (πρωτόδικα) και απόφαση αντίθετου περιεχομένου από την ποινική*. Θεώρησε δηλαδή, ότι δεν δεσμεύεται από προγενέστερη ποινική απόφαση καθώς και το ίδιο αυτό Δικαστήριο εξέτασε κατ ουσίαν την υπόθεση³³⁰.

Το ερμηνευτικό νόημα της διάταξης του αρθρ. 114 παρ. 3³³¹, είναι ότι καταρχήν αναγνωρίζεται ένα είδος «ποινικού δεδικασμένου», σε σχέση με τα κριθέντα πραγματικά περιστατικά, τα οποία συγκροτούν τη νομοτυπική μορφή του ποινικού αδικήματος αλλά παράλληλα στοιχειοθετούν την πειθαρχικώς διωκτέα πράξη. Ως εκ τούτου το πειθαρχικό όργανο μπορεί να επιβάλλει πειθαρχική κύρωση, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, παρά το γεγονός ότι ο υπάλληλος αθώνεται από το ποινικό δικαστήριο μόνο, και σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν αυτή η αθώωση δεν έθιξε ούτε έθεσε εν αμφιβόλω τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά.

Ωστόσο, για το εν λόγω ζήτημα νομολογία του ΣτΕ, παρατηρούμε ότι άλλοτε δέχεται τη δεσμευτικότητα αυτή, άλλοτε όχι. Για παράδειγμα, υπάρχουν αποφάσεις του ΣτΕ³³² βάσει των οποίων, *η αθωωτική ποινική απόφαση που αφορά τα ίδια πραγματικά περιστατικά είναι δεσμευτική για το πειθαρχικό όργανο*. Η νομολογιακή αυτή στάση είναι αποτέλεσμα της απόφασης του

³²⁶ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.208

³²⁷ Ibid

³²⁸ Ibid

³²⁹ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.208 που παραπέμπει στην ΣτΕ 784/1951

³³⁰ Θ. Παναγόπουλος, *Υπαλληλικό Δίκαιο*, ο.π. σελ.208

³³¹ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π

³³² Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π, που παραπέμπει στην ΣτΕ 2693/2012 ΝΟΜΟΣ

ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος*³³³, όπου είχε κριθεί ότι η αθώωση από ποινικό δικαστήριο θα πρέπει να γίνεται σεβαστή από οποιοδήποτε δικαστήριο και πειθαρχικό όργανο, που ασχολείται με τα ίδια πραγματικά περιστατικά.

Σύμφωνα με τον *Α. Παπαδαμάκη*, η νομολογική αυτή στάση του ΣτΕ είναι ορθή, διότι αναγνωρίζει και διασφαλίζει την ισχύ του τεκμηρίου αθωότητας και έναντι της πειθαρχικής διαδικασίας.

Στον αντίποδα, υπάρχουν άλλες αποφάσεις του ΣτΕ δέχθηκαν ότι **δεν είναι** δεσμευτική η αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση και απλώς γεννάται υποχρέωση συνεκτίμησής της³³⁴.

4.7. Η νομική βάση της αθωωτικής ποινικής απόφασης, ως κριτήριο για τη δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου.. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας.

Έχοντας δει αναλυτικά τη σχέση μεταξύ των δύο διαδικασιών, αξίζει να εγείρουμε τον εξής κρίσιμο προβληματισμό : Είναι ορθό να ασκεί επιρροή στην απόφαση του πειθαρχικού οργάνου η **μορφή** της εκτεθείσας αθωωτικής απόφασης του ποινικού δικαστηρίου; Στην αρχή της εν λόγω ενότητας διατυπώθηκε ότι η απαλλαγή του κατηγορουμένου λόγω αμφιβολιών με δικαστική απόφαση ή απαλλακτικό βούλευμα, δεν συνεπάγεται την μη πειθαρχική του δίωξη. Είναι ορθό κάτι τέτοιο ; Επίσης, θα έπρεπε να μας προβληματίσει τι γίνεται τις περιπτώσεις, όπου η αθώωση του κατηγορουμένου οφείλεται σε λόγους που αίρουν το άδικο της πράξης του .Ποια θα πρέπει να είναι η αντιμετώπιση του πειθαρχικού οργάνου, τότε ;

---

³³³ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π, που παραπέμπει στην ΕΔΔΑ, Σταυρόπουλος κατά Ελλάδας, 35522/04, 27-9-2007, §§ 37 επ

³³⁴ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π, που παραπέμπει στην ΣτΕ 2067/2011, ΣτΕ 62/2012, ΝΟΜΟΣ

Είναι προφανές με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, ότι στις περιπτώσεις που η αθώωση του κατηγορουμένου στηρίζεται στη μη συνδρομή των πραγματικών περιστατικών, τότε το πειθαρχικό όργανο ασφαλώς και δεσμεύεται από την ευνοϊκή δικαστική κρίση. Το πρόβλημα ανακύπτει στις περιπτώσεις εκείνες, όπου, είτε συντρέχουν τα πραγματικά περιστατικά μιας αξιόποινης πράξης, πλην όμως εξαιτίας της συνδρομής λόγων άρσης του αδίκου (π.χ. άμυνας- αρθρ. 20επ. ΠΚ) ή του καταλογισμού (π.χ. κατάσταση ανάγκης- αρθρ.25 ΠΚ) το δικαστήριο οδηγείται σε αθωωτική απόφαση, είτε η αθώωση του κατηγορουμένου γίνεται λόγω αμφιβολιών.

Στην περίπτωση που η αθωωτική απόφαση στηρίζεται σε λόγους άρσης του αδίκου ή του καταλογισμού, είναι ορθότερο να γίνει δεκτό ότι, είναι επιτρεπτή η επαναξιολόγηση από το πειθαρχικό όργανο για να εξακριβωθεί αν μπορούν τα³³⁵ αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά να υπαχθούν ή μη στην έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος. Ακόμη και τότε, όμως, εγείρονται σοβαροί προβληματισμοί για το αν παραβιάζεται η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας (αρθρ. 6 παρ 2 ΕΣΔΑ, όπου «πάν πρόσωπο επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθώον μέχρι της νομίου αποδείξεως της ενοχής του»), από το οποίο δεσμεύονται όχι μόνο οι Δικαστές αλλά και όλα τα κρατικά όργανα³³⁶. Σ' αυτή την περίπτωση βέβαια, κα' ήν προκρίνεται η επαναξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών από το πειθαρχικό όργανο, θα μπορούσαμε να πούμε (άποψη της γράφουσας), ότι δεδομένου του αρθρ. 108 Υπ. Κ, δηλαδή της δυνατότητας εφαρμογής αρχών και κανόνων του ποινικού δικαίου στην πειθαρχική διαδικασία (πχ. λόγοι που αφορούν στο αξιόποινο ή την υπαιτιότητα, κτλ), υπάρχει μία οιονεί δικλείδα ασφαλείας, ότι το πειθαρχικό όργανο εν τέλει θα απαλλάξει τον πειθαρχικώς διωκόμενο. Πρέπει να τονιστεί, όμως, ότι αυτό δεν είναι απόλυτο, καθώς, το πειθαρχικό όργανο κατά το σχηματισμό της κρίσης του, μπορεί να καταλήξει, ότι οι συγκεκριμένες αρχές δεν τυγχάνουν εφαρμογής στην υπό κρίσιν υπόθεση.

Περαιτέρω, στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος απαλλάσσεται λόγω αμφιβολιών, θα έπρεπε η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου να δεσμεύει το

---

³³⁵ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π

³³⁶ Ibid

πειθαρχικό όργανο, καθώς «³³⁷ στο διατακτικό της απόφασης αποτυπώνεται ως σκέτη αθώωση, γεγονός που, κατ' ορθή εκδοχή, δεν επιδέχεται διαφοροποιήσεις και κατ' επέκταση δεν συνηγορεί στη μη δεσμευτικότητα της σχετικής αθωωτικής κρίσης. Άλλωστε η αθώωση λόγω αμφιβολιών δεν προβλέπεται ούτε και αναγνωρίζεται από τον ΚΠΔ ενώ γι' αυτή αρκεί απλώς η κήρυξη της αθωότητας». Ουσιαστικά, η εν λόγω άποψη, (με την οποία συμφωνεί και η γράφουσα), προκρίνεται ως σωστή, δεδομένου ότι αν αθωωθεί ένας πολίτης λόγω αμφιβολιών, οι έννομες συνέπειες της αθωωτικής απόφασης στην κοινωνική του ζωή, είναι οι ίδιες με τις έννομες συνέπειες που θα ανέπτυξε οποιαδήποτε αθωωτική απόφαση με διαφορετικό περιεχόμενο. Κατά άλλη άποψη³³⁸, όμως, θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη η νομική βάση της αθωωτικής απόφασης από ποινικό δικαστήριο, ώστε να διασφαλίζεται, ότι μόνο η έλλειψη των στοιχείων , που αξιώνεται στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας , κωλύουν και την παράλληλη επιβολή διοικητικής κύρωσης.

Αντίθετα, στην περίπτωση , που η αθωωτική απόφαση στηρίζεται σε λόγους άρσης του αξιοποίνου, όπως για παράδειγμα η έμπρακτη μετάνοια, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι, δεν ισχύει το ίδιο³³⁹. Η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου δεν θα πρέπει να δέσμευει την απόφαση του πειθαρχικού οργάνου.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι το πειθαρχικό όργανο δεν δεσμεύεται και στην περίπτωση , όπου ένα μέρος της δέσμης των επιλήψιμων πραγματικών περιστατικών που ήρθαν ενώπιον του ποινικού δικαστή θεμελιώνει πειθαρχικό παράπτωμα , αλλά η κρίση του δικαστηρίου δεν έθιξε το συγκεκριμένο τμήμα , επειδή στερούνταν ποινικού ενδιαφέροντος.³⁴⁰ Τούτο συμβαίνει, όταν , μόνο ένα τμήμα της συμπεριφοράς του δράστη κρίθηκε από το ποινικό δικαστήριο ενώ το υπόλοιπο υπόκειται χωρίς δεσμεύσεις στην αυτοτελή αξιολόγηση του πειθαρχικού οργάνου. Για παράδειγμα³⁴¹ : υπάλληλος , εθισμένος στον τζόγο διαπληκτίζεται με θαμώνες χαρτοπαικτικής λέσχης στην οποία παρευρίσκεται, επειδή απαίτησαν από αυτόν τα οφειλόμενα χρέη. Ο διαπληκτισμός

---

³³⁷ Ibid

³³⁸ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 223

³³⁹ Ibid

³⁴⁰ Ibid

³⁴¹ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π

μετατρέπεται σε καβγά και ο υπάλληλος αμυνόμενος , ανταποδίδει κτυπήματα. Η τυχόν απαλλαγή του από το ποινικό δικαστήριο λόγω άμυνας (22ΠΚ) δεν σημαίνει , ότι δεσμεύει το πειθαρχικό όργανο να του επιβάλει πειθαρχική κύρωση για τη συμπεριφορά του (αναξιοπρεπής συμπεριφορά) , καθώς μόνο ένα τμήμα της συμπεριφοράς αυτής κρίθηκε από το ποινικό δικαστήριο, ενώ το υπόλοιπο υπόκειται χωρίς δεσμεύσεις στην αυτοτελή αξιολόγηση από το πειθαρχικό όργανο³⁴².

³⁴³Η άποψη αυτή ακολουθεί την κατεύθυνση που υιοθετείται από αποφάσεις του ΣτΕ, οι οποίες δέχονται τη δυνατότητα της διοικητικής δικαιοσύνης (παρά το γεγονός , ότι προηγήθηκε αθωωτική απόφαση) να στηριχθεί σε στοιχεία διαφορετικά από εκείνα στα οποία στήριξε την κρίση του το ποινικό δικαστήριο.

4.8. Ειδικότερα ζητήματα σε σχέση με την πειθαρχική και ποινική διαδικασία Θέματα δικαιοκρατικής φύσης του νέου πειθαρχικού δικαίου

Είναι γεγονός, πώς παρά τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις του Υπαλληλικού Κώδικα και τις εν γένει νομοθετικές παρεμβάσεις , η πειθαρχική διαδικασία αλλά και ο συντονισμός αυτής με την ποινική διαδικασία, δεν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη διαφθορά στο δημόσιο τομέα. Αντίθετα, η βραδύτητα των δύο διαδικασιών και ο τρόπος που αξιολογούν το αποδεικτικό υλικό, δημιουργούν επιπλέον προβλήματα στα ήδη υπάρχοντα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ελεγκτικοί και διωκτικοί μηχανισμοί³⁴⁴.

---

³⁴²Ibid

³⁴³Ibid

³⁴⁴ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 223

Ο νόμος 4093/2012³⁴⁵ ήρθε να αυστηριοποιήσει το πειθαρχικό δίκαιο, όμως δεν τα κατάφερε και δεν επέδωσε τα επιθυμητά αποτελέσματα, εξαιτίας της καθυστέρησης της ποινικής διαδικασίας σε συνδυασμό με τις δυνατότητες άμυνας που παρέχει το διοικητικό δίκαιο στους δημοσίους υπαλλήλους³⁴⁶.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η θέση του υπαλλήλου σε αργία : κατά το πρώτο διάστημα εφαρμογής του νόμου κυρίως, προέκυψε η δυνατότητα να επανέλθει ο υπάλληλος στην υπηρεσία με προσωρινή διαταγή , ενόσω εκκρεμούσε η υπόθεση στο πειθαρχικό συμβούλιο³⁴⁷. Περαιτέρω, στις περιπτώσεις ,που, τελικά δεν επιβαλλόταν από το πειθαρχικό όργανο η ποινή της οριστικής παύσης του υπαλλήλου (δηλαδή τις περισσότερες φορές), ο υπάλληλος, μπορούσε όχι απλά να επανέλθει στην υπηρεσία αλλά να ζητήσει να του καταβάλουν αναδρομικά τους μισθούς που δεν του κατέβαλαν το προηγούμενο διάστημα ³⁴⁸. Η αναποτελεσματικότητα των διατάξεων ήταν εμφανής, καθώς από τη μία το Δημόσιο , στερούνταν τις υπηρεσίες του υπαλλήλου, και από την άλλη ζημιωνόταν, καθώς του κατέβαλε αναδρομικά μισθούς για όσο διάστημα δεν αξιοποιούσε τις υπηρεσίες του.

Γι αυτό και τα αποτελέσματα δεν ήταν τα επιθυμητά και σε καμία περίπτωση ικανοποιητικά.

Και βέβαια, δεν πρέπει να αμελήσουμε να αναφέρουμε τις περιπτώσεις «κάλυψης» των επίορκων υπαλλήλων από τους προϊσταμένους τους για λόγους σκοπιμότητας, γεγονός , που μπορεί να εκδηλωνόταν και με ανεπαρκή συλλογή αποδεικτικών στοιχείων , που σχετίζονταν με τυχόν ποινική ή πειθαρχική ευθύνη τους³⁴⁹.

Επιπλέον, ένα άλλο ζήτημα στο οποίο πρέπει να εστιάσουμε, είναι η ποινή της αυτοδίκαιης αργίας. Η θέση σε αυτοδίκαιη αργία μπορεί να επιβληθεί στον υπάλληλο με μόνη την παραπομπή του σε ποινικό δικαστήριο . Δηλαδή, μπορεί να παύσει από τα καθήκοντά του με μόνη την άσκηση της ποινικής

---

³⁴⁵ «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016», ΦΕΚ Α' 222/12.01.2012

³⁴⁶ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 223

³⁴⁷ Ibid

³⁴⁸ Ibid

³⁴⁹ Ibid

δίωξης και την επακόλουθη παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο ποινικού δικαστηρίου. Τούτο το μέτρο κρίνεται ιδιαίτερα επαχθές, στο πλαίσιο μάλιστα της γενικότερης αργοπορίας που χαρακτηρίζει την ποινική διαδικασία καθώς έτσι, υπάρχει η πιθανότητα να βαρύνεται ο συνεπής υπάλληλος με άδικες και ψευδείς κατηγορίες και να αργήσει να διαλευκανθεί η υπόθεση³⁵⁰ (ας μην ξεχνάμε τον στιγματιστικό χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας). Εξάλλου, είναι γνωστό φαινόμενο η εξεύρεση αποδιοπομπαίων τράγων, το οποίο σημαίνει ότι³⁵¹ ενίοτε εξαντλείται η αυστηρότητα της πειθαρχικής και ποινικής καταστολής σε όσους υπαλλήλους έχουν διαπράξει πειθαρχικά παραπτώματα ή αξιόποινες πράξεις εις βάρος πολλές φορές του τεκμηρίου της αθωότητας ή της αρχής της αναλογικότητας.

Αναλογιζόμενοι όλα τα παραπάνω, μπορούμε να κατανοήσουμε την αιτιολογική βάση της αναμόρφωσης του πειθαρχικού δικαίου, με τον πρόσφατο νόμο του 4325/2015 (για παράδειγμα το αρθρ. 3 έχει τίτλο «*αποκατάσταση του τεκμηρίου της αθωότητας στην πειθαρχική διαδικασία*»)³⁵². Με τον εν λόγω νόμο καταργούνται μία σειρά διατάξεων³⁵³, που ίσχυσαν τα τελευταία έτη και παράλληλα αναπροσαρμόζεται το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τα τις περιπτώσεις της αυτοδίκαιης³⁵⁴ και της δυνητικής αργίας.

Συνεπώς, θα λέγαμε, ότι οι παρεμβάσεις, που έγιναν κινούνται σε θετική κατεύθυνση, στο βαθμό, που αποκαθιστούν το τεκμήριο της αθωότητας.

---

³⁵⁰ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 223

³⁵¹ Ibid

³⁵² Ν.4325/2015 «*Εκδημοκρατισμός της Διοίκησης, Καταπολέμηση της Γραφειοκρατίας και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, Αποκατάσταση αδικιών και άλλες διατάξεις*», ΦΕΚ Α' 47/11.05.2015

³⁵³ Διατάξεις : του αρθρ. 1 του Ν 4057/2012, των περιπτώσεων 1-9 της υποπαραγράφου Ζ.3 του αρθρ.1, του αρθρ.14 του Ν 4111/2013, της παραγράφου 6 του αρθρ.5 του Ν 4203/2013, των αρθρ. 14,15 του Ν 4210/2013, των παραγράφων 203 του αρθρ.29 του Ν 4305/2014, των παραγράφων 1,3 του αρθρ.69 του Ν 4310/2014

³⁵⁴ Σύμφωνα με το νέο αρθρ. 103 Υπ.Κ σε αυτοδίκαιη αργία, τίθεται : (α) ο υπάλληλος που στερήθηκε την προσωπική του ελευθερία ύστερα από ένταλμα προσωρινής κράτησης ή με δικαστική απόφαση, έστω κι αν απολύθηκε με εγγύηση, (β) ο υπάλληλος στον οποίο επιβλήθηκε η ποινή της οριστικής παύσης. Η αργία αρχίζει από την κοινοποίηση της απόφασης και λήγει από την τελευταία ημέρα της προθεσμίας άσκησης προσφυγής ενώπιον το ΣτΕ, (γ) ο εκπαιδευτικός ή ο υπάλληλος που υπηρετεί σε σχολείο και ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον του για έγκλημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή για οποιοδήποτε έγκλημα οικονομικής εκμετάλλευσης κατά της γενετήσιας ζωής. Ο υπάλληλος επανέρχεται αυτοδικαίως στα καθήκοντά του εάν εκλείψει ο λόγος, για τον οποίο έχει τεθεί σε αργία

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τα ανωτέρω εκτεθέντα και , αφού είδαμε αναλυτικά βασικές έννοιες των δύο διαδικασιών, την ποινική και πειθαρχική ευθύνη του δημοσίου υπαλλήλου , τον τρόπο δίωξης της κάθε μίας, , τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης των δύο διαδικασιών , εντοπίσαμε ,ότι, τα ίδια πραγματικά περιστατικά μπορεί να συνιστούν πειθαρχικό και παράλληλα ποινικό αδίκημα και αυτό δημιουργεί την ανάγκη «συντονισμού» των δύο διαδικασιών (πειθαρχικής και ποινικής) .

Το πειθαρχικό και το ποινικό αδίκημα μπορεί να συμπίπτουν στην ίδια δέσμη πραγματικών περιστατικών και το ζήτημα που τέθηκε και αναλύθηκε (με σαφήνεια –θέλουμε να πιστεύουμε) στην παρούσα εργασία , είναι κατά πόσο επηρεάζεται η μία διαδικασία από την άλλη.

Ενώ λοιπόν, είδαμε , ότι υπάρχει αυτοτέλεια μεταξύ των δύο διαδικασιών, η ανάγκη συντονισμού τους, έχει οδηγήσει σε ορισμένες νομοθετικές παρεμβάσεις, προκειμένου να εξυπηρετούνται οι στόχοι της κάθε διαδικασίας αφενός, και να μένει διακριτός ο ρόλος τους αφετέρου . Θα πρέπει , λοιπόν, να συγκρατήσουμε , ότι μεταξύ της πειθαρχικής διαδικασίας και της ποινικής δίκης υπάρχει μια σχέση επικοινωνίας, η οποία αξιώνει οι δύο διαδικασίες να συντονίζονται το βηματισμό τους και να κινούνται σε παράλληλη τροχιά, χωρίς ωστόσο να εκδίδονται αντιφατικές αποφάσεις.

Η αυτοτέλεια της πειθαρχικής διαδικασίας έναντι της ποινικής, αποτελεί μία γενική παραδοχή και αυτό θα πρέπει ο νομοθέτης αλλά και ο εφαρμοστής του δικαίου ³⁵⁵ πάντα να το σέβεται. Η αυτοτέλεια αυτή, ωστόσο, δεν είναι απεριόριστη και υπόκειται στον περιορισμό του ³⁵⁶ τεκμηρίου αθωότητας, όπως αυτό αναδεικνύεται κάθε φορά από μια αθωωτική απόφαση ποινικού

---

³⁵⁵ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π

³⁵⁶ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, ο.π

δικαστηρίου. Ας μην ξεχνάμε, ότι η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας, μαζί με την αρχή της νομιμότητας, την αρχή της αναλογικότητας αποτελούν ορισμένες από τις θεμελιώδεις αρχές του νομικού μας συστήματος.

Επίσης, κάτι που αξίζει να τονιστεί είναι, ότι κάθε φορά που το πειθαρχικό όργανο, έχει ενώπιον του μία υπόθεση, κρίνεται σκόπιμο να μην προβαίνει σε αβασάνιστη οικειοποίηση³⁵⁷ μίας ποινικής απόφασης, αμελώντας τους σκοπούς της πειθαρχικής διαδικασίας.

Σε βάση των παραπάνω παρατηρήσεων και ενόψει του νέου νομοθετικού πλαισίου που διέπει την πειθαρχική διαδικασία, θα μπορούσαν να συζητηθούν κάποιες παρεμβάσεις σε αυτό το πεδίο, προκειμένου να αποκατασταθεί σε ικανοποιητικό βαθμό τόσο η αποτελεσματικότητα, όσο και η ανάγκη σεβασμού των δικαιωμάτων του υπαλλήλου.

Για παράδειγμα, στο νέο άρθρο 103 Υπ Κ, πλέον δεν επιβάλλεται αυτοδίκαιη θέση σε αργία, ακόμη κι όταν ο υπάλληλος παραπεμφθεί αμετάκλητα στο ακροατήριο ποινικού δικαστηρίου για πράξη δωροληψίας (236 ΠΚ), εφόσον, βέβαια, δεν έχει στερηθεί την ελευθερία του (103 παρ. 1^α). Δεδομένης, όμως της ιδιαιτερότητας της συγκεκριμένης πράξης, η οποία μάλιστα είχε οδηγήσει την παλαιότερη νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων στην αποδοχή του μέτρου της αυτοδίκαιης αργίας, ειδικά για αυτήν, θα ήταν σκόπιμο να εξεταστεί το ενδεχόμενο εφαρμογής εναλλακτικών μέτρων, που θα εξασφαλίζουν την ακεραιότητα της υπηρεσίας, χωρία να θίγουν το τεκμήριο της αθωότητας³⁵⁸, όπως για παράδειγμα η υποχρεωτική μετάθεση του υπαλλήλου σε ομόλογη ή ετερόλογη υπηρεσία άλλου τύπου, μέχρι να περατωθεί η ποινική διαδικασία αμετάκλητα³⁵⁹.

Επίσης, θα μπορούσαν να ληφθούν μέτρα για την επιτάχυνση της διαδικασίας, τόσο ενώπιον των πειθαρχικών όσο και των ποινικών δικαστηρίων: Για παράδειγμα, δεδομένης της καθυστέρησης που διέπει εν γένει τη διαδικασία στα ποινικά δικαστήρια θα μπορούσε να καθιερωθεί ένα

---

³⁵⁷ Α. Παπαδαμάκης, *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*, στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, ο.π.

³⁵⁸ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 225

³⁵⁹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 225

είδος προτεραιότητας εκδίκασης των υποθέσεων αυτών, ειδικά , όταν ο υπάλληλος/ κατηγορούμενος τελεί σε προσωρινή αργία.³⁶⁰ Δεδομένου μάλιστα, ότι οι υπάλληλοι στους οποίους έχει επιβληθεί το τόσο επαχθές μέτρο της αυτοδίκαιης ή δυνητικής αργίας, μπορεί να τύχουν άδικης μεταχείρισης , επειδή διώκονται ποινικά και πολλές φορές παραπέμπονται χωρίς επαρκή στοιχεία, κρίνεται δικαιολογημένη η άμεση συζήτηση της υπόθεσης , προκειμένου να αποκατασταθεί η θέση του υπαλλήλου ή εν πάση περιπτώσει να ξεκαθαρίσει η υπόθεση και να παραχθούν οι έννομες συνέπειες. Εξάλλου, αυτό γίνεται και σήμερα, στο ποινικά δικαστήρια, σύμφωνα με το αρθρ. 320 ΚΠΔ, στις περιπτώσεις , που έχει επιβληθεί στον κατηγορούμενο προσωρινή κράτηση, καθώς το μέτρο της προσωρινής κράτησης είναι το επαχθέστερο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού³⁶¹. Προτείνεται³⁶² , λοιπόν , το άρθρο αυτό να επεκταθεί κι εδώ και να καταλάβει και τις περιπτώσεις , όπου ο υπάλληλος έχει τεθεί σε αυτοδίκαιη ή δυνητική αργία.

Ένα άλλο ζήτημα , που χρήζει προσοχής, είναι οι συνεχείς τροποποιήσεις και παρεμβάσεις του πειθαρχικού δικαίου, οι οποίες έχουν οδηγήσει σε μία συγκεχυμένη εικόνα σε σχέση με την αποτελεσματικότητα του συστήματος³⁶³. Ανάλογα με την οπτική και τη στόχευση του εκάστοτε νομοθέτη , κατά διαστήματα προβάλλεται είτε η αυστηριοποίηση είτε η υπερβολική επιείκεια του συστήματος. Για παράδειγμα, αν ήθελε κάποιος να επικαλεστεί τον αριθμό των υπαλλήλων , που έχουν τεθεί σε αργία, δεν είναι τόσο εύκολο ούτε ξεκάθαρο, καθώς, οι περισσότεροι έχουν επανέλθει στην υπηρεσία τους μέσα σε διάστημα που κυμαίνεται από λίγες μέρες σε λίγους μήνες³⁶⁴. Άρα, απαιτείται η συλλογή και η συστηματική επεξεργασία συγκεντρωτικών στατιστικών στοιχείων , τα οποία θα καταγράφουν την πρόοδο και την έκβαση κάθε υπόθεσης, όπως επίσης και το κόστος για το δημόσιο από κάθε τέτοια

---

³⁶⁰ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 225

³⁶¹ Αρθρ. 320 ΚΠΔ : ορισμός δικασίμου στις περιπτώσεις κατηγορουμένων που κρατούνται προσωρινά, γίνεται κατά απόλυτη προτεραιότητα

³⁶² Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 226

³⁶³ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 226

³⁶⁴ Ibid

περίπτωση (δηλ τη θέση σε αργία υπαλλήλου). Σκόπιμο κρίνεται να καταγράφεται και το ποσοστό αθωωτικών και καταδικαστικών αποφάσεων ανά είδος παράβασης και ανά υπηρεσία³⁶⁵.

Επιπλέον, κρίνεται ιδιαιτέρως σημαντική η αποκατάσταση της δυνατότητας αμφισβήτησης των αποφάσεων των πειθαρχικών οργάνων από τη Διοίκηση μέσω της άσκησης ενδίκων μέσων³⁶⁶. Θα έπρεπε, δηλαδή να διατηρείται η δυνατότητα άσκησης ενστάσεων ή προσφυγής από τα Διοίκηση, κατά αποφάσεων των πρωτοβάθμιων πειθαρχικών Συμβουλίων, δυνατότητα την οποία διέθετε ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, πριν τον Ν 4057/2012, και επανήλθε ΟΡΘΑ³⁶⁷ με το Ν 4152/2013, όπου επανέφερε το καθεστώς του Ν 3613/2007³⁶⁸.

Τέλος, καθίσταται απαραίτητη η εναρμόνιση της ελληνικής έννομης τάξης με τη νομολογία³⁶⁹ του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αναφορικά με τη δέσμευση των διοικητικών δικαστηρίων από τυχόν αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, ανεξαρτήτως του λόγου, που στηρίχθηκε η κρίση του δικαστή για την αθώωση του κατηγορουμένου.

---

³⁶⁵ Ibid

³⁶⁶ Ibid

³⁶⁷ * κατά την Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι

³⁶⁸ «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανεξάρτητων Αρχών, Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, Σώματα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών» ΦΕΚ Α' 263/ 23.11.2007

³⁶⁹ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα (1)*, ό.π., σελ. 226

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΑΔΕ, *Η πειθαρχική, ποινική και αστική ευθύνη των υπαλλήλων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων*, ΔΔΑΔ Δ 1101372 ΕΞ, 27/6/2017.
- Αγγελόπουλος Θεόδωρος, *Δίκαιον των Πολιτικών Υπαλλήλων εν Ελλάδι*, έκδοση 2^η, 1923
- Ανδρουλάκης, Ν., *Ποινικό Δίκαιο, Γεν. μέρος, Ι*, εκδ. Σάκκουλα ,
- Γεωργιάδου, Ε., *Η αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων και η διάκρισή τους από τους υπολόγους*, Διπλωματική Εργασία για το Δημοσιονομικό Δίκαιο (ΑΠΘ), Θεσσαλονίκη 2013.
- Δαγτόγλου, Π., *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011.
- Δημήτριάδης, Γ., *Το δογματικό πρόβλημα της αξιόποινης συμμετοχής σε ιδιαίτερο έγκλημα: και ιδίως η ποινική ευθύνη των συμμετόχων στο έγκλημα της απιστίας στην υπηρεσία*, ΠοινΧρ ΝΘ (σελ. 401 επ.), Αθήνα 2009
- Ζαχαριάδης, Α., Καζανάς, Α.-Τα, και συν., *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα - 1ος τόμος: Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου*, επιμ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2014.
- Ζαχαριάδης, Α., Καζανάς, Α.-Τα, και συν., *Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στον Δημόσιο Τομέα - 3ος τόμος: Προτάσεις νομοθετικών παρεμβάσεων*, επιμ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2015.
- Καρράς, Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017
- Λιβέρη, Π., *Το νέο πειθαρχικό των δημοσίων υπαλλήλων*, Διπλωματική Εργασία, Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα, 2015.
- Μαμουζέλος, Ν., *Εξελίξεις και σταθερά σημεία αναφοράς στο Πειθαρχικό Δίκαιο από τον ν. 3528/2007 «Κώδικας Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.» έως σήμερα*, Τελική Εργασία, ΕΣΔΔ, Αθήνα 2014.

- Μανωλεδάκης, Ι., *Η διαλεκτική έννοια των έννομων αγαθών*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1973.
- Μαργαρίτης, Λ., *Δημόσια περιουσία και ποινική της προστασία: Από το παρελθόν στο παρόν*, ΠοινΔικ (σελ. 1169), τεύχος Οκτ., Αθήνα 2007.
- Μαργαρίτης, Λ., *Ο Νόμος 1608/1950 και οι καταχραστές δημοσίου και (παρα)τραπεζικού χρήματος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2000.
- Μπιτζιλέκης, Ν., *Υπηρεσιακά εγκλήματα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001.
- Μυλωνόπουλος, Χ., *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος Ι*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2007.
- Μυλωνόπουλος, Χ., *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Τόμος ΙΙ*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2007.
- Παναγόπουλος, Θ., *Υπαλληλικό Δίκαιο*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα 2004
- Παναγοπούλου Μαρία-Ελένη, *Η συνταγματική κατοχύρωση της μονιμότητας των Δημοσίων Υπαλλήλων και η νομολογιακή επεξεργασία του θεσμού*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1986
- Πανταζής, Ν., *Πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων. Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2015.
- Παπαδαμάκης, Α., *Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, στο Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2016.
- Παπαδαμάκης, Α., *Ποινική Δικονομία*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017,
- Παυλόπουλος, Π., *Η αστική ευθύνη του Δημοσίου - Γενική θεώρηση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1986.
- Σούρλας, Π., *Justiatqueinjjustiscientia. Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1995.
- Σπηλιωτόπουλος, Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου - τόμος ΙΙ*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001b.
- Σπηλιωτόπουλος, Ε., *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου - τόμος ΙΙ*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2017.

- Σπηλιωτόπουλος, Ε., Χρυσανθάκης, Χ., *Βασικοί θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017.
- Σταματοπούλου, Σ., *Τα συνταγματικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων*, Διπλωματική Εργασία, ΕΚΠΑ - Τμήμα Νομικής, Αθήνα 2004.
- Στασινόπουλος, Μ., *Μαθήματα Διοικητικού Δικαίου, Μέρος Γ': Δίκαιο των Δημοσίων Υπαλλήλων*, Παραδόσεις, Αθήνα 1957.
- Τάχος, Α., *Ελληνικό διοικητικό δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008.
- Τάχος, Α., και Συμεωνίδης, Ι., *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007a.
- Τάχος, Α., και Συμεωνίδης, Ι., *Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007b.
- Φερετζάκης, Γ., *Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών-Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου*, εκδ. Αρναούτη, Αθήνα 2016.
- Φράγκου, Ε., *Αξίοποινη συμμετοχή σε μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα*, Διπλωματική Εργασία, ΠΜΣ Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, ΔΠΘ, Κομοτηνή 2014.
- Χαραλαμπάκης, Α., *Η έμμεση αυτουργία*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1988.
- Χαραλαμπάκης, Α., *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Τόμος Ι, Το έγκλημα*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα-Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 2010.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <http://www.dsanet.gr/> ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
- https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/nomos_frame.html ΝΟΜΟΣ

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

*Η πειθαρχική διαδικασία στους δημοσίους υπαλλήλους
και η σχέση της με την ποινική δίκη*

ΔΕφΑ01615/2008	ΣτΕ 408/2006	ΣτΕ 4311/2012
ΔΕφΑ01692/2010	ΣτΕ 1753/2006	ΣτΕ 5304/2012
ΔΕφΑ0150/2011	ΣτΕ 2780/2006	ΣτΕ 356/2013
ΔΕφΑ0804/2012	ΣτΕ 2318/2007	ΣτΕ 357/2013
ΔΕφΑ01110/2012	ΣτΕ 2721/2007	ΣτΕ 770/2013
ΔΕφΑ01966/2012	ΣτΕ 3461/2007	ΣτΕ 1669/2013
ΔΕφΑ02327/2012	ΣτΕ 3506/2007	ΣτΕ 1670/2013
ΔΕφΑ0673/2013	ΣτΕ 196/2008	ΣτΕ 1923/2013
ΝΣΚ 93/1994	ΣτΕ 1317/2008	ΣτΕ 1926/2013
ΝΣΚ 419/2009	ΣτΕ 615/2009	ΣτΕ 1940/2013
ΝΣΚ 190/2013	ΣτΕ 619/2009	ΣτΕ 2041/2013
ΝΣΚ 249/2013	ΣτΕ 1670/2009	ΣτΕ 2127/2013
ΝΣΚ 193/2014	ΣτΕ 1736/2009	ΣτΕ 2251/2013
ΣτΕ 3433/1981	ΣτΕ 2320/2009	ΣτΕ 2591/2013
ΣτΕ 2840/1984	ΣτΕ 361/2010	ΣτΕ 2677/2013
ΣτΕ 4756/1984	ΣτΕ 3758/2010	ΣτΕ 3330/2013
ΣτΕ 2553/1990	ΣτΕ 807/2011	ΣτΕ 4849/2013
ΣτΕ 1534/1995	ΣτΕ 1292/2011	ΣτΕ 1095/2014
ΣτΕ 3598/1995	ΣτΕ 1789/2011	ΣτΕ 1105/2014
ΣτΕ 2244/1997	ΣτΕ 2040/2011	ΣτΕ 1256/2014
ΣτΕ 262/1999	ΣτΕ 2166/2011	ΣτΕ 1264/2014
ΣτΕ 1064/2000	ΣτΕ 2472/2011	ΣτΕ 1719/2014
ΣτΕ 724/2001	ΣτΕ 3012/2011	ΣτΕ 1731/2014
ΣτΕ 175/2002	ΣτΕ 110/2012	ΣτΕ 2164/2014
ΣτΕ 271/2002	ΣτΕ 329/2012	ΣτΕ 2635/2014
ΣτΕ 2745/2002	ΣτΕ 920/2012	ΣτΕ 3273/2014
ΣτΕ 2251/2003	ΣτΕ 1068/2012	ΣτΕ 3473/2014
ΣτΕ 1064/2004	ΣτΕ 1189/2012	ΣτΕ 3481/2014
ΣτΕ 1789/2004	ΣτΕ 1190/2012	ΣτΕ 3484/2014
ΣτΕ 328/2005	ΣτΕ 1795/2012	ΣτΕ 3676/2014
ΣτΕ 997/2005	ΣτΕ 2127/2012	ΣτΕ 3678/2014
ΣτΕ 2427/2005	ΣτΕ 3810/2012	ΣτΕ 4222/2014

*Η πειθαρχική διαδικασία στους δημοσίους υπαλλήλους
και η σχέση της με την ποινική δίκη*

ΣτΕ 4333/2014

ΣτΕ 167/2015

ΣτΕ 1214/2015

ΣτΕ 4333/2014

ΣτΕ 294/2015